

zenekar

2005/5

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XII. évfolyam 5. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

FOTÓ: RÉTHEY PRIKKEL TAMÁS

- Tettekkel a közönség-utánpótlásért
- Szimfonikus Körkép a Művészetek Palotájában
- Szigorú feltételek a művészetoktatásban

ZENEI KÖZÉLETÜNK

KÖZÖNSÉG-UTÁNPÓTLÁS

Tettekkel a közönség-utánpótlásért

4 Nem várhatunk tovább arra, hogy az a réteg, amely a komolyzenét csak hírből ismeri, önként csatlakozzon a túlnyomó többségben nyugdíjas korú közönséghez és jelenjen meg a számukra érthetetlen és unalmas programokat kínáló standard szerkesztésű, olyan helyszíneken zajló hangversenyeken, amelyekben még azt sem tudják, hogy milyen ruhát kell felvenniük. (Popa Péter)

Magyar szimfonikus körkép a Művészetek Palotájában

5 Különleges szimfonikus seregszemlét hallgathatnak meg az érdeklődők 2006. január 23-a és február 28-a között, hiszen ez alatt az idő alatt szinte az összes nagy hazai zenekar pódiumra lép a Nemzeti Koncertteremben. (Réfi Zsuzsanna)

A fiatalok, a muzsika és a jövő

7 Beszélgetés Záborszky Kálmánnal, a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatójával, a Szent István Király Szimfonikus Zenekar kamagájával a zenekari muzsikusok és közönségük utánpótlás-neveléséről. (Tóth Anna)

TISZTELETJEGGYEL

Vájtfülüek iskolája

8 Ha a zenekarok felismerik, hogy zenekari muzsikusok és a közönségük utánpótlás-nevelése nekik is elemi érdekük, az dicséretes dolog. Ha hajlandók és képesek is részt venni e misszióban, az meg egyenesen szívvidítő. Ám mindez csupán akkor ér valamit, ha az érdekérvényesítő képességük is van olyan hatékony, hogy rákényszerítse a rövid távon ellenérdekelteket: ne hozzanak jóvátehetetlen, helyrehozhatatlan kulturális lépéseket. Hogy ne essék a kockafejűek prédájául a vájtfülüek iskolája. (Csontos János)

Fischer Ádám ifjúságnevelésről, Wagner Napokról és a Rádiózenekarral kapcsolatos terveiről

10 „Az emberi élet legfontosabb feladatának a képzést, a tanítást tartom. Amit az első húsz évben elmulaszt valaki, azt később már szinte lehetetlen pótolni. Nagyon lényeges, hogy egy fiatal, zenei pályára készülő növendék már a karrierjének kezdetén olyan zenei élményeket kapjon, amelyek lelkesedéssel töltik el, s későbbi sorsára is jelentősen hatnak.” (Réfi Zsuzsanna)

MŰVÉSZETOKTATÁS

Dr. Gyimesi László szerint átgondoltabbá kellene tenni az alapfokú művészetoktatás rendszerét

12 Szeptember végén hatalmas botrányt, óriási közfelháborodást keltett, amikor kiderült, hogy a 2006-os költségvetésben az idei 12 milliárd forint helyett csak 9 jut a normatív támogatásokra. A tárgyalások eredményeként a kormány úgy döntött, megteremti a lehetőséget a művészetoktatásban lévő fajlagos normatíva összegek 2005-ös évi mértékeinek visszaállítására. (Réfi Zsuzsanna)

KITEKINTŐ

Közönség-utánpótlás a szimfonikus zenekaroknál

15 Kivonat a *Das Orchester* 2005/1. számának pedagógiai témájú cikkeiből. A nagy-britanniai, USA-beli, de még az ausztráliai és újlendai zenekarok közül is számos rendelkezik nevelési részleggel, ún. „Education Department”-tel. Az általános marketing stratégia részeként működő egység, amit a társadalmi és zenei igény hozott létre, főleg a gyerekekkel és az ifjúsággal foglalkozik, de tevékenysége kihatással van a zenekar teljes környezetére.

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Üröm az örömben

20 Szklenár Ferenc, a BM Duna Szimfonikus Zenekar igazgatója az együttes új szervezeti formájáról, munkájáról, működési feltételeiről (Tóth Anna)

GYŐR

A boldogság győri madara

23 Baross Gábor zenekari igazgató a Győri Filharmonikus Zenekar munkájáról, helyzetéről (Tóth Anna)

FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Gondolatok a jövőnkéről, a Filharmóniai Társaság végveszélyének napjaiban

(A Magyar Kodály Társaság állásfoglalása)

Búcsú Melis Bélától (Kovács János)

DANUBIA ZENEKAR

Héja Domonkos Németországból is minden segítséget igyekszik megadni saját együttesének

27 Magyarország legfiatalabb szimfonikus együttese a szakmai és a közönségsiker ellenére az együttest ismét, történetében immár másodsor, az anyagi ellehetetlenülés fenyegeti.

Árva a ház....

28 Ahonnan és amiért a Danubia Szimfonikus Zenekarnak távoznia kellett. (Tóth Anna)

KRITIKA

30 A Danubia Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar és a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar évadkezdő koncertjeiről. (Fittler Katalin)

CD

A Danubia Szimfonikus Zenekar új CD-felvételéről (Fittler Katalin)

ZENETÖRTÉNET

A kristályember hegedűje...(2.rész)

35 Írásunk Bartók II. hegedűversenyét ismertető, előző számunkban megjelent munkánk befejező része. Bartók-sorozatunkat – a nagy magyar zeneszerző, népzene kutató, zongoraművész és tanár születésének 2006. március 25-én aktuális, 125. évfordulója jegyében – legközelebb a brácsaversennyel folytatjuk. (Rakos Miklós)

EGÉSZSÉG

A zenész is maradhat egészséges (2. rész)

40 A zenei munkaképesség gondozás a zenélő embereket szolgálja. Segít az egészséges életmód kialakításában, amely magában foglalja a munka és pihenés helyes szervezését, a mozgásellátást, a helyes táplálkozást, a légzésterápiát, a vízterápiát és a fényterápiát összességét. (Feith Adrienn)

HANGVERSENYNAPTÁR

49

MUSICAL LIFE

RECRUITING FUTURE AUDIENCES

Taking actions in order to ensure future audiences

4 It can no longer be expected that the layer of public knowing serious music by mere repute will voluntarily join the age-group of pensioners at concerts of standard composition which offer programmes incomprehensible and boring for them, what is more, at places where they do not even know how to be dressed. *(Péter Popa)*

Hungarian symphonic panorama at the Palace of Arts

5 Music lovers may listen to a special symphonic array at the National Concert Hall between 23rd January and 28th February 2006 during which time almost all great Hungarian orchestras appear on stage. *(Zsuzsanna Réfi)*

Youth, music and the future

7 An interview with Kálmán Záborszky, director of the King Saint Stephen Secondary School of Music and conductor of the King Saint Stephen Symphonic Orchestra on educating orchestral musicians and the training of future audiences. *(Anna Tóth)*

WITH A PRESS TICKET

A school of people quick of hearing

8 It is praiseworthy if orchestras recognize that educating musicians for the orchestra and recruiting their own audiences is in their vital interest, too, and heartwarming if, on top of it all, they are willing to and capable of participating in this mission. However, all this has any value only if their power to enforce their interests is strong enough to hinder those having short-term contrary interests from making irredeemable, irreparable decisions of cultural policy. To avoid that the school of people quick of hearing should fall prey to narrow-minded policy-makers. *(János Csontos)*

Ádám Fischer on the education of the youth, the Wagner Days and his plans with the Radio Orchestra

10 "Education and training are, in my view, the most important tasks in human life. Anything you miss in the first twenty years of life is practically impossible to make up for. It is extremely important for young students of music to receive musical impressions right at the beginning of their career that fill them with enthusiasm and affect their whole life." *(Zsuzsanna Réfi)*

EDUCATION OF ARTS

According to Dr. László Gyimesi the system of basic art education needs reconsideration

12 It created enormous scandal and caused general indignation at the end of September when it turned out that the 2006 budget earmarked only 9 billion forints for normative subsidy as opposed to this year's 12 billion forints. As a result of negotiations the government agreed to restoring the 2005 level of specific normative subsidies in art education. *(Zsuzsanna Réfi)*

OUTLOOK

Recruiting future audiences within symphonic orchestras

15 *Extracts from the educational articles of the periodical Das Orchester, 2005, first issue.*
Several orchestras in Great Britain, the USA but even in Australia and New Zealand have a so-called "Education Department". This unit forming part of the general marketing strategy was brought into life to meet social and musical demands. Although it deals mainly with children and the young, its activity effects the orchestra's whole environment.

THE DUNA SYMPHONIC ORCHESTRA OF THE MINISTRY OF THE INTERIOR

A fly in the ointment

20 Ferenc Szklenár, director of the Duna Symphonic Orchestra of the Ministry of the Interior speaks about the new organizational frame, operation and working conditions of the ensemble *(Anna Tóth)*

GYŐR

The bird of happiness at Győr

23 Gábor Baross, director of the Philharmonic Orchestra of Győr on the work and circumstances of the ensemble *(Anna Tóth)*

BUDAPEST PHILHARMONIC ORCHESTRA

Some thoughts on our future in the days of the Philharmonic Orchestra's utmost danger

(Declaration of the Hungarian Kodály Society)

25 **Obituary: Béla Melis** *(János Kovács)*

DANUBIA SYMPHONIC ORCHESTRA

Domonkos Héja tries to give full support to his ensemble from Germany as well

27 Despite successes among professionals and with the audience, Hungary's youngest symphonic orchestra is liable to fall victim again, for the second time during its existence, to financial difficulties.

The abandoned house ...

28 The house the Danubia Symphonic Orchestra had to leave and its reasons *(Anna Tóth)*

CRITIQUES

30 Concerts the Danubia Symphonic Orchestra, the National Philharmonic Orchestra, the Symphonic Orchestra of the Hungarian Radio, the Hungarian Telekom Symphonic Orchestra and the Ernő Dohnányi Symphonic Orchestra of Budafok opened the season with. *(Katalin Fittler)*

CD

On the latest CD of the Danubia Symphonic Orchestra *(Katalin Fittler)*

HISTORY OF MUSIC

The crystalman's violin...(part 2)

35 The article is the conclusion of a work on Bartók's Second Violin Concerto published in the previous issue. The series of studies discussing Bartók's art will continue with his Viola Concerto next time to commemorate on 25th March 2006 the 125th anniversary of the birth of the great Hungarian composer, ethnomusicologist, pianist and teacher. *(Miklós Rakos)*

HEALTH

Even musicians can preserve their health (part 2)

40 The care of the ability to work is in the musicians' interest. It helps create a healthy lifestyle which includes establishing a balance between work and relaxation, motion, proper nourishment, breath training, water and light therapy. *(Adrienn Feith)*

CONCERT CALENDAR

49 |

Popa Péter:

Tettekkel a közönség-utánpótlásért

2005 szeptember 19-ike akár mérföldkő is lehetne a magyar szimfonikus zenekarok életében, amikor is a Művészetek Palotája szervezésében Kiss Imre, az intézmény vezérigazgatója, eszmecserére invitálta a szimfonikus zenekarok igazgatóit, Batta Andrászt a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektorát valamint személyemben a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének képviselőjét.

Az új koncertterem próbaüzeme alatt nagyszerű hangversenyeket adó zenekarok példáján felbuzdulva a Művészetek Palotája gáláns ajánlatot tett a magyar zenekaroknak: 2005-ben térítésmentesen bocsátja ismét a rendelkezésükre a termet, sőt, bizonyos mértékben hozzájárul a meghívott zenekarok lebonyolítási költségeihez, illetőleg az együttesek saját célközönségének meghívásához.

A találkozó kiváló alkalom volt arra is, hogy a zenekarok vezetői közösen vitathassák meg a hangverseny-látogató közönség utánpótlásának, illetőleg utánpótlásnevelésének problémáját.

Miközben sajnos tudomásul kell vennünk azokat a negatív tendenciákat, amelyek nem csupán a magasabb rendű kultúra és az oktatás – azon belül a zenei és művészeti oktatás – egyre csökkenő költségvetési támogatásában jelentkeznek (szemben a legmagasabb szinten is zászlóra tűzött „kulturális” trenddel, a PANKKK és az egyéb hasonló színvonalú, a plazaközönség igény szintjét kiszolgáló programok támogatásának növekedésével), aközben saját magunknak is meg kell határoznunk azokat a lépéseket, amelyekkel megfelelően ellensúlyozhatjuk e negatív tendenciák már érezhető hatásait.

Nem söpörhetjük közös problémánkat a szőnyeg alá: lehet, hogy egyes zenekarok kiváló munkát végeznek a hangverseny-látogatók utánpótlásának nevelésében, lehet, hogy egyes zenekarok és hangversenyrendezők még nem küzdenek tátongóan üres széksorokkal, lehet, hogy átmenetileg más városokból importált közönséggel meg lehet tölteni a széksorokat, de tovább nem titkolható, hogy a hazai közönség abszolút értékben vett száma évek óta stagnál, átlag életkora pedig éppúgy növekszik, mint az ország lakosságáé.

Természetesnek gondolhatnánk, hogy a kultúra minden összetevőjét értékelő utánpótlás kinevelése az oktatás feladata lenne. A szomorú jelen azonban (amely nem csupán elsorvasztotta az általános iskolákban az ének-zene oktatást, s vele együtt a világ minden táján sikerrel alkalmazott Kodály-módszer alkalmazását, de – ad absurdum – egyesek a demokrácia sérelmének vélik a heti egy kötelező énekórát) arra hívja fel mindannyiunk figyelmét, hogy – amennyiben tíz év múlva is közönség előtt akarunk zenélni – ne csak a felelőtlen kultúra-felelősök irányába, de *a potenciális majdani közönség irányába is* folytassunk offenzívát. Nem hagyatkozhatunk kizárólag az úgynevezett ifjúsági zenekarokra, minden zenekarnak és hangversenyrendezőnek közösen kell kidolgoznia azokat a stratégiákat, amelyekkel újra természetessé válhat az iskolás korú gyermekek számára is a klasszikus kultúra, ezen belül pedig a zenekultúra szeretete, a hangversenyre járás pedig egy olyan élményt adó szórakozássá válna, amely képes alternatívát nyújtani a TV-reklámokon és akciófilmekben unatkozó, vagy a plázákban lődörgő, céltalan és sokszor társtalan fiatalságnak.

Nem várhatunk tovább arra, hogy az a réteg, amely a komolyzenét csak hírből ismeri, önként csatlakozzon a túlnyomó többségben nyugdíjas korú közönséghez és jelenjen meg a számukra érthetetlen és unalmas programokat kínáló standard szerkesztésű, olyan helyszíneken zajló hangversenyeken, amelyekben még azt sem tudják, hogy milyen ruhát kell felvenniük.

Itt az idő, hogy minden zenekar és minden műsorszerkesztő, kivétel nélkül, saját jól felfogott érdeke és jövője szempontjából misszióknak tekintse az új közönség megteremtését, kinevelését. Ehhez pedig áldozatra van szükség. Fel kell áldozni a kényelmes konzervatív műsorszerkesztés elemeit, a hangversenyeken verbálisan is meg kell szólítani a közönséget, (ha a karmester egyénisége erre alkalmatlan, akkor hivatásos műsorvezetőkkel), a hangulatot oldani kell, és ki kell vonulni az iskolákba is népszerűsíteni a zenét, a hangszertanulást és a hangversenyre járást. Ha ez nem fog bekövetkezni, akkor valóban sok lesz a zenekar, még több az üres széksor és feleslegessé válhat a zenekarok támogatása!

Nézzünk mindannyian körül ne csak a saját házunk tájékán, de külföldön is, ahol már régen ráébredtek a legfontosabb tennivalók mikéntjére. Ismét és ismét vizsgáljuk meg közösen, hogy mi kell a közönségnek. Olvassuk át ismét azokat az információkat, amelyeket lapunk nem öncélúan, de mindenki okulására rendszeresen átvész külföldi lap társunktól. Legyünk nyitottak a máshol bevált ötletekre, nézzük meg, hogyan csinálják az Egyesült Államokban, Nyugat-Európában, vagy akár a szomszéd kerületben!

A Művészetek Palotájában rendezett találkozó megteremtette az alkalmat arra, hogy a jövőben közösen is tegyünk közös gondjaink mérséklése érdekében.

Megértünk arra, hogy külföldi szakemberek meghívásával marketing-ismertetekre tegyünk szert. De már most tudhatjuk, hogy a marketing (a piaci igények feltárása) nem csupán a közönségszervezők dolga. Mindannyiunk passzivitását feladni kényszerítő tevékenység, amely a „piacbefolyásolás” egy részét a zenészek aktivitására bízta. Ne legyen zenekar, ne legyen zenekari műsorszerkesztés, amely nem tekint fokozott mértékben a jövőbe, és a jövőben megszerezhető közönségre. Minden zenekar találja meg az eszközöket arra, hogy iskolákban, néhány fős hangszeres csoportokban (esetleg képzett moderátorok segítségével) népszerűsítsék a zenét, a hangszereket, a hangszertanulást, vagy akár az aktuális koncertprogramokat.

Ha a zenekarokban (a tagokban is) meg lesz az áldozatkészség és a felismerés, hogy nemes célok érdekében hozott többletmunkájukkal saját érdekeiknek is használnak, az oktatás területén pedig meglesz a fogadókészség a és az együttműködési szándék, akkor a mindannyiunk javát szolgáló eredmény bizonyosan nem fog elmaradni: felkelthetjük olyanok érdeklődését a zene iránt, akik ezt nem hozták otthonról, megteremthetjük a jövő közönségének potenciális magvát, de profitálhatnak azok a zenészek is, akik szakmai fejlődésük érdekében hetente nyilvánosság elé léphetnek.

A zenész-, és közönség-utánpótlás, illetve a közönség szervezés témájához kapcsolódó korábbi cikkeink:

„Felkészültség, morál és művészeti egyéniség” (1996. III./5); *Új marketing módszerek*” (2003. X/II.); „Programok a népek?” (2005. XII/1); „Mi kell a közönségnek?” (2005. XII./2.); „Pénz, pénz és - ötlet” (2005. XII./2.); „Nem csak zenéből él a koncert” (2005. XII./2)

Tizenhárom koncert a komolyzene népszerűsítéséért, a közönségteremtésért

Magyar szimfonikus körkép a Művészetek Palotájában

Különleges szimfonikus seregszemlét hallgathatnak meg az érdeklődők 2006. január 23-a és február 28-a között: ez alatt az idő alatt szinte az összes nagy hazai zenekar pódiumra lép a Nemzeti Koncertteremben. Az együttesek változatos programokkal szerepelnek, s minden hangverseny műsorában helyet kapott egy XX. századi magyar kompozíció is. A Művészetek Palotájának vezetése ezzel a rendezvénnyel kedvező lehetőséget kínál a zenekaroknak, hogy megmutassák tudásukat a rendkívüli akusztikával rendelkező teremben, s résztvevői legyenek egy átfogó szimfonikus körképnek. A sorozattal újabb híveket szeretnének toborozni a komolyzenének, és arra törekszenek, hogy minél több fiatal üljön estéről estére a nézőtéren. A körképről Csonka András, a Művészetek Palotájának nemrégiben kinevezett vezérigazgató-helyettese és Fenyő Gábor művészeti tanácsadó, a rendezvény szervezője beszélt, s emellett szó esett a Nemzeti Koncertterem későbbi programjairól, további tervekről és célkitűzésekről is.

– A szimfonikus körképre minden nagy hazai együttes felkérést kapott. Kinek az ötlete volt ez a nagyszabású vállalkozás, a zenekarok seregszemléje?

Csonka András: Kiss Imre vezérigazgató vetette fel, hogy érdemes lenne ismét meghívni a Művészetek Palotájába a magyar együtteseket, ezzel ugyanis felelevenítenénk a januártól márciusig tartó próbaüzem időszakát, amikor szinte az egész hazai zeneélet a maga teljes pompájában megmutatkozott nálunk, s amely ettől rendkívül fontos művészeti eseménnyé vált. Kicsit ezzel az első hónapok hangulatát is szeretnénk visszaidézni, amikor óriási volt az érdeklődés, folyamatosan telt házak előtt muzsikálhattak az együttesek. S mivel az a néhány hónap valóban próbaüzem volt, a vezetés úgy döntött, az újabb seregszemlére kicsit már más, kedvezőbb körülményeket teremt. Ezzel is köszönetet kívánunk mondani a zenekaroknak azért, hogy kivették a részüket a ház tökéletesítéséből, s a rendezvénnyel ünnepeljük a Művészetek Palotájának az egy esztendő évfordulóját.

Fenyő Gábor: Mindenkit felkértünk, aki az év elején fellépett nálunk, de olyan együtteseket is meghívtunk – mint például a Filharmóniai Társaság Zenekarát, amely igazán egyedülálló színfoltja a magyar zenei életnek, vagy a Szegedi Szimfonikusokat –, akik akkor valamilyen ok miatt nem tudtak a Nemzeti Koncertteremben muzsikálni, mert kiemelkedően fontosnak érezzük jelenlétüket a körképben. Előfordult az is, hogy valamelyik együttes nem tudott újabb koncertet beilleszteni az

évadjába, ezért a már meglévő hangversenyüket vettük bele a sorozat programjába. Így történt ez a pécsi Pannon Filharmonikusok vagy a MÁV Szimfonikusok esetében. Szerencsére ezeknek a koncerteknek a műsora megfelelt a seregszemle tematikájának. A sorozat különleges fellépői a Nemzeti Filharmonikusok, nekik ugyanis a Nemzeti Koncertterem az otthonuk. Az együttes egyik bérleti koncertjét illesztette be a seregszemle programjába, de ők is megkapják ugyanazt a kedvezményt, amit a többi résztvevő zenekar

– Azért a fellépők listája nem teljes...

F. G.: A Budapesti Fesztiválzenekar ebben az időszakban nincs Magyarországon, a muzsikások többhetes vendégszereplésen vesznek részt. Rajtuk kívül még a Magyar Telekom Zenekar hiányzik. Az együttes távolmaradásának az az oka, hogy szoros év eleji időbeosztásukba nem fért bele még egy hangverseny. A szimfonikus körkép ötlete egyébként a szezon végére született meg, s a felkérő leveleket a zenekarok a nyár végén kapták meg. Ekkorra azonban már mindenkinek majdnem teljesen elkészült az évadbeosztása, ezért talán a legnehezebb feladatot az jelentette számukra, hogy megfelelő időpontot találjanak ennek az újabb hangversenynek. Ráadásul műsor tekintetében is volt némi megkötésünk, azt kértük, hogy a magyar zene népszerűsítése érdekében ezeknek az esteknek a programjában szerepeljen legalább egy kortárs magyar, XX. századi kompozíció is. A kortárs fogalom definiálásával eleinte kicsit gondban voltunk, de aztán úgy döntöttünk, a

szerzői jogi meghatározást használjuk, s így azt mondtuk, olyan zeneszerző alkotását játsszák, akinek a halála óta nem telt el 70 év. Mivel a Zeneakadémia és a Művészetek Palotája között létezik egy együttműködési megállapodás, ennek keretében felkértük Batta András, a Zeneakadémia rektorát, hogy koordinálja a műsorokat. Örömteli meglepetést jelentett, hogy erre szinte nem is volt szükség, az együttesek ugyanis roppant találékonyak voltak, s igazán érdekes, izgalmas darabokra esett a választásuk. Talán egyetlen olyan mű akad, amelyet két szimfonikus zenekar is elő akart adni, de a problémát végül egy közös megbeszélésen megoldottuk, s, hogy mennyire színes a program, talán jelzi, hogy az érdeklődők többek között meghallgathatják Prokofjev Klasszikus szimfóniáját, Mozart Árvaházi miséjét, Brahms Haydn-variációit és Poulenc Concerto 2 zongorára című művét is, a magyar alkotások sora pedig Bartók Kékszakkálljától Petrovics Zongoraversenyén át, Dubrovay After Mozartjáig és Jereb Ervin Trombitaversenyéig terjed.

– Hogyan fogadták a zenekarok a szimfonikus körképre szóló felkérést?

F. G.: Mindenki nagyon örült a meghívásnak, s nagyon komolyan vette az előkészítést, egyeztetést. Az összes zenekari igazgatót összehívtuk október 19-re, egy közös megbeszélésre, s ezen a nagyon jó hangulatú tárgyaláson – amelyen számos gyakorlati kérdéstről esett szó – érzékelhető volt, mindegyikük arra törekszik, hogy a körkép a lehető legjobban sikerüljön. Abban is sikerült megállapodnunk, hogy egységes jegyárak lesznek, s mindenki sa-

ját terjesztésében is árusítja a belépőket. Bár ez a seregszemle nem verseny, mégis jelent valamifajta megmérettetést, amelyre az összes zenekar nagy ambíciókkal készül... Számukra is a koncertévad jelentős eseménye, hogy ezen a kiváló akusztikával rendelkező, különleges szépségű helyszínen szerepelhetnek. S mivel nem volt könnyű ezt a sorozatot beilleszteni a programjukba, ezért a Ház igyekezett azzal is mindenkit a részvételre ösztönözni, hogy nagyon kedvező feltételeket kínált. A körképpel ugyanis arra törekszünk, hogy minél többen megszeressék a Nemzeti Koncerttermet, s örülnénk, ha a zenekarok kedvet kapnának ahhoz, hogy többször játsszanak nálunk. Ráadásul pedig szeretnénk újabb és újabb közönségrétegeket megnyerni a komolyzenének, s persze a Művészetek Palotájának is...

– Valóban nagyon kedvező feltételeket kínálnak, hiszen a fellépőknek ezekért az estékért nem kell bérleti díjat fizetniük, és a hangversenyek propagálásához a Művészetek Palotájától még költségtérítést is kapnak. A Ház számára mindez nem kevés kiadással jár...

Cs. A.: Így igaz, hiszen nemcsak hogy bérleti díjat nem kérünk, hanem még a kiszolgáló személyzetet is – amelyért még a próbauzem alatt is fizetniük kellett – ingyen vehetik igénybe, s ez háromszázezer forintos megtakarítást jelent a zenekaroknak. A másik háromszázezer Ft-ot a Művészetek Palotájától a koncert propagálására, az előadással kapcsolatos marketingre kapják az együttesek. Ezt az összeget szabadon felhasználhatják, akár még arra is, hogy buszokat béreljenek a közönségüknek. S természetesen a hangverseny bevétele is az övék. A lényeg, hogy népszerűsítsék a szimfonikus körképet. Természetesen mi is szervezünk kampányt, a saját eszközeinkkel is igyekszünk minél nagyobb hírvérelést biztosítani a sorozatnak.

– Ami elég nehéz feladat elé állítja a Házat, hiszen a tizenhárom koncertből álló szimfonikus körkép mellett ebben az időszakban más rendezvényekre is várják a közönséget a Művészetek Palotájában...

Cs. A.: Valóban nem lesz könnyű mindenre megfelelő figyelmet fordítani, hiszen ebben az időszakban koncertezik nálunk a Camerata Salzburg, s a Művészetek Palotája 2006. január 26-án, a zeneszerző születésnapján, Mozart-ünnepel nyitja meg a saját Mozart-évet. Sok lesz a tenni-

valónk, de bízom abban, hogy mindegyik programnak meglesz a maga közönsége.

– A sorozat időbeosztását elnézve, akad olyan, négy egymást követő nap, amikor szimfonikus zenekari koncertet kínál a Művészetek Palotája. Nem lesz könnyű estéről estére megtölteni a nézőteret...

F. G.: A szimfonikus körképpel éppen az a célunk, hogy újabb közönségrétegeket toborozzunk. Sajnos, már ezekben az őszi hónapokban is észrevehető volt, hogy a publikum érdeklődése csökkent a Művészetek Palotája iránt. A világszínvonalú vendégművészek előadásaira elég kicsi a hazai fizetőképes kereslet, hiszen a jegyáraink részben tízezer forint fölött vannak, a környező országokból pedig azok közül, akik számára ez az összeg nem jelent túl nagy megterhelést, még nem jönnek elegenden. A mostani tapasztalataink alapján arra jutottunk, hogy a magyar publikum szívesebben vált jegyet egy-egy hazai együttes koncertjére. A szimfonikus körképre ezért 800–2500 Ft a belépő, az igazi zenebarátok számára ez megfizethető ár, akár több, egymást követő napon keresztül is. Örülnénk annak is, ha az együttesek budapesti hangversenysorozata olyan nézőket is idecsábítana, akik korábban nem jártak a Nemzeti Koncertteremben. Minden zenekarnak megvan a maga törzsközönsége, próbálja meg mozgósítani! Abban is bízunk, hogy a programok színessége, a szimfonikus irodalom ritkán hallható művei komoly vonzerőt jelentenek. A programról külön műsorfüzetet is összeállítottunk, s a belépőket már karácsony előtt árusítani fogjuk.

Cs. A.: Gondolnunk kell arra az új, igényes szakmunkás rétegre is, amelyről mindig elfeledkezünk, s amelynek igenis van igénye a komolyzenére. Sajnos, ezek az első hónapok valóban azt mutatják, már heti egy-két koncerten sem könnyű telt házat produkálni, viszont az is érdekes tapasztalat, hogyha szakmai jeggyel be lehet jönni a hangversenyre, akkor megtelik a terem. Ez pedig azt jelzi, azért érdeklődés lenne... De éppen ezért tartjuk azt is lényegesnek, hogy amikor „vattázásra” van szükség, akkor is olyan nézőket hívjunk, akik megtiszteltetésnek érzik, hogy rájuk esett a választás, s ez a látogatás meghozza a kedvüket ahhoz, hogy legközelebb fizető jegyet váltsanak. A Magyar szimfonikus körkép sorozata emellett valóban kísérlet, hiszen mi is kíváncsiak vagyunk arra, mennyire mozgósítható a vi-

déki publikum. Ha a kezdeményezés nem lesz olyan sikeres, mint szeretnénk, akkor levonjuk a megfelelő konzekvenciákat, s a következő szezonban korábban, délutáni kezdéssel rendezünk hangversenyeket, hogy azok is meg tudják hallgatni ezeket a koncerteket, akik nem a fővárosban laknak.

– Esetleg a szimfonikus körképre bérletek is válthatóak lesznek?

F. G.: Gondolkoztunk ezen is, de tizenhárom este azért sok, ráadásul akad benne olyan koncert is, ami már eleve egy bérletsorozat része. De biztosan lesznek különböző akcióink, s a csoportos jegyárusításon is gondolkodunk. A műsorfüzet mellett plakátokon, szórólapokon is népszerűsíteni fogjuk a rendezvényt, s nemcsak az együttesek árulják a belépőt, hanem a mi összes jegyárusító helyünkön is lehet vásárolni belőle.

– Úgy tudom, a szimfonikus körképpel nemcsak a komolyzenét kívánják népszerűsíteni, hanem ezzel szeretnék felkelteni a fiatalok érdeklődését a műfaj iránt.

F. G.: Igen, megpróbálunk középiskolákat mozgósítani, s kiegészítő szolgáltatásokat is kínálunk a jegyekhez. A koncertlátogatást összekapcsoljuk körsétás idegenvezetéssel a Művészetek Palotájában, de igény esetén még olcsó étkezési lehetőséget is biztosítunk. Különböző kedvezményekkel igyekszünk megnyerni az egyetemistákat is. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a koncertek látogatottak legyenek, emellett egy új közönségréteget, főleg fiatalokat csábítsunk be a Művészetek Palotájába, s olyan élményt nyújtunk nekik, amelytől újra és újra kedvük támad visszatérni.

Cs. A.: Sokszor kritika ér minket amiatt, hogy kedvezményesen csak diákjegyet árusítunk. Azért döntöttünk így, mert számunkra az utánpótlás nevelése a lényeg. Bízom abban, hogy ezzel a sorozattal is elérjük a kitűzött célt... S persze már most, a szimfonikus körkép szervezése alatt, levontunk számos, lényeges tapasztalatot. A következő ilyen seregszemlét például jóval hamarabb kell előkészíteni, hiszen most a legnagyobb gondot az egyeztetés jelentette. De hát azt sem szabad elfelejteni, hogy még mindig a beüzemelési időszaknál, a cégépítés, a közönségteremtés elején tartunk. Sokan már 2009-re terveznek, ezért nekünk, mint koncertrendezőknak, vakon kell lekötönni a különböző dátumokat.

– Gondolom, akadnak azért már konkrét meghívottjaik is a következő szezonra. Tud mondani néhány nevet?

Cs. A.: A szerződésünk már megvan a milánói Scala zenekarával, az Orchestre de Paris-val, a Cseh Filharmonikusokkal, a Dán Rádiózenekarral, a Royal Concertgebouw együttesével, Gidon Kremer zenekarával, a Kremerata Balticával. Vendégjátékon szerepel nálunk a Theater an der Wien társulata, és lesz nyári Wagner Fesztivál is Fischer Ádámmal, a Rádiózenekarral és a Bayreuthi Ünnepi Játékok sztárjaival. De tárgyalunk még a Londoni Filharmonikusokkal és Kurt Masurral is.

– Pedig olyan híresztelések terjednek, hogy jövőre a Művészetek Palotájának a költségvetése is harmadára csökken...

Cs. A.: Az idei büdzsénkben az állami támogatás 2, 4 milliárd forint, s ebből 1 milliárd jut a programokra. Arról pedig, hogy a következő évben mekkora lesz a

rendelkezésünkre álló összeg, folyamatosan tárgyalunk a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával, egyelőre ott tartunk, hogy jövőre is 1,3 milliárd forint jut majd a rendezvényekre. Ez azonban még nem végleges adat, s nagyon nehéz úgy tervezni, hogy nem tudjuk pontosan, milyen nagyságú lesz a költségvetésünk. Abba a kellemetlen helyzetbe pedig nem kerülhetünk, hogy ne teljesítsünk szerződésben vállalt kötelezettségeket. A kulturális kormányzatnak is meg kell értenie, egy ilyen intézménynek, mint a Művészetek Palotája, az induló években kiemelt támogatásra van szüksége. A célunk pedig a következő időszakra az, hogy belekerüljünk a zenei élet nagy nemzetközi körforgásába. A programjainkkal egyébként már sehol sem vallanánk szégyent, kínálatunk olyan rangos, mint más világhírű koncerttermeké. A legnevesebb szólisták, együttesek fordulnak meg rendszeresen nálunk. Erre azonban áldozni kell. Akárcsak arra, hogy a magyar világsztárokat is gyakorta vendégül lássuk.

– Ha ugyanaz a Művészetek Palotájának kínálata, mint a többi nagy koncertteremé, mi lesz akkor az az egyéni szín, karakter, amely idevonzza majd a külföldi közönséget?

Cs. A.: A sajátos arculatot majd akkor tudjuk kialakítani, ha legalább két esztendőre előre tervezhetünk... Ilyen bizonytalan költségvetéssel mindez elég nehéz feladatot jelent. Mindenesetre megpróbáljuk napközben is érdekes, étellel teli helyszínné varázsolni a Művészetek Palotáját. Igyekszünk a fiatalok találkozóhelyévé tenni, ahová valamiért mindig érdemes beugrani. A Zeneakadémiával kötött megállapodás keretében, amely most ősszel indult el, a növendékek délutánonként a legjobb hangszereken próbálhatnak nálunk, kis kamarakoncerteken léphetnek a Ház látogatói elé. Ezzel is szeretnénk közelebb hozni az emberekhez a zenét, mindennapjaik részévé tenni a muzsikát, s ezen az úton az egyik jelentős lépés a „Magyar szimfonikus körkép” sorozata.

R. Zs.

A fiatalok, a muzsika és a jövő

Beszélgetés Záborszky Kálmánnal, a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatójával, a Szent István Király Szimfonikus Zenekar karnagyával a zenekari muzsikusok és közönségük utánpótlás-neveléséről

– A magyar zenetörténet kiemelkedő fejezete az a mintegy fél évszázad, amely az Önök együtteseinek megalakulásával, ténykedésével fémjelvezhető. Hány generációt neveltek – szoktattak a zene művelésének és – talán még inkább – a zene hallgatásának szeretetére?

Több ezer fiatal fordult meg rövidebb-hosszabb ideig az Istvános Zenei Műhely együtteseiben. Ha ehhez hozzáadjuk a fiatalok szüleit, barátait, ismeretségi körét, egy nagyon széles „Istvános kör”-rel számolhatunk. Az a tapasztalatunk, hogy az az elkötelezettség, ami a kezdeti években, 1954-től a zenekar – később a kórus –, tagjait jellemezte, öröklődik, átsugárzik a következő nemzedékekre is. Nem ritka, hogy az egykori alapító tagok unokái jelentkeznek valamelyik együttesbe.

– Milyen tapasztalatokkal rendelkeznek az elmúlt évtizedek hangverseny-látogatási szokásainak változásáról?

– Szerencsés helyzetben vagyunk, mert nincsenek közönség-szervezési gondjaink.

Egy-egy koncertünkre – főleg, ha világnagyságokkal együtt lépünk fel – lehetetlen jeyget kapni.

– Változott-e a koncertlátogatók összetétele életkorok, foglalkozások, netán anyagi helyzet függvényében? Készítettek, készítene-e időről-időre valamilyen felmérést e szokások változása vagy éppen állandósága feltérképezésére?

– Érzékeljük, hogy az a közönség, amely a kultúra iránt őszintén érdeklődik, egyre kevesebből él, neveli a gyerekeit. Ezért bérleteink árát megpróbáljuk évek óta szinte azonos szinten tartani. Mindig örömmel látjuk, hogy a közönségünk jó része fiatal. Persze vannak olyan hűséges támogatóink is, akiknek ötven éve van Istvános bérletük.

– Kell-e Önöknek változtatni akár a műsorpolitikában, akár a koncert-időpontok megválasztásában a közönség megváltozott igényei miatt?

– Mindig törekedtünk arra, hogy igényes, változatos, magas művészi színvonalú – és a

közönség számára vonzó programot kínáljunk. Emellett – és ezt közönségünk is elfogadja – majdnem minden évben elvállaljuk egy-két kortárs mű bemutatását. Idei ősbemutatónk, Csemiczky Miklós: Supra firmam petram című műve a közönség és az előadók körében is óriási siker.

– Könnyebb vagy nehezebb utánpótlást biztosítani a híres Szent István Szimfonikus Zenekarba?

– Mivel egy többlépcsős zenekari műhely áll mögöttünk, nem panaszkodhatunk a jelentkezők számára. A Tücsökzenekarban például jelenleg hetven kisiskolás készül arra, hogy egyszer majd ő is a Szent István Király Szimfonikus Zenekar tagja lehessen. Gondot inkább az okoz, hogy jól képzett, a zenekari játékban jártas zenészüket – mivel jelenleg még amatőr státuszban vagyunk, tehát a zenekar tagjai semmiféle juttatásban nem részesülnek – elcsábítják más, fizetést adó együttesek. Érthető, hogy egy fiatalnak, ha már heti 2–3 estét zenekarban tölt, jól jön az a mellékes, amit ezzel keres. Ennek fé-

nyében még inkább megbecsülésre és elismerésre méltó, hogy még mindig van 90–100 olyan felnőtt ember, aki összes szabadejét egy kulturális célra áldozza.

– *Ha könnyebb, lehet, hogy azért könnyebb, mert hivatalos felmérések szerint csaknem megnégyszereződött az alapfokú művészeti oktatásban résztvevő gyermekek száma az elmúlt másfél évtizedben?*

– Félek, a szám csalóka. Sorra alakultak ugyanis más művészeti ágakat (tánc, dráma, képzőművészet) oktató iskolák. Zeneiskolaigazgató kollégáim egyértelműen a zenét tanulók számának csökkenését jelzik. Nálunk, talán a zenekar vonzerejének, a sok nagyszabású zuglói programnak köszönhetően nem csökken a zeneiskolába jelentkezők száma, sőt, hosszú várólistáink vannak.

– *Ha nehezebb, lehet, hogy azért nehezebb, mert az elmúlt negyed évszázad során a nyelvek és a sport mellett aláértékelődik a zenei képzés?*

– A zenei képzés leértékelődését a kerületi iskolákban látom. Néhány évvel ezelőtt kétnapos, véget nem érő hangversenysorozaton mutatkoztak be a kerületi iskolák kó-

rusai, tavaly – jelentkezők hiányában – az Éneklő Ifjúság rendezvényét meg sem rendezhettük. Rettenetes károkat okoz az énekórák számának csökkenése, és az, hogy egy iskolaigazgató dönt arról, hogy a szabadon felhasználható órakeretben nyelvet, sportot vagy inkább informatikát – esetleg zenét – tanuljanak diákjai. Nem irigylem őket, hiszen olyan erős a társadalmi nyomás, hogy szegény énektanárnak nincs sok esélye...

– *Mennyire érzik szakmai-erkölcsi kötelességüknek zeneiskolás növendékeik, hogy meghallgassák a szimfonikus zenekar hangversenyeit?*

– Általában szívesen és önként jönnek. A gond inkább, furcsa módon a zeneművészeti szakközépiskolásokkal van: ők – mivel 15 évesen kapcsolódnak be az Istvános Zenei Műhely munkájába – kevésbé érzik magukénak az intézményi programokat.

– *Mennyire „nevelhetők” a szülők a gyerekek zeneitanulása révén? Váltak-e ennek hatására nem zeneszeretőkben zeneszeretők-zenehallgatók?*

– Akiknek a gyereke kisiskolás kora óta zeneiskolás, rendszeresen jár növendék-

hangversenyekre, előbb-utóbb kíváncsi lesz a nagy együttesek produkcióira is. Minden szülő szereti látni–tudni azt, ami a gyermekét lelkesíti.

– *Előfordul-e, hogy a komolyzenével semmilyen kapcsolatban nem álló szülők gyereke zenét akar tanulni?*

– A kerület szinte minden általános iskolájában van kihelyezett tagozatunk, így könnyen előfordul, hogy a gyerek – osztálytársai révén – kedvet kap a hangszertanuláshoz. Sajnos, rossz tapasztalataink is vannak: némelyek lebeszélnek gyermeküket arról, hogy ilyen – számukra felesleges, mert nem hoz anyagi hasznot – dolgokra „pazarolják” az idejüket.

1992 óta többször szerveztünk már a kerületi iskolai énekkarok és zenekarok közreműködésével nagyszabású hangversenyeket. Legutóbb a Papp László Sportarénát töltöttük meg: 1 500 fős kórus és 200 tagú zenekar adta elő Orff: Carmina Burana-ját. Olyan óriási élményt jelentett a gyerekeknek (is) az előadás, hogy szerintem sokaknak életre szóló indíttatást adott a komolyzene műveléséhez.

TISZTELETJEGGYEL...

Vájtfulűek iskolája

Az ember hajlamos normalitásként elfogadni, amit megszokott, vagy amihez érzelmi okokból ragaszkodik. Elrendezte valahogy magában a világot: egyik oldalra sorolta a kellemetlen dolgokat és jelenségeket, a másikra a kellemeseket. Kevesen vannak, akik a zenét ne az élet napsütéses oldalán tartanák számon. Igaz, muzsikán többnyire mást és mást értenek – de értékeljük a pusztá tény, hogy a rideg világrend által ránk kényszerített mindenható ráció korában a léleknek is van még intézményes menedéke.

Ez az üzletközpontú világrend persze nem ismer kivételeket: igyekszik kiterjeszteni fennhatóságát az élet tőle idegen területeire is, ahol naivabb, romlatlanabb korokban nem is volt kompetenciája. A haszonelvű felfogásnak napjainkban ráadásul van egy nagy csábítása: minél rövidebb futamidejű profitra tör. Az évtizedek folyamán valószínű megtérülés egyre kevésbé érdekli a XXI. század örökké pörgő, virtuális kapaszkodókba csimpaszkodó kapitalistáját. Nincs bizodalma a kaotikus jelenben, ezért nem tud megbékélten tekinteni a jövőre sem.

Mulandó jelenség, porlékony elit – mondhatnánk kellő felületességgel, de talán csak áltatnánk magunkat. Minden bizonnal némi keresgélessel lelnék lelkesítő párhuzamokat, hogy ennél reménytelenebb helyzetben is felállt már a térdre rogyasztott művészvilág. Voltak forradalmak és háborúk, de a romok eltakarításával egy időben mindig újjászervezték a zenekarokat is. A lélek újjáépítéséhez múlhatatlan szükség volt rájuk, és ezt senki nem is vitatta. Természetes volt, hogy részei a nagy közösség életpárti kontinuitásának. Rendszerint előbb tartották a toborzót és névsorolvasást, és csak aztán gondolkodtak el a szükséges forrásokról. A vitathatatlan igényhez rendelték az anyagiakat, nem pedig fordítva. Ha nem kerültek kellőképpen módos és felelősségteljes mecénások, a terhet az állam vállalta magára. Az állam, amely társadalmi válsághelyzetekből, véres kataklizmákból kilábalva nem volt kevésbé koldusszegény, mint polgárai, de rendelkezett a minimális küldetésstudattal és újraelosztó képességgel ahhoz, hogy a test mellett a szellem se maradjon táplálék nélkül.

Az állam módszeres és tudatos felszámolása idején (mely folyamatot a szabadság kiteljesedéseként igyekeznek eladni, de a közösségi terek szükségserű elsorvasztásával jár együtt) szembesülnünk kell a ténnyel: az Európában évszázadokon át működő, rendszereken és filozófiákon átívelő, azokat nem egyszer takaréklángon átvészelő kultúraszerveződési modellek válsága magát a „művészeti ipart” is az agonizálás állapotába taszíthatja. Nem az etatizmus dicsőítéséről, „Állam bácsi” árnyékába való húzó-dásról van szó, hanem arról, hogy az előttünk járó nemzedékek által megkérdőjelezhetetlennek tartott értékeket számolunk fel, vagy engedünk veszendőbe menni. Egy szimfonikus zenekar pénzbe kerül, közvetlen profitot ritkán hoz (közvetített már annál inkább; noha ritkán hoznak összefüggésbe például egy művészeti fesztivált az adott időszak idegenforgalmi bevételeivel) – a haszonelvű szemlélet tehát az első körben hajlamos odavetni ezeket az „improktív” költségvetési tételeket a megszorítások varánuszgyíkjának. Legfeljebb majd ha jobban megy az országnak, visszaállítjuk az eredeti állapotot – ígérik.

– *Megfigyelése szerint az Önök zenekarában muzsikáló fiatalok többet hallgatnak-e zenét, elsősorban élőzenét, mint mondjuk a nyolcvanas években? Vagy ellenkezőleg: kevesebbet?*

– Szerintem kevesebbet. Ennek oka nem az érdektelenség, inkább a rohanó élettempó, amit mi felnőttek, a gyerekekre is rákényszerítünk, illetve az életünk minden területét elborító gépzene állandó jelenléte.

– *Tájékozottabbak vagy kevésbé tájékozottak zeneirodalomban, mint korábban?*

– Annyival tájékozatlanabbak, amennyivel kevesebb verset, regényt olvasnak vagy múzeumba járnak. Egyszerűen nem kedvez a kor az elmélyült tanulmányoknak. A remekműveknek időre van szükségük, hogy ne információkat szerezzünk róla, hanem valóban beépítsük hatásukat személyiségünkbe.

– *Tekintettel arra, hogy alap- és középfokú oktatási intézmény támogatja az Önök zenekari munkáját, foglalkoznak-e a növendékeikkel kimondottan a zenekari játék szempontja szerint? Csak a próbákon, vagy esetleg a főtárgyórákon is találkoznak a szólamok anyagaival?*

– Iskolánkban nagyon sok zenekari muzsikus tanít, aki napról-napra friss zenekari élményekkel jön tanítani. Ez rendkívül jó példa növendékeink számára. Valamennyi együttesünk átgondolt, tervszerű próbarend szerint működik.

Rendszeresen tarunk szólampróbákat, ami az egységes hangzás alapja. Ezen kívül szükség szerint egyénileg is foglalkozunk a szólamokkal, különösen a kényes fúvósállásokban.

– *Irányítják-e egy kicsit a gyerekek hangszerválasztását a szerint, hogy a zenekarban mire van szükség?*

– Igen. Súlyt helyezünk arra, hogy ritkább hangszerekre is jusson növendék (fagott, oboa, tuba). Gondot okoz, hogy ezeket a hangszereket kisiskolás korban, amikor egy gyerek hangszert választ, lehetetlen elkezdni. Ezt ellensúlyozandó például tavaly több fagottinót vásároltunk, amely fogásában, szerkezetében, játékmódjában teljesen azonos a fagottal, csak éppen a hétéves is meg tudja fújni! (Nem kell éveig „parkolópályán” furulyázni annak, a ki ezt a hangszert szeretné tanulni.)

– *Milyen helyszíneken szerepelnek leggyakrabban? Milyen tapasztalatokkal rendelkeznek a különböző budapesti hangversenyhelyszínekről?*

– Ötven éve koncertezünk a Zeneakadémián. Páratlan akusztikáját eddig semmi sem múlta felül. Ismerkedünk a Nemzeti Hangversenyteremmel is. Jók a tapasztalataink, de még évekre lesz szükség, hogy olyan otthonosan mozogjunk benne, mint az öreg Liszt Ferenc téren...

– *Hogyan biztosítja munkájuk anyagi hátterét?*

– Nagyon nehéz kérdésre tapintott rá. Évről évre nehezebb megteremteni az anyagi forrásokat, pedig valójában csak a terembérekre és a vendégművészekre, kottakölcsönzésre, néha kotta vásárlásra költünk. A Nemzeti Kulturális Alapprogram egyre kevesebb pénzből gazdálkodik, így nekünk is csak morzsák juthatnak. Ha a közönségünket meg akarjuk tartani, a jegyek árát sem emelhetjük. Így marad az igen keserves harc a szponzorok, támogatók felkutatásáért, viszont Magyarországon kevés az olyan cég, aki a komolyzenére költene.

Tóth Anna

És alighanem itt van a kutya elásva. Vajon egy derűsebb anyagi helyzetben helyreállítható-e a normálállapot? Lehet-e toborzót, névsorolvasást tartani, mint egy világégés után, hogy összeálljon egy történelmileg szétkergetett zenekar? Jegelhető-e a tehetség, a szakértelem? Képes-e fenntartani a kívánt művészi nívót a munkanélküli, vagy egyéb természetű kenyérkeresetre kényszerülő muzsikos? S vajon fenntartható-e a kultúraszegény időkben a lélekmelenkítő társadalmi igény? Lesz-e közönsége a boldog, konzolidált időknek?

A szimfonikus zenekari élet – s egyáltalán: a komolyzenéről felelősen gondolkodó értelmiség – pontos helyzetérzékelésére, veszélyérzetére vall, hogy tematizálták, már-már az egyik központi témává emelték a *koncertközönség utánpótlásának* ügyét. Amely – a költségvetési gondoktól függetlenül is – jogos aggodalomra ad okot. Az a méltatlan hercehurca például, hogy a végrehajtó hatalom pénzügyi megszorítási kényszere miatt halálos ítéletet szándékozott kimondani az alapfokú művészeti iskolákra, azt mutatja: az országvezetők aligha vannak tisztában a nemzet lelki egészségét fenyegető veszedelemmel. A haszonelvű megszorítók ugyan (legalábbis lapzártakor úgy tetszik) meghátrálásra kényszerültek, ám csak egy hajszálon múlt, hogy a jövő koncertpublikuma még vékonyabbá váljék. Az igény megcsappanásával aztán automatikusan tőpörödni a költségvetési teher is – újabb lépést tehetünk volna tehát egy olyan, lelkesen fogyasztó társadalom felé, ahol talán árnyalatnyival kedvezőbbek a gazdasági mutatók, de Bartók és Beethoven valahogy már kiszorult belőle.

De vajon valóban az a normalitás, hogy legyenek zenekarok, amelyek jó akusztikájú koncerttermekben telt házas hangversenyeket adnak estelente? Egy kis megszorító buzgalommal könnyen találni olyan korokat és berendezkedéseket, ahol ez nem volt a mindennapok része, sőt – köszönhetően az agyak és szívek együgyű tudatlanságának – még a vágyak világában sem jelent meg. Ám hadd legyünk ezúttal kevésbé globálisak és egyetemlegesek időben és térben. Mondjuk azt egyszerűen: Figyelj, te állam – én táplálalak és eltartalak, de cserébe te is tegyél meg egyet-mást, mielőtt végképp elhalnál, átadva a terepet a multinacionális földi mennyországnak. Nem nyitok vitát például afölött, van-e jogod a pillanatba ragadva döntenet a gyermekeink és unokáink zenei neveltetése vagy zenei analfabetizmusa felől. Erről nem tárgyalunk, miként az ábécéről és az egyszeregyről sem. Lerázhatod a felelősséget az ősökkel kapcsolatban (bár az sem túl szép vonásod), de felelősséggel tartozol az utódok iránt. Honnan tudja az új nemzedék, hogy szereti-e Kodályt vagy Muszorgszkijt, ha soha nem mutatták meg neki? Honnan tudhatná, hogy lelki igénye a muzsika, ha a legfogékonyabb életkorban jószereivel eltitkolták előtte?

Ha a zenekarok felismerik, hogy saját közönségük utánpótlás-nevelése nekik is elemi érdekük, az dicséretes dolog. Ha hajlandók és képesek is részt venni e misszióban, az meg egyenesen szívvidítő. Ám mindez csupán akkor ér valamit, ha az érdekérvényesítő képességük is van olyan hatékony, hogy rákényszerítse a rövid távon ellenérdekelteket: ne hozzanak jövátelhetetlen, helyrehozhatatlan kultúrpolitikai lépéseket. Hogy ne essék a kockafejűek prédájául a vajtűfülűek iskolája.

Csontos János

„Először a perselyt kellene megvenni!”

Fischer Ádám ifjúságnevelésről, Wagner Napokról és a Rádiózenekarral kapcsolatos terveiről

Második lépcsőjéhez érkezett a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának és nemzetközi rangú dirigensének együttműködése, hiszen a tavalyi esztendőt követően, amikor művészeti tanácsadóként segítette az együttes munkáját, ebben a szezonban már első vendégkarmesterként dolgozik velük, s a tervek szerint a következő évadtól átveszi a főzeneigazgatói teendőket. Bár a jövőt illetően akad még néhány tisztázatlan kérdés, s az együttes anyagi problémáira sincs egyelőre megoldás, a Rádiózenekar azért idén már számos különleges koncerttel várja az érdeklődőket. Nagy sikert aratott a szezon elején Bartók-koncertjük, s igazán kivételes az az ifjúság- és utánpótlás nevelő kezdeményezés, amelynek keretében zeneakadémista fiatalok ülnek be az együttesbe játszani. Nem mindennapinak ígérkeznek a budapesti Wagner Napok sorozata, amelynek keretében először 2006 júniusában, a Művészetek Palotájában, világhírű szólistákkal hangzik fel a Parsifal. Ráadásul igazán rangos vendégszereplésre is felkérést kapott az együttes, hiszen jövőre a Bécsi Ünnepi Heteken is muzsikálhatnak. Fischer Ádám örül az első közös sikereknek, s ebben az évadban nemcsak a koncertjei miatt lesz itthon, hanem igyekszik a színpalak mögötti munkával is minél többet foglalkozni.

– Amikor egy esztendővel ezelőtt a terveiről beszélgettünk, azt mondta, a Rádiózenekar egy olyan együttes, amelyet ha jól vezényelnek, kiválóan muzsikál. Azt is hozzátette, ha a 2005. szeptemberében, Bartók halálának hatvanadik évfordulóján rendezett koncertjük nem lesz világszínvonalú, akkor abban Ön a hibás. Most, hogy túl vagyunk ezen a hangversenyen, mennyire elégedett a végeredménnyel?

– Úgy vélem, nagyon jól játszott a zenekar, szép koncertet adtunk közösen, s a szakma valamint a közönség visszajelzése is ezt igazolja. Egyébként abban, hogy a zenekar milyen színvonalon játszik, mindig a karmester a meghatározó. A dirigens teheti ugyanis azért a legtöbbet, hogy a közös muzsikálás még jobb legyen. Az én feladatom karmesterként az – s emberileg is az érdekel leginkább –, hogy mindenkiből a lehető legtöbbet, legjobbat hozzam ki. A Rádiózenekarban pedig óriási tartalékok rejlenek. Emiatt időnként persze az is előfordul, hogy két koncertjük színvonala között ég és föld a különbség. Természetesen azért az összes felelősséget nem lehet a karmesterre terhelni, s nem lehet csak tőle várni, hogy inspirálja a muzsikásokat, a zenészeknek is fel kell készülniük. Azt viszont nagyon utálok, ha egy dirigens rosszul csinál valamit, s utána a zenekart kezdi szidni. Karmesteri felelősségemmel én mindig teljes mértékig tisztában vagyok.

– Az anyagi ügyek terén is?

– Ez az a probléma, amit én magam egyedül nem tudok megoldani. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara hosszú évek óta nagyon nehéz gazdasági helyzetben van, több támogatásra lenne szüksége. A véleményem egyébként az, hogy legelőször a perselyt kellene megvenni, mert még az sincs. Nincs semmi, amibe pénz lehetne dobálni. Jelenlegi vizsgálataim során még ott tartok, hogy egyáltalán a perselyt sem találom... S azt gondolom, adott esetben a minisztériumi támogatás növelése sem vezethet oda, hogyha tőlük nagyobb összeg érkezik, akkor a Magyar Rádió fúj visszavonulót, s attól kezdve kevesebb pénzt fordít az együttesekre. Jó lenne, ha az Országgyűlés és a Magyar Rádió megállapodna a támogatás végleges és állandónak mondható mértékében. De ez a jövő, hiszen jelenleg még elnök sincs, s az ember hiába fogalmazgatja magában mit fog mondani, milyen feltételeket sorol, egyelőre nincs kivel megállapodni. Most az exlex állapotnál tartunk...

– Ez az akadály annak, hogy megvalósítsa tavalyi tervét, s életre hívjon egy olyan team-et, amely, ahogy a világ más együtteseinél megszokott, irányítaná a zenekar munkáját?

– A team felállítása már a harmadik sakk lépés, előbb arra van szükség, hogy legyen végre a Rádió elnöke, akivel tárgyalni tudok. Ezt követi a strukturális változtatások végrehajtása, s utána lehet

személyekről beszélni, hiszen azoknak, akiket magam mellé akarok venni, jogosítványokat kell adnom, s ahhoz túl kell jutni az első két lépésen. De azért a team megszervezéséről nem tettem le. Egyébként sajnos, eléggé pesszimista vagyok, úgy vélem, a Rádió túlzottan a politikusok játékszerévé vált, nem látok igazán érdeket abban, hogy az intézményt megmentsék. S ez a jelenlegi helyzet nagyon rosszul hat az együttesekre is.

– Ezek szerint Önnek nagyon konkrét elképzelései vannak, csak nincs kivel tárgyalnia...

– Inkább a céljaim konkrétak, csak azt nem látom, ehhez milyen eszközökkel lehet eljutni. Szeretnék a különféle lehetőségekről többekkel is egyeztetni, bár a vélemények eléggé eltérőek. A konkrét cél egyébként nem csupán az enyém, hanem az egész zenekaré, s e szerint a munkaadónak olyan munkafeltételeket kellene teremtenie, amelyek megegyeznek a többi együttes kondícióival. Ez jelenti a kiindulópontot, hiszen csak ekkor tudunk rendesen dolgozni. Ennek a szándékát szeretném végre látni! Ha ezek a munkafeltételek biztosítva vannak, akkor teljes joggal kérhetik tőlem számon, ha nem jó a koncert. A cél eléréséhez három vagy négy különféle utat már ajánlottam, de nem tudom, valóban megfelelőek-e. Nem vagyok jogász és politikus sem, így néha félreértek dolgokat, ráadásul mindenkinek mindent elhiszek. S a célok megvalósításának részleteit sem tudom megfogalmazni. Ezt va-

laki másnak kell megtennie, s azt az embert most keresem...

– *Többször említette már azt is, nagyon lényeges tartja, hogy a zenekar muzsikussai bizalommal legyenek Ön iránt. Ezt a hitet érzi most?*

– Szerencsére igen. De nekem nagyon fontos az is, hogy megértsem, mindez mitől működik. Meg akarom ismerni a zenészek életkörülményeit, s azt, hogy mi tartja őket a Rádiózenekarnál. Örülök, hogy kellemes, jó kapcsolatban vagyunk, mert ez a minőségi munka alapfeltétele, de azért mégiscsak a piac határozza meg az életet. Így előfordulhat, hogy mindezek ellenére a zenészek átmennek a jobban fizető zenekarhoz. Van, aki lelkesen, van, aki szomorúan távozik, de végül mégiscsak itt hagyja a Rádió együttesét. S azt nem várhatom el tőlük, hogy csupán lelkesedségből és azért, mert szívesen dolgoznak velem, a rosszabb körülmények ellenére is itt maradjanak. Ez egy egészségtelen állapot, s erre nem lehet építeni. Mindenképpen lépni kell hát! Először meg kell várnom, hogy legyen végre a Rádió elnöke... Addig azonban csak azt tudom tenni, hogy olyan hangversenyeket vezénylek, amelyek tetszenek a szakmának és a közönségnek. S talán ezek az estek elgondolkoztatják az embereket arról is, hogy milyen mértékben van szükség a Rádiózenekarra. Mert erről sem nekünk kell döntenünk...

– *Az első szezonnak már készen volt a programja, amikor az együttes művészeti tanácsadója lett, arra viszont volt lehetősége, hogy a mostani műsor-összeállításába beleszóljon. Mennyiben tükrözi elképzeléseit az idei évad?*

– A programszerkesztést, darabválogatást az együttes első karmestere, Kovács László végzi, de természetesen ebbe a munkába én is belefolytam, számos ötletet megbeszéltünk, és végül közösen döntöttünk. Akad persze néhány rám jellemző választás is, ilyen a Wagner Fesztivál, amely Kiss Imrével, a Művészetek Palotájának vezetőjével közös elképzelésünkből született. Arról tanácskoztunk, mit lenne érdemes a Nemzeti Koncertteremben műsorra tűzni, s ekkor esett a választásunk Wagner zenedrámáira. Persze, én most sem dirigálok jobban a német zeneköltő darabjait, mint öt esztendővel ezelőtt, de mivel közben a Bayreuthi Ünnepi Játékok állandó karmestere lettem, így megkaptam a nemzetközi szintű „pecsétes hitelesítést” a Wagner előadásokhoz.

Örömmel vezénylem ezeket a műveket, amelyekre valószínűleg a világ minden tájáról érkeznek majd érdeklődők. S ez azért is nagyon lényeges, mert sokszor elhangzik, Magyarország zenei nagyhatalom. Kérdés, hogy mit nevezünk annak. Szerintem a nagyhatalmat nem az jellemzi, hogy a megfelelő feltételek hiánya miatt távoznak tehetséges muzsikussai, hanem inkább az, hogy összegyűjti ezeket az embereket. A Wagner-sorozattal a későbbiekben azt is szeretném elérni, hogy olyan fesztivállá váljon, amelyen rangot jelent a fellépés. Már az első alkalommal is valódi sztárok énekelnek a Művészetek Palotájában, hiszen a Parsifalban Matti Salminen, Christian Franz, Németh Judit és Günter von Kannen lép pódiumra. A darab az együttes számára is nagy kihívás, s a nyár eleji előadásokra szezonalatt végig próbálni fogunk. Örülök, hogy a sorozatot, a sok többletmunka ellenére, a Rádió muzsikussai nagyon nyitottan, érdeklődően fogadták.

– *Különleges színrevitelt is szeretne ezen a budapesti Wagner-ünnepen, olyan előadásmódot, amely valószínűleg szintén nagy érdeklődésre tart majd számot...*

– Látványos rendezést akarok, amelyben azonban nem az énekesek játsszák el az adott figurákat, hanem bábok, árnyak vagy színészek, a művészek mindehhez a hangjukat adják, akár egy koncerten. A legnevesebb előadók ugyanis ma már nem képesek több hétből álló próbaidőszakot vállalni, két-három napnyi idejük van csupán egy-egy fellépésre. Ebben az új struktúrában azonban nincs is más dolguk, mint a lehető legjobb tudásuk szerinti énekelni, a többiek pedig nyugodtan készíthetik elő a rendezői koncepciót, az előadást. A Parsifal már ilyen, félig szcenírozott formában lesz látható, s ha a kísérlet jól sikerül, akkor a következő évben a Ring első két estéjével, A Rajna kincsével és A Walkürrel folytatjuk. Egy esztendővel később, 2008-ban pedig következhet a Siegfried és Az istenek alkonya. Mindez persze óriási munka, de a Ringet is csak egyszer kell megtanulni...

– *Emellett akadnak olyan művek, amelyeket a repertoárépítés, az együttes újrapozicionálása miatt tart fontosnak?*

– Szeretném, ha több Ligeti-kompozíciót játszanánk, a külföldi megjelenésnél ugyanis mindig nagyon fontos, hogy vigyünk magyar műveket is, s Ligeti György fokozatosan a XX. század klasszikusává

növi ki magát. Ennek ellenére a magyar zenekarok elég kevés kompozícióját tartják repertoáron. Állandóan Bartók- és Kodály-szerzeményeket játszik mindenki, én pedig nyitni szeretnék Ligeti felé. Ezért jövőre is szerepel majd néhány alkotása a műsorunkban, mert ez a zenekari image miatt fontos. Abban azonban nem vagyok biztos, hogy az együttes repertoárját rögtön koncerteken kell szélesíteni, úgy vélem, néhány új művet először Z-felvételeken kell begyakorolni, s utána léphetünk vele a közönség elé. De a jövő szezonalatt még sok ismeretlen tényező rejt, egyelőre tényleg csak a koncertek dátumát tudom leegyeztetni...

– *Az azonban már biztos, hogy a következő évad egy nagyon rangos felkérést is tartogat az együttes számára...*

– Igen, hiszen a Rádióénekkarral és a Gyermekkórossal együtt meghívást kaptunk a Bécsi Ünnepi Hetekre. A császárvárosi hangversenyt Kodály születésének százhuszonötödik évfordulója tiszteletére rendezik, ezért műsora a magyar zeneszerző alkotásaiból válogat. A fellépés nagyon fontos eseménye a zenekar életének. Egyébként el kell mondjam, a bécsiek és a hazai muzsikussok egyéni zenei tudása között nincs nagyságrendi különbség. Természetesen osztrák szomszédaink kiválóak, de az eltérés az együttjátszás technikájában, tradíciójában rejlik, abban a százötven év előnyben, ami nálunk hiányzik. A karmesternél is a tapasztalat a döntő. Az ember rengeteg mindent és annak az ellenkezőjét is végigpróbálja, s utána érez rá arra, mitől lesz valami jobb. Én mindig ugyanaz előtt a feladat előtt állok, s minden egyes lépésnél egyre több emlékem van arról, hogy mi az, amit nem szabad megtennem, mert az rossz irányba visz. Az egyik kedvenc filmemben a Groundhog Day-ben, – amelynek magyar címe Idétlen időnkig volt – folyton-folyvást ugyanaz a nap ismétlődött. A karmesteri tapasztalat megszerzése is erre emlékeztet...

– *Milyen zenei gondolatot szeretne az együttesel megvalósítani?*

– A koncertjeimen sajátos image-t akarok kialakítani, s a zeneirodalom ismert darabjait ismeretlenekkel párosítva szeretnék új hallgatókat szerezni. A következő évadban két-három olyan hangversenyt tartunk, mint a mostani koncertünk, amelyen együtt hangzanak fel Schönberg és Beethoven művei. A zenekarnak mindez annyiból hasznos, hogy gyakorolja a

különböző stílusokat, a közönség pedig a népszerű darabok mellett különleges műveket is meghallgathat. A terveim között egyébként az is szerepel, hogy például Mozart-specialistákkal megszerettessem a barokk zenét, és fordítva.

– *Rendhagyó ötlet az is, hogy a zenekarba akadémistákat ültet be, s két koncerten közösen muzsikálnak a Rádió együttesével...*

– Az emberi élet legfontosabb feladatának a képzést, a tanítást tartom. Amit az első húsz évben elmulaszt valaki, azt később már szinte lehetetlen pótolni. Nagyon lényeges, hogy egy fiatal, zenei pályára készülő növendék már a karrierjének kezdetén olyan zenei élményeket kapjon, amelyek lelkesedéssel töltik el, és későbbi sorsára is jelentősen hatnak. Húsz esztendősen, a rutinos muzsikusok között játszva, olyan tapasztalatokat szerezhethet, amelyek elsajátításához egyébként évekre volna szükség. Napjainkban, amikor egyre nehezebb a zenei hivatást választani, éppen a saját jövőnk miatt a legfontosabb és leglényegesebb feladat az utánpótlás nevelése. S mindez jótékony hatással van a zenei életre is. A mostani közös koncertek kísérletiek, a folytatás attól függ, hogy ezek az estek hogyan sikerülnek. A zenei pálya rögzös útjain fontos, hogy jó élményeket szerezzenek a fiatalok, mert annak, akinek már az első években akad néhány kellemes, maradandó emléke, az a továbbiakban sokkal jobban fogja bírni a megpróbáltatásokat is. Németországban egyszer már szerveztem ilyen növendék-művész-hangversenyt, s érdekes tapasztalatokkal gazdagodtam. Ezek a koncertek ugyanis nemcsak a diákok számára jelen-

tenek különleges eseményt, hanem a régi zenekari tagoknak, a tanároknak is. Ezen a vegyes esteken ők is jobban összehúzzák magukat, hiszen a növendékeknek példát kell mutatni, ráadásul a fiatalok jókat kérdeznek, s bizony a válaszokon el kell gondolkozniuk. S ettől ők is fiatalabbnak érzik magukat, és szenvedélyesebben játszanak. A kezdő zenészek számára szintén meghatározóak ezek a koncertek, hiszen addig szinte mindannyian csak ifjúsági zenekarokban muzsikáltak, ahol nemcsak ők a bizonytalanok, hanem az összes körülöttük ülő zenész is. Ha pedig mindehhez egy ifjú karmester is társul, még rosszabb az egész.... Olyan ugyanis, hogy fiatal dirigens nem létezik. Karajan nagy mondása, hogy ahhoz, hogy az ember karmester legyen, negyven esztendő vezénylési tapasztalata szükséges. Ezért nagyon fontos, hogy a fiatalokat ne hagyjuk magukra, hogy minél jobban bevonjuk őket a munkába, mert ebből tényleg rengeteget tanulnak. Az első közös koncertünk november végén lesz, a következőre pedig 2006. márciusában kerül sor. A zeneakadémisták egyébként nagyon lelkesen jelentkeztek a feladatra, többen is, mint ahányan valóban részt tudnak venni a produkcióban, végül harminc fiatal került be a zenekarba. Ráadásul már jelezték, szeretnék fontos feladatot, szólókat kapni. Igyekezünk teljesíteni a kéréseket... S persze mindezzel a Rádiózenekar utánpótlását is ki tudjuk nevelni...

– *A novemberi koncert után már utazik tovább. Milyen egyéb feladatai vannak még az évadban?*

– Jelenleg három operaházhoz köt

szződés, a bécsihez, a münchenihez és a zürichihez, de természetesen más dal-színházakban, például a berlini Staatsoperben és a Mannheimi Színházban is vezényelek. A bayreuthi és a salzburgi fesztiválon is rendszeresen dirigálok, s emellett most egy nagyon izgalmas felvételbe kezdtem, a Dán Rádió Kamarazenekarával az összes Mozart-operát lemezzre játszom. A szezonban még a Bambergi Szimfonikusokkal is vendégszereplésre indulok, aztán a bécsi Musikverein-ben is koncertezem, s a császárvárosban az újjévi „B”hangversenyt, Beethoven IX. szimfóniáját a Bécsi Szimfonikusokkal is én dirigálok. Utána pedig, 2006. elején Mozart-művek következnek mindenütt... A Rádiózenekarnak azt azonban írásba adtam, hogy amíg náluk vagyok, addig más magyar együttessel nem dolgozom.

– *Ebben a szezonban mennyi időt tud a zenekarral tölteni?*

– Már csak két koncertem lesz, a jövő év júniusában a két Parsifal, a színpalak mögött azonban többet akarok dolgozni. Lesznek próbák, tényleg szeretnék Z-felvételeket készíteni, s időt kívánok szakítani a rendszeres műhelymunkára is. Szeretnék jó és szép koncerteket adni az együttessel, s remélem, megmarad a lelkes muzsikálásuk. Engem azért szerződtettek, azért fizetnek, hogy mindennek megteremtsem a zenei feltételeit. De a gazdasági kondíciókat is biztosítani kellene valakinek... Remélem, sikerül. Hiszen az idejű fellépések is azt mutatják, ezzel az együttessel érdemes dolgozni. Jól egymásra vagyunk hangolva, gyorsan átveszik azt, amit szeretnék, s bízom abban, hogy ez így is marad... R. Zs.

„Megőrizhető az idejű normatíva, de csak szigorú feltételekkel!”

Dr. Gyimesi László szerint átgondoltabbá kellene tenni az alapfokú művészetoktatás rendszerét

Szeptember végén hatalmas botrányt, óriási közfelháborodást keltett, amikor kiderült, hogy a 2006-os költségvetésben az idejű 12 milliárd forint helyett csak 9 jut a normatív támogatásokra, s így a művészetoktatás normatívái is közel egyharmaddal csökkennek. Az erdejű tervek szerint a következő esz-

tendőben zeneoktatásra 105 000 Ft helyett csak 80 000 jutna, az egyéb művészeti kurzusokra, a képző, tánc, báb és színművészeti oktatásra szánt összeg pedig 59 000-ről 40 000 forintra csökkenne. Számos tiltakozó levél született, az Alapítványi és Magániskolák Egyesülete Művészei Iskolák Tagozata, a

Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete először azt fontolgatta, demonstrációt szervez a művészetoktatás problémáinak megoldására. A tárgyalások azonban tovább folytatódtak, s végül ezek eredményeként a kormány

úgy döntött, megteremti – a parlamenti frakciókkal történt egyeztetés szerint – a lehetőséget a művészetoktatásban lévő fajlagos normatíva összegek 2005-ös évi mértékeinek visszaállítására. Így nem csökken a képző- és iparművészet, szín-, báb- és táncművészet valamint a zene normatív finanszírozása sem, s a közoktatási intézményekben megteremtődnek a működés biztonságának feltételei erre a tanévre, s a 2006-os költségvetési évre. A jelenlegi normatíva megtartását azonban nagyon szigorú feltételekhez kötik, s az összes művészeti iskolának alapos szakmai ellenőrzésen kell átesnie. Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének a főtitkára szerint pedig emellett ideje lenne annak is, hogy az alapfokú művészetoktatás rendszerét átgondoltabbá tegyék.

– Amikor ősszel arról a különleges bizottságról beszélgettünk, amelynek Ön is tagja volt, s amely az Oktatási Minisztérium felkérésére az alapfokú művészetoktatás egészét érintő problémákra, a jogi, finanszírozási, tanügyi és szervezeti gondok megoldására tett javaslatokat, akkor még bízott abban, hogy a normatíva nagysága jövőre is változatlan marad...

– Azért néhány baljós előjel már ekkor is akadt, hiszen a költségvetési kiadások 300 milliárd forintos csökkentése nem sok jóval kecsegtetett. Hiába tárgyaltunk azonban az Oktatási Minisztérium képviselőivel, összeget nem tudtak vagy nem akartak mondani. Utóbb kiderült, többen közülük is csak a költségvetési tervezetben szembesültek először ezekkel a számokkal. Az adatok pedig valóban sokkolóak... Ebben az időben találkoztunk a miniszterrel is, s én arra tettem javaslatot, hogyha ilyen szűk a mozgástér, akkor próbáljuk a rendelkezésre álló összeget úgy elosztani, hogy az a megfelelő helyekre kerüljön. Ne olyan intézmények vegyék fel, amelyek nem rendelkeznek a művészetoktatás alkellékeivel, a szükséges szaktanári ellátottsággal, technikai felszereltséggel és nem a jogszabályoknak megfelelően látják el a feladatukat. Zárjuk ki a rendszerből azokat az iskolákat is, amelyeknek nincsenek évfolyamaik. A szigorítás ugyanis jelentős anyagi megtakarítást hozhat.

– Nem látott lehetőséget arra, hogy magát az összeget tornásszák vissza valahogyan az ideai szintre?

– A két dolog nem zárja ki egymást. Az, hogy az összeg elosztásán gondolkodunk, az nem akadályozza azt meg, hogy ezzel egyidejűleg benyújtsuk a többletigényünket. A gondot azonban az okozza, hogy a költségvetés nem történelemkönyv. Mondhatjuk azt, hogy tavaly nagyobb volt ez az összeg, de a kiindulópontot az a szám jelenti, amelyet a Parlamentnek benyújtottak. Ráadásul eléggé támadhatóak vagyunk amiatt, mert az utóbbi időben a különböző ellenőrzések sok hibát tártak fel a művészeti oktatás területén. Nincs elég indokunk arra, miért is van szükségünk ilyen nagyságú, húsz milliárd forintot meghaladó összegre... Így az oktatási miniszternek sem egyszerű feladat ennek a területnek a védelme. A normatíva csökkentése miatt különböző szervezetek, ismert művészek, pedagógusok is hallatták a hangjukat, s ez természetesen sokat segített, de azzal is tisztában kell lennünk, hogy az ilyesfajta tiltakozások inkább politikai, mint szakmai erővel bírnak. S ha nem tudunk a törvényhozás számára is emészthető, s a költségvetési darálóban is kezelhető javaslatokkal előállni, akkor komoly gondban leszünk. Nagyon felépített érvrendszerre van ugyanis szükség, és a politikusokat is több oldalról kell meggyőzni az álláspontunk helyességéről.

– Mi volt a normatíva csökkentés indoklása?

– Ez a pénzügyi-költségvetési döntés, amit azzal magyaráztak, hogy az államnak nem tartozik a feladatai közé enne a rendszernek a száz százalékos finanszírozása. Aki cinikusabb, azt mondja, szedjenek több pénzt a szülőktől, van, aki pedig kevésbé szkeptikus, az azt mondja, adjon hozzá több pénzt a fenntartó, és ne csupán az államtól várja a megoldást. Az állam pedig jogosan mondhatja azt, kérem, mi erre az oktatásra ekkora összeget tudunk szánni. Ráadásul példákat is tud mutatni, hogy az Európai Unió átlagban milyen technikával és milyen módon járul hozzá az állam a művészeti képzésekhez. Sőt, számos olyan kellemetlen részletkérdést is fel tud tenni, amely nem feltétlenül az előnyös oldalát domborítja ki a mi oktatási rendszerünknek. Mindezt persze közönséges demagógiával is el lehet intézni, hiszen a döntés arról is szól, a nyugdíjasoknak, a szociálisan hátrányos helyzetűeknek ad-

nak-e támogatást vagy a luxusnak tartott zeneoktatásra áldoznak jelentős összeget. Olyan javaslatokkal kell hát előállni, amely mindenki számára elfogadható. Ha mi a hiányzó három milliárd forintot szeretnénk visszakapni, akkor azt is meg kell jelölni, hogy ezt az összeget honnan akarjuk elvenni. Szerencsére ez utóbbi kérdésben megnyugtató döntés született kormány szinten, hiszen a kormány a saját tartalékalapjából biztosítja ezt a pénzt, így nem sértünk semmilyen egyéb érdeket.

– Akkor már csak a parlamenti igenre várnak, s visszakapják a hiányzó három milliárdot?

– Igen, meg lesz a pénz. Viszont ennek nagyon komoly feltételei is vannak. A különböző képviselői és költségvetési szakértői csoportok ugyanis azt mondták, a továbbiakban nem kívánnak olyan oktatási tevékenységet finanszírozni, amely nem felel meg maradéktalanul a jogszabályoknak. Állami pénzt csak arra akarnak költeni, amiről tudják, a megfelelő helyen ér célba. A művészeti oktatással kapcsolatban pedig akadnak erőteljes kétségeik. A normatíva visszaállításának feltétele, hogy az év második felére életbe lépjen egy nagyon komoly ellenőrzési rendszer. Az az iskola, amely nem felel meg a jogszabályi kritériumoknak, az egyetlen fillér állami támogatást sem kaphat a 2006/2007-es tanévre. A jelenleg működő intézmények a tanév második felére is garantáltan megkapják a normatívát, de 2006. június 30-ig az oktatást ellenőrző szervezetnek le kell folytatnia az alapfokú művészetoktatási intézmények teljes körű vizsgálatát. Mindez óriási munkát jelent, de érdemes aktív szakmai közreműködéssel végrehajtani, mert rengeteg lehet a hozadéka.

– Ezek szerint az az iskola, amely nem felel meg a kritériumoknak, működhethet továbbra is, de más források után kell néznie...

– Így igaz. Lehet tanfolyamokat is működtetni, amelyek akár üzletileg is megállják a helyüket.

– Egyébként már az előbb említett oktatási bizottság ülésein is állandóan visszatérő téma volt a szakmai, a törvényességi felügyelet kérdése, s ekkor felvetették egy kamara életre hívásának az ötletét, amely akár „pallós-joggal” is bírna.

– A most következő, mondhatni statáriális körülmények között, ezt a szerveze-

tet nehéz lenne létrehozni. Jelen helyzetben a szakmai szervezetek, különösen az iskolákat tömörítő szövetségek azok, amelyek sokat segíthetnek, ha mással nem, azzal, hogy saját tagjaira vonatkozóan belső szabályokat írnak elő és azok betartását önként vállalt vizsgálatokkal is ellenőrzik. Ha egy iskola – a szervezeti tagsága alapján – bármikor lehetőséget ad a helyszíni ellenőrzésre, s erről nyilatkozik is a saját szervezetének, akkor ezek az adatok nagyon valószínűleg valóságok. Az oktatásellenőrzés egyébként hihetetlenül időigényes, borzasztóan szerteágazó tevékenység, többfajta felkészültségű embert igényel. A tanügyi, munkajogi, technikai ellenőrzés viszonylag egyszerűbbnek tűnhet, mert ezek kontrollálása papírokon, dokumentációkon keresztül történik. Én leginkább a folyamatellenőrzést hiányolom, kevésnek tartom azt, ha öt évenként egyszer megy csak oda valaki az iskolákba. Szakmai ellenőrzésből sincs elég, arról pedig roppant keveset tudni, hogy ténylegesen mi történik a tanintézményekben. Talán az az alapfokú művészetoktatásnál segít valamennyit, hogy most már hamarosan elindul az alapvizsgák rendszere. Ez azt jelenti, hogy hatodik évfolyam elvégzése után vizsgát kell tenni, ami állami megmértetésnek minősül, s így bizonyos színvonalat megkövetel. Az ellenőrzés és a jogszabályok szigorúbbá tétele persze önmagában nem hozza magával feltétlenül a jogkövetést... Ehhez belső kényszerre, s arra van szükség, hogy ezekkel az elvekkel a többség is azonosuljon. Egyébként most a normatíva-csökkentés veszélye is kényszerítő erővel hathat. S napjainkban már nálunk is egyre lényegesebb, mire is használják fel az adóforintjainkat, milyen és mennyire fontos célokat valósítanak meg belőlük.

– *Ma már az is fontos kérdés, hogy valóban jó célokat szolgál-e a művészetoktatáson belül minden forint, s oda jut-e el, ahová kell?*

– A mostani vizsgálat után biztos lesznek olyanok, akikről kiderül, eddig érdemtelen nyertesei voltak a rendszernek, s most elveszítik ezeket a jogosulatlan előnyöket. Persze azért számos más szempontot is fel lehet sorolni. Jogosan lehet azt mondani, hogy egy 3-4 gyerekes, közepesen vagy rosszul kereső család az egyébként nem magas térítési díjakat sem tudja megfizetni. Mit lehet akkor tenni?!? Mégsem tehetjük a művészetoktatást piaci

alapúvá, mert az ország még nem tart ott. Viszont azt is tudomásul kell vennünk, az állam sem bír el egy ekkora rendszert, takarékosra van szükség. Azért az első kérdés, hogy jogszerűen működik-e az adott művészeti iskola, s ha erre igen a válasz, akkor semmi probléma, ha viszont nem, akkor az állam annak az intézménynek nem ad pénzt. S persze, ettől sérülhet annak a 3-4 gyerekes családnak az érdeke... De ebben a helyzetben nincs mit tenni. Ezt egyébként belátták a művészeti iskolák szervezetei is. A legnagyobb baja egy ilyen intézkedésnek mindig az, hogy mindenkit egybe mos. A legjobb intézmények ugyanúgy sérülnek, mint a leggyengébbek, vagy az éppen szabálytalanul működők. Most egy olyan fél év következik, amikor mindenki teheti tovább a dolgát, helyrehozhatja az esetleges hibáit, s utána azok tudnak működni, akik megfelelnek a feltételeknek. Amellett, hogy a normatíva-csökkentés lehetősége felkeltette a szakma vesztélyérzetét, arra is felhívta a figyelmet, hogy ideje már a belső problémákkal is foglalkozni, és nemcsak az államra mutogatni, hogy adjon több pénzt. Ráadásul olyan feladatok is átcúsztak az alapfokú művészetoktatás rendszerébe – itt ugyanis könnyebb volt támogatáshoz jutni –, amelyek egyébként nem tartoznának ide. Gondolok például a közművelődési teendőkre, hiszen a gyerektáncsoportokból, iskolai szakkörökből egyszerre csak művészeti iskolák lettek. A NAT-alapú ismeretátadás a művészeti tárgyak tekintetében meglehetősen szűkmarkú teljesítése egy pillanat alatt azt eredményezte, hogy például az iskolai kórusból zeneoktatás lett. Sok mindent meg lehetett és lehet tenni... Fájdalmas ügyek ezek, hiszen sokan úgy vélekednek, szegény környék szegény iskolájának a szegény pedagógusa igényelte eddig ezt a pénzt, és most mi ezt akarjuk megtámadni... Nem erről van szó, hanem arról, hogy igenis nagyon nem mindegy, kire bízunk a gyerekeinket, a szakképzetlenség ezen a területen is nagyon komoly gondokat, akár maradandó károsodásokat okozhat, s ahelyett, hogy a foglalkozások javítanák a képességeiket, előfordulhat, hogy csak rontanak rajta.

– *S mi a helyzet azzal a másik új felvetéssel, hogy a zenei oktatásban az óraszámokat ötven százalékkal emelni kell?*

– Úgy tűnik, ezt a javaslatot is sikerült kivédnünk. Szakmailag ugyanis megalapozatlan, hogy költségvetési törvényben

szabályozzák azt, hogy ötven százalékkal fel kell emelni a kötelező óraszámot, ez nem működik. Más a helyzet akkor, ha az oktatási kormányzat azt mondja, a terveiben szerepel, hogy szeretné növelni az órák számát, s ehhez költségvetési fedezet is rendelkezésre áll, hiszen ehhez megfelelő pedagóguslétszámmra is szükség van... S az sem árt megmondani, hogy mit akar ezekben a pluszórákban oktatni. De e téren is sikerrel tárgyaltunk, akár a normatíva tekintetében.

– *Említette azonban azt is, hogy az alapfokú művészetoktatás szerkezetét nem látja igazán átgondoltnak...*

– Nagyon furcsa tendenciák mutatkoznak. Az iskolák, a fenntartók is nagyon önállóak, de talán ennek következtében szinte semmilyen összhang sincs az alap-, a közép-, a felső fok és a tanárképzés között. Ennek az eredménye önmagában nem annyira tragikus, de mindenesetre elgondolkodtató, és a számok alapján elég ijesztő képek kezdenek kirajzolódni. A tavalyi adatok szerint 121 180 gyerek tanul alapfokon zenét, közülük 10 ezernél több a hegedűs, zongoristából 34 ezer van, a szolfézs főtárgyat 17 ezren, furulya főtárgyat 16 ezren választották. Oboát viszont 473, fagottot 249, nagybőgőt pedig 182 tanulnak. Ebben a zeneoktatási rendszerben semmilyen átfogó tervet, minimális összhangot sem tudok felfedezni. Hogyan néz ki mindez egy iskolán belül, hogyan alakítanak így egy zenekart? Hogyan tudja előkészíteni, a megfelelő irányba terelni azt az öt-tíz százalékot, aki majd tovább tanul? Már négy – öt éve mondogatom sokadmagammal, hogy erre is oda kellene figyelni, mert ki tudja, mindez hová vezet...

– *A legégetőbb gondot, a fenyegető anyagi veszélyt mindenesetre megoldották...*

– A költségvetési törvénnyel kapcsolatos két fő kívánságunk teljesül, úgy tűnik, a tavalyi normatívák és óraszámok helyreállnak, és nagyon komoly elhatározás született az alapos ellenőrzés végrehajtására is. Ez azonban nem valaminek a vége, hanem valaminek a kezdete...

R. Zs.

HÍR:

A Parlament elfogadta a művészek közteherviselését jelentősen érintő egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról (ekho) szóló törvényt.

Közönség-utánpótlás a szimfonikus zenekaroknál

Kivonat a *Das Orchester* 2005/1. számának a zenész és a közönség-utánpótlás témájú cikkeiből

A nagy-britanniai, USA-beli, de még az ausztráliai és újzélandi zenekarok közül is számos rendelkezik nevelési részleggel, ún. „Education Department”-tel. Az általános marketing stratégia részeként működő egység, amit a társadalmi és zenei igény hozott létre, főleg a gyerekekkel és az ifjúsággal foglalkozik, de tevékenysége kihatással van a zenekar teljes környezetére.

A legutóbbi tudományos tanulmányok nyomatékosan bizonyítják a gyermekkori intenzív zenei képzés pozitív hatását. Egyre inkább érvényesül az a felismerés, hogy a művészi és zenei érdeklődést a lehetőségekhez képest korán kell felébreszteni és gondozni. Ez már az óvodás kor előtt lehetséges és célszerű. Míg évtizedekkel ezelőtt a gyerekek zenei ízlése csupán a 12. 14. életévükben alakult ki, ma ez a tájékozottság legtöbbször korábban tehető. Ez azt jelenti, hogy a rendelkezésre álló időszak a gyerekek és fiatalok zenei képzésére, vagy legalábbis a zenével való intenzív kapcsolatuk megteremtésére, jelentősen lerövidült, tehát, különösen a klasszikus zene terjesztésében, új orientálódásra van szükség. A hagyományos gyerek- vagy ifjúsági koncertek, mint ahogy ez némely helyen már több mint 30 éve a *Péter és a Farkas* vagy a *Moldva* bemutatásával történik, kiindulási modellként szerepelhetnek.

Az eredeti, a polgári családban történő zenei képzés és zenei ízlés-fejlesztés tradíciójával szemben, ma túlnyomórészt a nyilvános iskolák oktatása áll. Ahol a család, mint a zene hajdani legfontosabb közvetítő intézménye egyre inkább háttérbe szorul, és az iskola a hiányt csak részben képes pótolni, ösztönözni kell az ügy érdekében minden kulturális területen működő intézményt.

A gyerekeket és a fiatalokat szívesen nevezik „a jövő közönségé”-nek, akik érdeklődését a zene iránt fel kell kelteni. De a gyerekeket és a fiatalokat éppen úgy „a ma közönségé”-nek is felfoghatnánk, akár az átlag koncert-bérleteseket, vagy a nyugdíjasokat. Csupán ajánlataikat kell a zenés színház- és zenekar-fenntartóknak a célközönségre szabniuk. Itt pedig fontos,

A *Berlini Szimfonikusok* akciónapján

hogyan tekintetbe vegyék a legfiatalabbakat is.

Címszó: zeneközvetítés

Ennek a tevékenységnek a lehetősége kifejezetten sokrétű. Az elmúlt években különösen a brit és amerikai zenekarok szereztek számos tapasztalatot, amikből Németország és más európai országok is profitálhatnak, anélkül, hogy egyszerűen csak sztereotíp mintákat másolnának. Mert egy dolgot mindig szem előtt kell tartani: bizonyos modellstruktúrákat vagy programokat át lehet venni, tovább lehet fejleszteni, döntő mégis a konkrét alkalmazás a helyszínre, a koncertre, műhelymunkára az iskolában vagy az óvodában. A professzionális minőség itt éppen olyan követelmény, mint a felnőtteknek szóló koncerteknél.

A zene különleges tulajdonsága, hogy megszólaltatásához nem kell nyelvi akadályokat legyőzni. Ezáltal univerzálissá és interkulturálissá válik. Mégsem lesz minden jó muzsikusból igazi zeneközvetítő, ha csupán „megbeszélgeti” hangszerét. Csak akkor válik a zeneközvetítés – nemcsak gyerekek és fiatalok számára – eredményessé, ha pedagógiai, retorikai, nyelv-

vi és természetesen zenei-tartalmi képességeket és ismereteket is „csatasorba” állít. Mindezt azonban eddig nem lehetett egy zenekari muzsikusként vagy rádiókórus-tag klasszikus stúdióházban elsajátítani.

A zeneközvetítés nem szorítkozhat csupán a gyerekekre és ifjúságra. Az idősebb hangverseny- és operalátogatók is nyitottak az olyan információ (nem oktatás!) befogadására, ami egy programfüzet elolvasásánál többet nyújt. Kis lépések már történnek ezen a téren azzal, ha egy karmester a nyilvános főpróbát vagy koncertet nemcsak „ledirigálja”, hanem a közönséget meg is szólítja. A koncert nem verbális kommunikációs formája így óvatosan kiegészül egy további, sokszor nagyonis célszerű komponenssel. Ez különösen akkor jelent segítséget, ha egy inkább konzervatív ízlésű közönség kortárszenéhez közelítését kell megkönnyíteni.

A karmesternek is szüksége van egy professzionális moderátor kvalitásaira. Ennek egy hivatásos zenekar vagy kórus esetében tulajdonképpen természetesnek kellene lennie. Azonban akinek sikerül a próbák és koncertek folyamán művészi elképzeléseit a zenekarra átvinni, még nem biztos, hogy ugyanezt egy vegyes

összetételű, főleg fiatalokból álló publikummal is meg tudja tenni. A karmestereknek, mint felelős művészi vezetőknek, a hagyományos koncertstruktúra és előadási forma továbbfejlesztéséhez bátorságra és kreativitásra kell szert tenniük. A még sok zenekar fantáziátlan kínálatában szereplő „nyitány – szólókoncert – szimfónia” összetételű konfekcionált hangversenyprogramot is meg kell változtatni.

A brit modell

A brit utánpótlás-nevelési modellt 1970-ben, először Londonban alakították ki. A klasszikus brit modell különböző elemeket tartalmaz. Nélkülözhetetlen az előkészítő együttműködés az óvodai nevelőkkel és a résztvevő iskolák tanerőivel. A gyerekek vagy ifjúság részére készülő koncertprogram előadását egy, a nevelők, tanerők, zenekari muzsikusok és a koncert moderátora részére szervezett továbbképzés előzi meg. Klasszikus program ebből pl. Sztravinszkij Petruskája. Az itt feldolgozott népdalokat, a burdon-technikát és az osztinátót kiemelik, az alapvázra leegyszerűsítik és egyszerű Orff-hangszereken – többnyire zenei előképzettség nélküli tanerőkkel – eljátszadják. A Petruskának kvázi egyéni verziója áll így elő, ami azért hangzásában az eredetivel felismerhetően rokonságban van. Ezután a műhelymunka után a tanerőknek két hónap áll rendelkezésükre, hogy a gyerekeket a hangversenyre felkészítsék. A zenekari muzsikusok már a műhelymunka alatt segítik a tanárokat, később pedig a gyerekeket is meglátogatják. A valóságos koncerten aztán az eredeti Sztravinszkij művet a gyerekek sokszorosan mint „saját” kompozíciójukat fedezik fel és azonosulnak az eddig ismeretlen zenével.

Az is lehetséges módszer, hogy először a különböző iskolák és osztályok tanulói mutatják be verziójukat a színpadon, azután a zenekar a „sajátját”. Továbbfejlesztve, nemcsak a zenét szólaltatják meg, hanem azt tánccal, pantomimmal, játékká alakítva jelenítik meg. Itt olyan gyerekekről van szó, akik még nem találták meg közvetlen kapcsolatukat a zenével.

Egy másik variáns az együtt muzsikálás, amikor az osztályok minden hangszereiket magukkal hozzák. Ezt megelőzően a zenekartól egy közismert zenemű egyszerűsített letétét megkapták. A hangverseny első részében együtt próbálnak a ze-

nekarral, a második részben pedig közösen adják elő a művet.

Elősegítette és tartalmilag ösztönzővé tette a brit zenekarok zenei nevelési tevékenységének pozitív fejlődését az a tény, hogy a nemzeti tanterv szerint 5–14 éves korig minden gyereknek komponálni kell tanulnia, zenedarabokat előadnia, a zenei folyamatokat megértenie. Ezt kiegészítendő minden brit zenekarnak saját nevelési programja van, ami kisugárzik egész környezetére. „Community outreach” hangzik a jelszó. A Brit Zenekarok Szövetsége (ABO) révén a brit zenekarok oktatási-programja hálózatot alkot.

Az osztrák és német program

Nem kell a kereket újra feltalálni. Ezt a linzi Bruckner Zenekar „move.on” zenekari műhely példája is bizonyítja. Ma egész Felső-Ausztriából gyerekek, fiatalok, tanulók, de szülők és tanárok is sorban állnak, hogy a projektben részt vehessenek. A kezdeményezés és kivitelezés egy pozanista nevéhez fűződik, aki részt vett a brit oktatási modell tanfolyamain és oly mértékben fellelkesült, hogy pozanista állását 50%-ra redukálta, fennmaradó idejében pedig saját zenekari műhelyt működteti. Oktatási anyagot a britektől szerzett, amit részben tovább fejlesztett. A zenekarban korábban uralkodó szkepszis időközben megszűnt. A munkaadó, üzemvezetés és szakszervezet között létrejött kollektív megállapodás értelmében, az egyes zenekari tagok a zenekari műhelyben nem szolgáltatot teljesítenek, utazási és egyéb költségeiket megtérítik, azonkívül csekély mértékben honoráriumot is kapnak. A linzi példa megmutatja, hogy egyéni kezdeményezés és kreativitás milyen hihetetlen hatást képes elérni.

A német zenekaroknál, a helyi adottságoknak megfelelően – leginkább a Berlini Filharmonikusoknál – adoptálták a brit modellt. Az a tény, hogy a projekt a Deutsche Bank hathatós támogatásával jött létre, azt bizonyíthatná, hogy a brit modellt követő oktatási

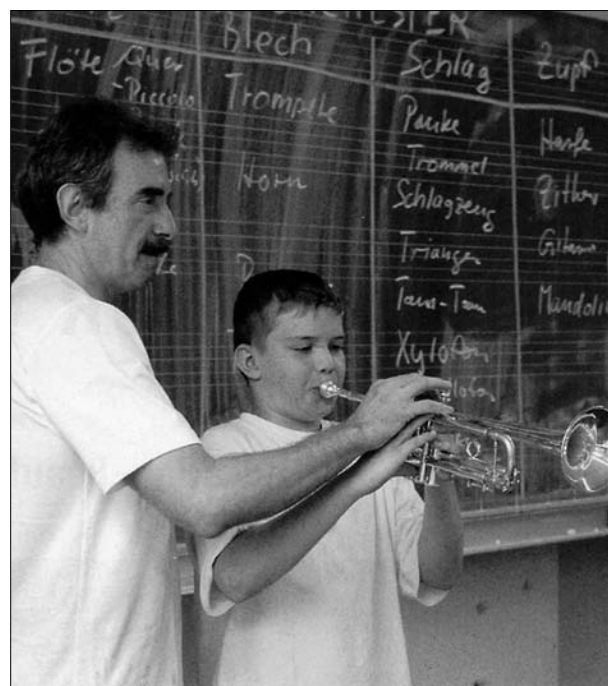
program csak sok extra pénzzel működtethető. Ez azonban nem általánosítható. Kisebb, de tartalmilag nem kevésbé sikeres programok működnek másutt is.

A német zenekaroknál a Müncheneri Filharmonikusok járnak elő jó példával. Ifjúsági program-kínálatuk minden életkort és iskolatípust felölel. Egymást kiegészítő és egymásra építő rendezvényeiket a gyerekek osztályukkal vagy a szülőkkel látogathatják. Hangversenyeiket a következő elvekre alapozzák:

- A középpontban mindig a szimfonikus zenekari művek és hangszerek állnak.
- A rendezvényeket látogató csoportok létszáma lehetőleg csekély, hogy a muzsikusokkal, hangszerekkel, karmesterrel stb. intenzív kapcsolatot lehessen kiépíteni.

- Ahol csak erre lehetőség van, a gyerekek foghassák meg és próbálhassák ki a hangszereket.

A Müncheneri Filharmonikusoknak ehhez a feladathoz egyáltalán nincs költségvetése, ezért arra vannak kényszerítve, hogy kínálatuk közvetlenül illeszkedjék egy szimfonikus zenekar mindennapjaiba. Hiú elvárásokat ezért a gyerekekben, fiatalokban nem ébresztenek. Az, hogy mégis sok vonzó esemény történik, a gyerekek reakciójában mérhető le. A 2002/03-as szezonban, 20 000 fiatal fordult meg a házban.

Sok zenekarból kisebb, nagyobb összetételű hangszeres csoportok látogatják az iskolákat. Különösen alapos munkát végeznek ezen a területen a Heidelbergi Filharmonikusok, „Zenekart az iskolákba – iskolákat a zenekarhoz” mottó alatt.

Tartalmi súlypontként a következő címszavak említhetők: hangszerbemutatók (főleg ütőhangszerek) általános iskolásoknak, egyéb hangszerek 6 éven felülieknek; „zenekari hangszerek” sorozat – 80 perces programok során mutatják be és szólaltatják meg a hangszereket; óvodás koncertek, próbálótogatások/vezetések, „mű folyamatban” (próbák meghallgatása egészen a koncertig); ősbemutató-kurzus; 7-től 10 éves korúaknak szóló hangverseny, amit az egyik tanuló moderál; nyilvános főpróbák, ifjúsági koncertek. Családi koncertek és egyes muzsikuskolálatogatói (még?) nem szerepelnek a zenekar programján.

Németországban számos egyéb példa található a zenekarok közönségnevelésére. A kölni Gürzenich Orchester koncertprojektjei előkészítéséhez speciális szemináriumokat tart az iskolai énektanárok számára; iskolai zenekarok tagjai vendégként a profik háta mögül követhetik a kottát a próbán, azután pedig a dirigenssel, szólistákkal és zenekari muzsikuskokkal beszélgethetnek. Itt azonban a legtöbb kínálat csak a 10 éven felüli gyerekeket veszi célba, a kisebbeket nem szólítják meg.

2004 októberében szervezték meg a hatodik berlini iskolai zenekari találkozót, ahol az első részben a zenekarok választott programjukat játszották el, a második részben pedig ezekből a zenekarokból összeválogatott növendékek Sir Simon Rattle vezényletével Dvořák 8. szimfóniájának első tételét tanulták meg és adták elő. A szólamprobákat a Berlini Filharmonikusok muzsikusai tartották.

A chemnitzi Robert-Schumann Filharmonikus Zenekarban a muzsikuskok „keresztműveltséget” vállalnak iskolai osztályok felett, és így éveken keresztül személyes kapcsolatokat alakítanak ki a gyerekekkel, akiket mint a „zenerajongók klubját” vezetnek be az igazi koncertéletbe.

Sok zenekar kisebb vagy nagyobb összetételű együttessel látogatja az iskolákat. A Heidelbergi Filharmonikusok például egy háromfázisú modellt követnek: 1. Zenészek vagy dirigens látogatása az iskolában, ahol osztályokat készítenek fel egy-egy zenekari próbára. 2. Az osztály látogatása a próbán. 3. Koncertlátogatás.

Rendkívüli a Hof-i Szimfonikusok helyzete, akik a zenekari munka mellett saját zeneiskolát tartanak fenn. Ennek tanulóin keresztül szoros a kapcsolatuk a régió iskoláival. Az aktív zeneközvetítés-

nek ezen formája bizonyos mértékben hiányt jelent a német és a brit modell között.

A Duisburgi Filharmonikus Zenekar főfoglalkozású munkatárssal koncertpedagógiai osztályt tart fenn, egyelőre két-éves önkormányzati és vállalati finanszírozással.

A koncert-utánpótlás nevelésére van egyéb megoldás is, ez pedig a külső segítség igénybevétele. Vannak erre szakosodott vállalkozások, amelyek, mint például az 1997-ben létrehozott kölni „Büro für Konzertpädagogik”, kész programokkal, – kortárszeneivel is – állnak rendelkezésre.

Egyéni kezdeményezések

A London Symphony Orchestra (LSO) kereteiben dolgozik Richard McNicol, akinek – ő így gondolja – pozíciója egyedül az egész világon. Ő az éppen 100 éves zenekar oktatási megbízottja. Gondozza a szimfonikus zenekar „LSO Discovery” néven működő zenepedagógiai programját és ifjúsági projektjeit. Ifjúsági koncerteket dirigál, workshopokat vezet, és aktív részvételre készíti fel a zenekari muzsikuskokat. 10 éve tölti be ezt a munkakört miután iskolai zenetanári, majd szabadúszó pedagógiai pályája után a zenekar fuvolistája lett. Közben Simon Rattle elhívta a Berlini Filharmonikusokhoz is, ahol nagyszabású pedagógiai programot indított be. Ő az, aki minden csínját-bínját ismeri annak, hogyan lehet gyerekeket és fiatalokat a klasszikus zene iránt fellelkesíteni.

A brit zenekarok ezen a téren nagy lépéssel előrébb járnak német kollégáiknál, de McNicol meg van győződve arról, hogy hasonló intenzív munkával a német zenekarok is hamarosan behozhatják hátrányukat.

A két ország képzési rendszerét illetően lényeges különbség az, hogy Nagy-Britanniában a nemzeti tanterv, amelyben az oktatás tartalmát és célját is megjelölték, a tanulók zenei nevelését 14 éves korukig biztosítja. Itt nemcsak zenei gyakorlatról, de a zeneszerzésnek egy korosztálynak megfelelő fejlesztéséről is szó van. Ez talvolabbra mutat, mint a német gyakorlat.

McNicol a gyerekek ötödik és tizenegyedik életéve közötti periódust nevezi speciális kornak, amire a zenepedagógiának teljes figyelmét szentelnie kellene. Ebben a korban az ember teljesen nyitott és nincs előítélete semmilyen fajta zenével kapcsolatban. Még a kortárs zenével

kapcsolatban sem tapasztalt McNicol elenállást.

Az önmagában, hogy egy ilyen átfogó zenei nevelést Nagy-Britanniában hivatalosan előírják, sajnos nem jelenti ugyanakkor azt is, hogy kielégítő zenepedagógiai ellátás is rendelkezésre áll. McNicol szerint a brit iskolák nagy szakmai nehézségekkel küzdenek. Hiány van képzett tanerőkben, még az alsó fokon is.

Itt intézmények, mint pl. az LSO oktatási részlege, fontos szerepet játszhatnak. Szaktanárokat, vagy hiányzó zeneoktatást ugyan nem pótolhatnak, de tevékenységük kiegészítheti vagy pótolhatja az iskolai oktatást. Jelenleg 6 iskolával működnek együtt a Barbican Performing Arts Centre kerületében. A projekt címe: „Zenekészítők”. A tanerőkkel való együttműködés itt éppen olyan fontos, mint a gyerekekkel való foglalkozás.

A program, amit az LSO nemrég egy 14–15 éves lányokból álló csoporttal vitt véghez a következőképpen történt: egyszerű ütőhangszereken Sztarvinszkij Le Sacre du Printemps művének ritmikus és tematikus elemeivel kísérleteztek. „Arra bízattuk őket, hogy asszimétrikus ritmusokat használjanak”, mondta McNicol. Csak miután hosszabb ideje foglalkoztak a különböző lehetőségek kipróbálásával, játszották elő nekik a Sztarvinszkij művet. A lelkesedés igen nagy volt.

Prioritások, közös akarat és professzionalitás

Csupán mintegy másfél kilométernyire van a Barbican Centre-től a St. Luke templom. Szakrális szerepe megszűnt, nagy átépítés folytán ma az LSO oktatási feladatainak ad helyt. Kiegészítésképpen mint koncert- és próbatermet is kihasználják. Az átépítés költségei kb. 35 millió Euróra tehetőek, ami egyben a zenekar zenepedagógiai munkájának magas értékelését is jelenti. A „Music Education Centre” ugyan csak 2 évvel ezelőtt nyílt meg, a tevékenységek valójában igazán az elmúlt hónapokban indultak meg. Az internet és széles sáv-technológia révén még az is lehetséges, hogy más régiókból, más országokból vonjanak be gyerekeket a St. Lukas programokba. Pierre Boulez ezt a lehetőséget egy mesterkurzus alkalmával használta ki, amikor azt Nagy-Britannia három egyeteméről, valamint az USA egy városából követhették a hallgatók.

Amikor Richard McNicol berlini tapasztalatairól beszél, világossá válik, hogy az LSO módszere speciális hely és a St. Luke nélkül is mindenhol alkalmazható. Alapvető feltétel azonban, hogy az egész zenekar, beleértve a művészi és adminisztratív vezetést is, komoly érdeklődést mutasson a pedagógiai munka iránt. De nemcsak a zenekar vezetőségének, hanem maguknak a muzsikusoknak is meg kell győződniük ennek a munkának a szükségszerűségéről. Döntő ebben, hogy pedagógiai munkájukat professzionálisan végezzék.

A továbbiakban egy fontos faktor, a művek kiválasztása. McNicol szerint a kortárs zene mint kiindulási pont alkalmasabbnak tűnik, mint a klasszikus művek. Kurtág, Ligeti és Goebbels különösen alkalmasak erre. De akár új zenéről, akár régi zenéről van szó, a fontos az, hogy ötleteket oldjon ki a tanulókból, új, saját alkotásokra bátorítsa őket.

Végül a pénz is szerepet játszik. Németországban kevesebb állami támogatást élvez a zenepedagógia, mint Nagy-Britanniában, a szponzori lehetőségek is csekélyebbek. A Berlini Filharmonikusok az egyetlen együttes, amelyik egy vállalat nagyvonalú támogatásából hozza létre „Zukunft@BPhil” nevű projektjét.

Oktatási osztály nélkül? Mi a teendő?

Lépések a koncert-pedagógiai önállóság felé

A Berlini Filharmonikusoknak jó dolga van. A sikeres zenepedagógiai munkához nemcsak nagyvonalúan méretezett költségvetés, hanem több munkatárssal egy Oktatási Osztály is rendelkezésére áll.

De vajon mit csinálnak azok a zenekarok, amelyek sem az egyikkel, sem a másikkal nem rendelkeznek? Az alábbiakban bemutatunk néhány példát erre.

Az amerikai és angol zenekarokban elterjedt gyakorlat egy koncertpedagógus alkalmazása és koncert-pedagógiai program kifejlesztése. Néhány német zenekar is elindult ezen az úton. A lelkesítő ötletek sokat érnek, de önmagukban nem elegendők, mivel azoknak a gyakorlatba ültetése végtelen sok munkával jár. Felmerül a kérdés, hogy egy zenekari muzsikus képes-e „mellékesen” elsajátítani mindazt, amiért mások éveken keresztül tanulnak, hogy zene- és/vagy koncert-pedagógiai stúdiumot abszolválhassanak.

Így születnek a karmesterek?

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a „Learning by doing” elv egymagában nem vezet eredményre. A gyerek-közönség rendkívül kritikus és a klasszikus kezdeti hibák iránt kevésbé toleráns. Míg a felnőtt publikum egy fiatal kezdő karmester iránt nyitott és elfogadó, a gyerekek egy koncertpedagógus-tanonccal szemben pont ellenkezően viselkednek. Hálásabb közönséget mint a gyerekek ugyan kívánni sem lehet, de anonim publikum-tömegként alapjaiban véve kevésbé bocsátják meg, ha nem elvárásaiknak és koruknak megfelelően szórakoztatják és szólítják meg őket. Így a kezdetektől fogva érvényes, hogy ajánlatos az úton szakemberekkel együtt elindulni.

Kezdeményezések saját körből – a kis impulzusoktól az első projektig

Míg Nagy-Britanniában számos hivatásos zenekarnál sok éve általánosan elterjedt, Németországban csak lassan, de következetesen és nagy gondossággal készülnek egyes zenekari tagok kezdeményezése alapján a koncepciók a koncertlátogatóközönség utánpótlásának neveléséhez. Bár közvetlen hatását ennek a munkának soha nem lehet majd konkrét számokban felmérni, hiszen ehhez a koncert publikum több generáción keresztül folytatott hosszú távú tanulmányozása volna szükséges, mégis a résztvevők arról tudósítanak, hogy a saját zenekar folyamatos pub-

likum utánpótlás-ápolásának különleges lehetőségei és dimenziói már ma éreztetik hatásukat. Addig is még nagy megoldások, anyagi eszközök nem állnak rendelkezésre, minden motivált és érdeklődő zenekari muzsikus számára ajánlható alábbi kis lépések vezethetnek eredményre.

1. lépés: A zene kiválasztása

A zene kiválasztásánál érdemes azokra a dolgokra koncentrálni, amik egy szimfonikus zenekarban már eleve rendelkezésre állnak, és ez a zene és a muzsikálás maga. A megállapítás banálisnak tűnhet, a tapasztalatok mégis azt mutatják, hogy sok zenekar megpróbálja fiatal közönségét ún. slágerszámokkal becsalogatni, ahelyett, hogy olyan műveket (esetleg részleteket, tételeket) játszanának el, amiket a zenekar amúgyis játszik és hatását felnőtt közönségénél sikerként könyvelhette el. Itt meg kell ismételnünk azt a megállapítást, hogy a gyerekek az ún. komolyzenével kapcsolatban nyitottak és a kortárs zenéért épp oly mértékben képesek lelkesedni, mint egy áriáért a Varázsfuvolából, vagy egy Dvořák szimfónia egy tételéért.

Csoportos animáció

A zeneművek kiválasztásán túl már a kezdetben el kell dönteni, hogy az animáció belső vagy külső erővel történjék. Mindenképpen ajánlatos a szálakat nem a

kezdetektől fogva egyedül szövögetni, hanem először néhány blokkban időt adni külső szakértőknek, akiktől aztán lassan, fokozatosan búcsút lehet venni. Ha eddig XY animátorral vették meg a *Péter és a farkas-t*, és a zenekarnak azt kellett játszania amit eléje tettek, úgy első lépésként abban lehetne megegyezni, hogy külsős moderátorral, de a zenekar által kiválasztott művekkel és koncepcióval készüljön el pl. egy családi koncertsorozat programja. Az animációhoz aztán egy zenekari team is hozzájárulhat, a professzionális külsős moderátor bizonyára örülni fog, ha a zenekari tagok közül néhányan bekapcsolódnak, megszólaltatják hangszereiket, vagy esetleg rövid darabokat önállóan előadnak. A közönség mindenestre lelkesen fogja fogadni.

A közönséggel közös akciók – nem könnyű feladat

Az, hogy a gyerek-publikumnak a koncert tetszik-e vagy sem, az előadott műveken túl még számos egyéb tényezőtől is függ. A jó hangulat megteremtéséhez fontos a gyerekek bevonása az eseménybe, ami különösen a kisebbeknél nélkülözhetetlen. Teljesen mindegy, hogy egy közösen énekelte dalról, egy többszólamú, testhangokat megszólaltató darabról, vagy ülőhelyen végzett mozgásszekvenciáról, a zsebben található tárgyak szabad hangkollázsáról van szó, a publikum bevonásának jelentőségét nem szabad alábecsülni. Az előkészületek folyamán fel kell mérni, hogy a résztvevő gyerekek korának egyáltalán mi felel meg, és a hangversenyterem milyen közreműködést tesz lehetővé. Csak ezután kerülhet sor a valódi előkészületekre, a kompozícióból adódó motívumok fellelésére és feldolgozására, elsajátításuk módszerének kidolgozására. Ezek lehetnek apró részletek, amiket a gyerekek ritmikus-metrikus testhangokkal (taps, dobbanás) vagy ének és beszédhanggal kísérhetnek. Egy tánc kidolgozására is sor kerülhet, amennyiben a gyerekek azt többé-kevésbé a helyükön, sőt talán ülve is megvalósíthatnak. A zenemű egyes témáit és dallamrészleteit meg lehet szövegesíteni és a közönséggel egy- vagy többszólamban el lehet énekelteni. Az is elképzelhető, hogy a karmester egy alkalmas helyen fermátát játsszat és ehhez (visszhang-effektusként) a közönség szabadmetrikus hangzasepizódal, kulcs-csomókkal, papírzsebkendő-zacskókkal, golyóstollakkal csatlakozik.

Tanulság: a fantáziának, mint általában, nincs korlátja, mégis ajánlatos a „műgyilkolást”, a túl sok akciót elkerülni. Az igen kedvelt, indulót kíséző, és legtöbbször fülsiketítő tapsolás még nem együttműködés, sőt: sikeres interakcióról a koncertteremben csak akkor beszélhetünk, ha minden résztvevőt az elemi zenei folyamatba sikerül olyan érzékenyen bevonni, hogy mind az előadók a színpadon, mind pedig a gyerekek és felnőttek a közönségben, az esemény közös produktív létrehozójának érezzék magukat.

A koncert előkészítéseként komponálás gyerekekkel

Egy szimfonikus zenekar együttműködése egy zeneszerzővel új projektet hozhat létre, aminek keretében sok zenekari muzsikusi szerephez juthat. A fiatal közönség először nehezen érti meg, hogy mit is kell „zeneszerzés” alatt érteni. Annál érdekesebbé válik a koncert egy élő zeneszerzővel, ha néhány gyerek a koncert előtt lehetőséget kap a komponálás folyamatába belelátni és első kísérleteit saját komponálásában megtenni. Németországban és Angliában számos példa van a közönség ilyenirányú animálására.

Párbeszéd a zene és más művészetek között

Amennyiben egy zenekar nemkonvencionális eseményre vállalkozik, mellőzheti a moderátor szerepét és a mindenkori zene különlegességeit zenén kívüli impulzusokban és dialógusokban más művészeti formákon keresztül is érvényre juttathatja. Németországban néhány színházi együttes és szabad foglalkozású színész már sok évvel ezelőtt specializálódott a zenekarokkal kapcsolatos munkára. Általában bizonyos művekre készült kész programokat ajánlanak. Itt is kívánatos zenekari muzsikusok részvétele a történetekben. Az, hogy hangversenyeket minden fajta beszéd és moderálás nélkül is el lehet képzelni, különböző európai országok kamarazenei együttesei bizonyítják. Ezeknél a rendezvényeknél dramaturgiailag az első pillanattól az utolsóig teljesen megtervezett és rögzített programokról van szó, ahol a zene közvetlenül vizuális médiumokkal vagy szcenikai performanszokkal kapcsolódik, hogy úgyszólván egy egészen új művészeti forma jön létre. Hogy ezt a fajta zenei-művészeti animá-

A zenekar az osztályteremben. Koncertpedagógiai workshop és modertorképzés zenekari tagok számára

ciót nagyzenekari koncertekre is alkalmazni lehet, azt bűvészekkel, pantomim művészekkel és akrobatákkal együtt dolgozó zenekarok bizonyítják. A bohócokat nemcsak a gyerekek kedvelik. Ha kifinomult eszközökkel közelítik meg a zenét és ízléses, takarékos akciókkal a zene mélyebb megértéséhez járulnak hozzá, biztosra vehetjük, hogy a publikum megigézve és teljes lelkesedéssel követi a színpadi eseményeket. Ugyanez érvényes az akrobatákra és zsonglőrökre. Az ilyen kooperációs projektek megkezdése előtt azonban mindig alaposan meg kell vizsgálni, hogy a zene és más művészeti akciók egymást erősítik-e és a zene megértését megkönnyítik-e. Kedvezőtlen tapasztalatok is vannak ezen a téren, amikor az egyik médium a másikat oly mértékben „elnyomja”, hogy a zene háttérbe szorul.

A színész mint tanítómester

Az utóbbi időben, különösen kisebb együttesek szívesen veszik igénybe színészek segítségét. Ez nem úgy történik mint az operában, ahol a teljes rendezés egy felelős személy kezében van, a színész azért van, hogy a muzsikusok színpadi megnyilvánulásait segítse, játékukat kevés ötlettel szcenikailag és gesztus-mimikailag is professzionálissá tegye. Gyerekkoncerteken többször megfigyelhető,

hogyan a muzsikusok több-kevesebb komikus „gag”-gel, relatíve dilettáns színészi nívón próbálják publikumukat elszórakoztatni. Ilyen jelenetekre egy külső színészi pillantás éppen annyira javasolt, mint minden zenekaron belüli animációra.

Néhány zenekari tagot lehet, hogy megérint az az érzés és a kedv, hogy inkább ő maga válik kreatívvá, minthogy már az X-edik esetben külső moderátoroknak legyen kitéve, akik még mindig nagy gondal próbálják a fiatal koncertlátogatóknak megmagyarázni, hogy Mozart a repríz kezdetét kifejezetten kürtletébe tette.

Nagy-Britanniában azokat, akik a zenekaroknál a közönség utánpótlásáért felelősek, „head of education department”-nek nevezik. És másutt? Lehet-e álma egy muzsikusnak, hogy egy ilyen osztály vezetője legyen? Aligha. Az ezt pótló funkciót még meg kell találni, de hát még van erre idő. Talán egyik, vagy másik muzsikus kinőheti magát, mint „az után-

pótlás ciceronéja”, vagy mint „vezető muzsikus a legkisebbekért”...

*

Megjegyezzük, hogy 1998 óta működik a zenekari muzsikusok számára a Detmoldi Zeneművészeti Főiskolán „Zeneközvetítés/Koncertpedagógia” címen egy négy-szemeszteres stúdium. Az oktatási ajánlat tíz kötött tematikával rendelkező szeminárium flexibilis vegyítése, amihez még gyakorlat (a tanulmányokat folytatók munkahelyén is) és két nyári akadémia tartozik. A koncert-pedagógiai stúdium a zenekari munka mellett is elvégezhető, úgy, hogy a zenekarok a tanulmányaikat folytató muzsikusokat a hét végén szabadabbá teszik, illetve tekintettel vannak rájuk a szolgáltatok tervezésénél.

Hamburgban önkormányzati projekt indult: zenekari muzsikusokat várnak az iskolákba. Itt nem csupán arról van szó, hogy a muzsikusok az osztályban játszanak a gyerekeknek. A lényeg a kontinui-

tás. Pályázatot írnak ki, aminek értelmében a jelentkezőnek egy osztályt egy bizonyos meghatározott tematika nyomán egy fél iskolaéven keresztül kísélnie kell, az iskolai énekoktatás kiegészítésére, vagy – ahol az hiányzik – pótlására. A dolog lényege a diákoknak kedvet csinálni ahhoz, hogy ők maguk is zenét hozzanak létre, hiszen minden gyerek szívesen énekel. Zenekarokból, muzsikusokból, iskolákból hálózatot szeretnének létrehozni. A kulturális vezetés legfőbb partnereinek a tanítókat tartja. Az ő tudatuk formálандó oly módon, hogy ez irányú félelmeiket elvesztve a muzsikusoknak, színészeknek lehetőséget adjanak, hogy a város művészeti életének egy darabját az iskolákba bevigyük. Példaképpnek tekintik a magyar Kodály iskolákat.

(A kivonatolt cikkek Gerald Mertens, Mike Farish, Barbara Stiller és Lutz Lesle tollából származnak.)

Üröm az örömben

Szklanár Ferenc, a BM Duna Szimfonikus Zenekar igazgatója az együttes új szervezeti formájáról, munkájáról, működési feltételeiről

– *Igaz-e a hír, hogy egzisztenciális veszély fenyegette Önöket? Valóban úgy nézett ki, hogy fedél nélkül maradnak?*

– Hasonlóan az összes többi zenekarhoz, vészterhes időket élünk, hiszen az országos gondok mindenkit érintenek. Eközben valóban felröppent a hír, hogy nem lesz hol próbálnunk, hogy létbizonytalanság fenyegeti a BM Duna Szimfonikus Zenekart. A kollégák más zenekarokból is megkerestek engem, hogy igazak-e ezek a rémhírek. Hogy mi a valós helyzet, mi magunk sem tudjuk pontosan, egy azonban biztos: a Belügyminisztérium legfelsőbb vezetése egyértelműen letette a voksát együttesünk (és a Duna táncegyüttes) létjogosultsága mellett. Mindkét együttes megmaradhat tehát, igaz, egy óriási átszervezés árán. Egy korábban gyakori országos folyamat visszafordításának leszünk majd tanúi: annak idején ugyanis rendre „kiszervezték” a közalkalmazottiságból a különböző művészeti együtteseket Kht.-ba. Ezúttal azonban úgy döntött a Belügyminiszté-

rium, hogy a közhasznú társasági formában működő társulatokat újból közalkalmazotti munkaviszonyba szerződtesse. Ezzel nemcsak a jogi státuszunk változik meg, de visszakerülünk a Duna Palotába is. Eddig – formailag – egy belügyminisztériumi közhasznú társaság tartott el minket, intézte az adminisztrációs ügyeinket. Most ugyanez a feladat visszakerül a Duna Palotába, ahol egyébként eddig is hangversenyeink 90%-át tartottuk.

– *Jobb lesz-e a muzsikusoknak újból közalkalmazottaknak lenni?*

– Mindenképpen nagyobb biztonságot jelent majd, jóllehet ebben a státuszformában a bértábla az életkort honorálja, nem a szakmai feladatot, a kötődés viszont erősebb a fenntartóhoz.

Sajnos a legnagyobb gondunkon változatlanul nem fog enyhíteni, mert az önkormányzati fenntartású zenekarok támogatásából megint nem fogunk részesülni, (a minisztériumi fenntartó miatt), pedig ott is közalkalmazotti működést támogat

ez a keret!?! Ez a pénz a Belügyminisztérium költségvetésének része, innen indul a zenekarok felé, mindenki azt hihetné, hogy mi ott vagyunk a húsos fazék közelében, de, sajnos ebből nekünk még soha egy falat sem jutott, és ez több mint szomorú, hovatovább a működésünket veszélyezteteti. Félreértés ne essék: a Belügyminisztérium nem csökkenti a költségvetésünket 2006-ban, ami óriási dolog. Másutt ugyanis a pénzt is csökkentik az általános a létszámleépítés mellett. Mivel a kht.-ban évek óta nem volt fizetésemelés, így jelenleg lényegesen kevesebb a fizetésünk, mint a közalkalmazotti bértáblán előírt minimum. A jelenlegi állománnyal a bértábla minimumának eléréséhez most havi másfél millió forint hiányzik. Gondunk lesz a szólamvezetők és szólamvezető helyettesek pótlékaival is; az már szinte biztosnak látszik, hogy a szólamvezető helyettesi munkát nem tudjuk díjazni. A szólamvezetők feltehetően évente váltani fogják egymást, vagy az elvégzett munka arányában fizethetjük

őket. (Sajnos ezek az összegek ezerforintos tételek, amiknek inkább csak erkölcsi értéke van, mégis hozzátartoznak a zenekari felépítéshez.)

Mindezek a számszaki dolgok nagyon kényes helyzetet teremtettek a zenekarban. Mi a közhasznú társaságban kicsit feljebb tudtuk „javítani” a szólamarányt; majdnem minden fúvós szólamba tudtunk egy plusz félállásos fiatal tehetséget felvenni, így egy szimfonikus zenekari alaplétszámot – egy 10-8-6-6-os vonóskart –, hármas fafúvósokat, váltó első kürtöst, trombitást alkalmaztunk. Így a repertoárt bővíthettük. Most még nem ismerjük pontosan az új állománytáblát, de ezek a fél állások valószínűleg a közalkalmazottiság áldozatául esnek majd. Sajnos három olyan kollegát is el kell küldeni, akik más zenekarokban is játszanak. Ez óriási szakmai veszteség, hiszen kitűnő muzsikuskok, az ország vezető együtteseiben is játszanak, tudásukból mi is sokat profitáltunk. Valószínűleg el kell búcsúznunk nagyon nagy tapasztalattal rendelkező nyugdíjas zenekari tagoktól is, minimális nyugdíjkkal nem lesz könnyű a megélhetésük. Természetesen kiségetni visszahívjuk őket, amikor csak lehet. Ők nem öreg emberek, csak éppen nyugdíj közelben vannak, most azért kell távozniuk, mert az egykor megszerzett diplomáik miatt „túl magas lenne a bérük”!(?)

Kvalifikált rutinos embereknek kell elmenniük, akik szakmai életük nagyrészt ebben a zenekarban töltötték el. Ez komoly érvágást jelent. Az ő fizetésük annyira lenne, hogy túl sokat „felhasznál” a rendelkezésre álló támogatási keretből.

Olyan fiatal, tehetséges kolléga is van, aki sejtette, mi vár rá, ő külföldre fog menni tovább tanulni.

– És mi lehet az oka annak, hogy most ismét a közalkalmazotti jogviszonyba írányítják a zenekart?

– Pontosán nem tudjuk az okát, de az biztos, hogy ez a közhasznú társaság nem azért alakult annak idején, hogy a művészegyütteseket fenntartsa, kiváló működésük miatt a Belügyminisztérium vezetői úgy látták, hogy majd megbirkózik a művészegyüttesek működésével-működtetésével járó problémákkal is. Emellett üzleti nyereségéből évente több tízmillió forinttal is támogatni tudta az együtteseket. Most azonban már nem annyira jók a közhasznú társaság bevételei lehetőségei, így már túl nagy terhet jelent

Szklenár Ferenc a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét veszi át Lamperth Mónika belügyminiszter asszonytól

a mi fenntartásunk. Talán az sem annyira közismert, hogy a közhasznú társasági forma egy nagyon drága működési forma: Az ügyvezetésen kívül ellenőrző bizottság, könyvvizsgáló és sok egyéb kötelező járulékos kiadás terheli a működést. Művészeti tevékenységgel ezt nagy teher lenne kigazdálkodni, úgy, hogy az állami támogatás szinte csak a bérekre, és a rezsiköltségek egy részére elég. A Duna Palotában ezzel szemben egy teljesen jól működő adminisztratív apparátus van. A Duna Palota megkapja majd a kilencven ember bérét alkotó mintegy 320 millió forintot, mi pedig a pályázatokból és a saját bevételeinkből próbáljuk megteremteni művészi programunkat. Azaz csak a bér a biztos, a muzsikuskok meg fogják kapni a fizetésüket. Ha azonban a zenekar nem külső felkérést teljesít, ahol fizetnek a fellépésért, akkor a másutt megkeresett pénzek nyereségét kell beleforgatni azokba a saját előadásokba, amiket mi magunk tervezzük, mi magunk szervezzük. Ezekből a bevételekből három-négy sorozatot indítunk évadonként: egy ifjúsági, egy téli, és egy tavaszi bérlet, valamint egy három előadásos Musica Humana bérletre. Ennyire futja, erre építjük a további felkéréseket. Azzal tudunk ugyanis gazdálkodni, amit megtermelünk; némi pályázatokból nyert kiegészítéssel így tudjuk kifizetni a vendégkarmestereket és vendégszólístaikat, az egyre horribilisabb kottakölcsönzési és szerzői jogdíjakat. Ezek a terhek lassanként elviselhetetlenné válnak, mivel a Duna Palota hangversenytermében

legfeljebb háromszáz ember tud helyet foglalni, a bevételek sem lehetnek tehát olyan magasak, hogy vég nélkül győzni lehetne a kiadásokat. Egy jogvédett kotta kölcsönzési díja százötven-kétszáz ezer forint, és akkor még szó sem esett vendégművész(ek)ről... A magas jogdíjak természetesen nemcsak minket sújtanak, hanem minden magyar zenekart, hiszen senki sem akarja csupán Haydn- és Mozart-szimfóniákból felépíteni a teljes repertoárját. Nekünk is van egy ezerkétszáz művet tartalmazó kottatárunk, de még ez sem biztosít elegendő anyagot egy igazán színes repertoár kialakításához. Nem beszélve a már nemigen használható nagyon régi, esetenként kézzel írt anyagokról.

– Ha a Duna Palota lesz a fenntartó, hol fognak próbálni? Mi lesz az őt esztendeje kialakított, gyönyörű próbatermükkel a Németvölgyi úton?

– Felmerült annak a lehetősége is, hogy azt a hatalmas ingatlant, ahol dolgozunk eladja a Belügyminisztérium és 2006 tavaszán költöznünk kell. Úgy tűnik kis ideig maradhatunk, de napról-napra változnak a hírek. Értelmesebb is lenne eladás helyett olyan funkciókkal kiegészíteni az ott található épületkomplexumokat, amelyek a mi létünket biztosítanák, és BM-nek bevételt is hoz. (Mi is fizetünk mintegy havi 1 millió forintot a bérleményre, és a rezsire.) Nagyon bízunk benne, hogy maradhatunk, hiszen öt évvel ezelőtt a szimfonikus zenekar és a táncegyüttes próbatermeire több, mint ötvenmillió forintot fordítottak – ennyi kellett

ahhoz, hogy akusztikailag, külső megjelenésükben a feladathoz méltó körülményeket, teremtsenek. Szép, kultúrált helyen dolgozunk, ahol a klímaberendezésen kívül valóban minden megtalálható, ami a jó munkakörülményeket jelenti.

– *Az állandónak tekinthető bérleteken kívül milyen egyéb munkájuk, fellépési lehetőségük kínálkozik?*

– Sok fölkerést kapunk, minden évben az erőnk legfelsőbb határáig van módunkban teljesíteni ez évadonként nyolcvan-száz hangversenyt jelent. Akik figyelemmel kísérik munkánkat, tudják, hogy van egy Duna-koncert sorozatunk, ami elsősorban a Magyarországra látogató külföldiek számára kínál kellemes-könnyed szórakoztató, de igényesen összeállított szimfonikus programot, amiben a magyar klaszszikusoktól a nagy magyar operett szerzők művein át akár Straussig szerepelnek népszerű kompozíciók. Mégsem egyszerűsíthetők ezek az alkalmak csupán Operett, vagy Strauss-estre, hiszen a hangsúly az igazi értékeket képviselő magyar, magyar vonatkozású muzsikán van. 36–40 ilyen hangversenyünk van, és a műsort szezononként változtatjuk. Eleget teszünk külső felkéréseknek is, sajnos a partnerek szűkös anyagi lehetőségei miatt nem olyan sok. Legnagyobb feladatunk azonban a Belügyminisztérium különböző állami ünnepein játszani – ez is 35–40 alkalom évente, ami folyamatos programot jelent a zenekar számára.

– *Melyek ezek közül azok, amelyek révén saját bevételhez juthatnak?*

– A Belügyminisztérium felkéréseire adott hangversenyek természetesen nem azok, a saját szervezésű koncerteken bevételünk csak az eladott jegyek árából van, a külső felkérések esetén pedig a kialakított összeg a tényleges bevétel. Mindezt a muzsikusok szolgálatban adják, azaz az így szerzett bevételből fedezzük egyéb költségeinket. Mindaddig 12–14 millió forintot tudunk külső felkérésekből évente bevételezni.

– *Milyen hangfelvételeket tudnak így készíteni?*

– Van egy különleges együttműködésünk az Oktopus Multimédia Intézet hangmérnök képző iskolával. Az elmúlt évben minden hangversenyünkről készítették professzionális hangfelvételt. Nem

is olyan túl sok pénz birtokában (esetleg egy pályázat segítségével) nagyon szép válogatást tervezünk készíteni a közeljövőben a már felvett anyagokból.

– *Vannak-e külföldi felkéréseik?*

– Leggyakrabban Svájcban látnak minket szeretettel, ahol több kórus hív minket partneréül, így szereztünk jártasságot az oratórikus irodalomban is. Régebben újévi koncertekre is jártunk Németországba, de ez a sorozat megszakadt. Keveset járunk külföldön, inkább itthon dolgozunk.

– *Csak Budapesten, vagy vidéki településeken is megfordulnak?*

– Nem jellemzőek a vidéki utak, évente egyszer-kétszer, de azért nagyon sok helyen jártunk már Magyarországon belül. Van azonban egy területünk, ahol hosszú távú együttműködésre készülünk, ez pedig a Dunakanyar. Visegrádon a Duna-parton hatalmas közönségünk volt, a szervezőknek komoly anyagi megterhelést jelent egy ilyen rendezvény.

– *Milyen helyszíneken játszanak a Duna Palotán kívül?*

– Minden nehézség és szegénység ellenére idén ezen a területen nagyot léptünk előre. Idén először sikerült megfelelő külső megjelenést biztosító, színes anyagokat készíteni a zenekar hangversenyeiről. A zenekart egyik küldetése, hogy hozzájáruljon a Belügyminisztérium, imázsának formálásához, ezért elengedhetetlen a megfelelő minőségű képi megjelenés, valamint több közönséget tudunk így a rendezvényeinkre csábítani. Először léptünk fel október 20-án a Művészetek palotájában, aminek óriási visszhangja volt, a Belügyminisztériumban dolgozó kollégák körében. Majdnem minden meghívottunk eljött, nagyon sokan vásároltak jegyet, így szinte telt ház előtt játszottunk. Nagy szakmai kihívást, és óriási élményt jelentett mindez a muzsikusok számára. Erről is készült hang- és képfelvétel, amivel lehet „házalni” további hangversenyek érdekében.

Meg kell említenem a Parsifal Alapítványt, amelynek segítségével gazdagítani tudtuk repertoárunkat, mivel olyan szólistákat tudott biztosítani számunkra akikre korábban nem volt pénzünk. Segítségükkel adtunk elő egy Carmen kerestmetszetet, és előttünk áll egy operett est is. Az évad második részében a Zene-

akadémián fogunk egy operagálát előadni. Büszkék vagyunk arra is, hogy Vencei Tamás személyében már a második szólistával dolgozunk a Berliini Filharmonikusokból, a Bécsi Filharmonikusok társulatából szólistánk volt már Varga Tamás és Nagy Róbert – igyekszünk olyan külföldön élő magyarokat meghívni, akikre valóban büszkék lehetünk, hogy a világ nagy zenekaraiban képviselik a magyar muzsikusokat.

– *Mennyire voltak megelégedve a Művészetek Palotájával, például akusztikai szempontból?*

– Nagyon jó volt a színpadon játszani, a zenekar minden szólamcsoportja nagyon jól hallotta egymást a dinamikai árnyalatok széles skáláját tudtuk alkalmazni. A nézőtér majd minden pontján ülve meglepően jól lehetett hallani egy akkor újonnan kipróbált akusztikai beállítás következményeként. A nézőtér legtávolabbi helyein jobban kell fülelni, mint a kisebb termekben, és színpadon folyó intenzív munka, veszít egy keveset akusztikájából. Varázslatos azonban az egész terem, a környezet és fantasztikus, hogy mindez Magyarországon megépülhetett, és ezt az élményt itthon élhetjük át!

– *Milyen hangszervásárlási lehetőségeik vannak?*

– A kht.-s időszak öt éve alatt egy új hárfát, és két nagy értékű fúvós hangszert tudtunk venni, kottatárunkat jelentősen növeltük. A vonósoknál inkább a javításokra és a húrserére volt lehetőség. Ez is egyike volt a közhasznú társaság számos juttatásának, ruhapénz, sminkpénz, étkezési hozzájárulás, és az éves BKV-bérlet mellett.

A beszélgetés végén el szeretném mondani, hogy a hangversenyeken kívül is nagyon sok elismerés ért minket az elmúlt időszakban. Deák András vezető karmester számára tavaly, nekem pedig idén augusztus 20-án adományozták a Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét. A Belügyminisztérium vezetői, figyelik munkánkat, értékelik az erőfeszítéseket. Kitüntetéseinken keresztül az egész társulat munkáját is elismerték. Mindemellett megmarad bennünk az a szomorúság, hogy nem folytathatjuk ugyanennyi költségével a munkát, mint idáig.

Tóth Anna

A boldogság győri madara

– Baross Gábor zenekari igazgató a Győri Filharmonikus Zenekar

munkájáról, helyzetéről –

– Régen találkoztunk. Legutóbb akkor, amikor a győri Filharmonikus Zenekar megkapta saját székhelyét, az egykori Rába mozi helyén felépült Richter Termet, amely alapjaiban változtatta meg az együttes életét.

– 2001. november 24. volt ez a nap, amelyet a közönség előtt életem legszebb napjának neveztem. Ilyet ritkán mond az ember, de valóban így éreztem, és érzem még ma is. Mert nem pusztán arról volt szó, hogy kaptunk egy tágas, jól felszerelt épületet, egy kiváló akusztikájú hangversenytermet – mindez önmagában is óriási öröm. De mi volt előtte? Hontalanság, a megtűrték számkivetett bolyongása a különböző intézmények között, ahol alkalmanként próbálhattunk, de ahol sosem voltunk otthon. Hígye el, van összehasonlítási alapom, hiszen ez a negyvenedik évadom a zenekarnál, ebből 23. éve dolgozom igazgatóként – és mint egy varázsütésre változott meg minden azóta, hogy átléptük ezt a küszöböt. Paradicsomi állapotok vannak, hiszen ez egy komoly „intézmény”, a szó legjobb és legigazibb értelmében. Ez a mi várunk, a mi házunk, ahová öröm bejönni dolgozni és ezt veszem észre a kollégákon is. Jönnek ha van próba, ha nincs, hiszen este 6-ig a kapu nyitva áll, lehet dolgozni, gyakorolni. Én magam minden nap úgy jövök be, mintha ünnep lenne.

Biztonságban vagyunk tehát minden szempontból: megvan a saját székhelyünk és az együttes tagjai közalkalmazotti jogviszonyban állnak az Önkormányzattal, ami némi egzisztenciális garanciát jelent ebben a bizonytalan világban. Az örömben vegyülő ürcseppek a közalkalmazotti bértábla összegeinek köszönhető, ami tudjuk jól, adottság, amiről a fenntartó nem tehet. Megpróbál segíteni minden eszközzel, de meg van kötve a keze. Jóindulatát és igyekezetét mi sem mutatja jobban, mint hogy az utolsó fillérig egyedül állta annak idején az átépítési munkálatok 750 millió forintját. Egyedül a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma egészítette ki ezt az összeget az ünnepélyes átadáson négy milliárd forinttal. A közalkalmazotti bértáblát azonban a város sem

tudja megváltoztatni. Ebben az a szomorú, hogy minden kormány, minden kurzus – sok évtizede és még talán évtizedekig – visszaél a muzsikások kiszolgáltatott helyzetével. Mi imádjuk, amit csinálunk, máshoz nem értünk, de ha értenék is, nem akarunk mást csinálni. Mi nem sztrájkolunk, de ha sztrájkolnánk is, mi történne? Nem maradnának ellátatlanul a betegek, felügyelet nélkül az iskolások, mint akkor, ha az orvosok vagy a tanárok sztrájkolnának. És ha holnaptól felére csökkentenék a fizetésünket, akkor is csak muzsikálnánk, mert mit tehetnénk? Hol van az az idő, amikor rang volt a Magyar Királyi Operaház első trombitásának lenni? Amikor város szerte közmegebecsülésnek örvendtek a zenészek?

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének vezetőségi tagjaként elég gyakran találkozunk a kollégákkal és szembesülhetünk mások problémáival: a Rádiózenekar napi küzdelmeivel, a MÁV és MATÁV (illetve Telecom) Szimfonikus Zenekar sokéves harcával, hogy beküzdje magát azon együttesek közé, amelyek részesülhetnek a minisztériumi támogatásból.

Bizonyos vélemények szerint jobban alakíthatóak a bérek a közhasznú társaságokban, más szempontok szerint viszont kisebb a biztonság, mint közalkalmazottként. Olyan ez, mint a házasság: aki nincs benne, bekívánczik, aki benne van, az kifele...

Annak idején Gyimesi László nagyon sokat dolgozott a közalkalmazotti törvény kidolgozásában és parlamenti elfogadtatásában, és bár a törvény nem tökéletes, mégis több az előnye, mint a hátránya. Mindenek előtt védeltséget. Nálunk a 84 zenekari tagból 83 a közalkalmazott, csak Medveczky Ádám karnagy úr nem az. Minden juttatást, ami egyébként az egész társulatnak alanyi jogon jár (ruhapénzt, szmokingot, 13. havi fizetést) csak jogi-gazdasági furfang igénybevételevel tudok biztosítani számára, különben „fennakadok” a kétévente esedékes revízió. Semmi rosszindulat, semmi piszkálódás – jóindulatú emberek végzik a munkájukat a törvények és megkötések útvesztőben.

– Hány muzsikus van a 83 közalkalmazott között?

– 74 muzsikusunk van, a többi az irodán dolgozók és takarítók státusza. Nem olyan nagy ez a stáb, különösen, ha figyelembe vesszük, milyen nagy épületről van szó.

– Nagyobb, komplexebb szerepet tölt be ez az épület annál, mint hogy a szimfonikus zenekar próbáinak és hangversenyeinek ad otthont?

– Fontos kulturális központtá nőtte ki magát a Richter Terem, amit az elmúlt négy évben megszerettek városunk lakói. Biztos voltam benne, hogy így lesz, pedig hallottam fintorgó hangokat, amelyek elmarasztalták ezt az új helyszínt az elődként szolgáló Nemzeti Színházzal szemben. Pedig a színház akusztikája még prózai előadásokra sem a legjobb, hangversenyekre pedig egyenesen csapnivaló. Igaz, kényelmesek a bordó bársonyszékek, ahol akár még szundikálni is lehet...

Annak idején már megcsodálhattam a mi termünk adottságait, hiszen voltak hangversenyek a Rába moziban is. Itt játszottam felleget Ádámmal Sosztakovics Trombitaversenyét és meglepődtünk, milyen nagyszerűen szólt minden. Ugyanezt érezte egy idő után a mi közönségünk is: milyen jól is szólnak itt ezek a zenekari darabok! Ennek nagyon örülök, hiszen voltunk mi nehéz helyzetben akusztikai gondok miatt. Sustorogtak, morgolódtak, hogy ez a zenekar nem is olyan jó, bizonyára nem próbál eleget. Mondhattam én, hogy megfelelő akusztikai közegben kell meghallgatni minket, nem értem el eredményt. Egyszer aztán gondoltam egy nagyot, és meghívtam az Önkormányzat teljes Kulturális Bizottságát egy zeneakadémiai Kodály ünnepségre. Gyönyörű műsor volt, kórossal, mindennel – vendégeim teljesen el voltak ragadtatva. Egy zeneszerető, de nem zeneértő ember nem tudja megmagyarázni, miért tetszik vagy nem tetszik neki valami – nem szól jól, tehát rossz. Nagyon fontos tehát, hogy megadjuk a lehetőséget neki arra, hogy teljes pompájában hallhassa a műveket, magunknak pedig arra, hogy hallhatóvá váljék mindaz, amit játszunk.

Mindennek ismeretében szinte természetes, hogy amióta a Richter Teremben koncertezünk, bérleteseink száma csaknem a kétszeresére nőtt. Régebben egy bérletsorozatunk volt, most kettő van, mindkettő csak zenekari. Ez bérletenként nyolc hangverseny, szeptember vége és május eleje között. Ezen kívül van egy négykoncertes oratórium bérletünk, a Nemzeti Énekkar és a győri kórusok közreműködésével. Ilyenkor egy együttest alkotnak városunk énekkarai és Győri Fesztiválkórus néven szerepelnek. A Győri Nyár, a Szent László Napok alkalmával lépnek fel, oratórikus művekben, templomban. Érdekes módon a közönség az oratóriumokat inkább templomokban hallgatja szívesen. Kivéve mondjuk a Carmina Burana-t, amit tavaly játszottunk, óriási sikerrel a sportcsarnokban, kétszer egy nap, alkalmanként háromezres gyermekközönség előtt. Nagyon jó érzés telt házak előtt játszani.

A Richter Termet egyébként nemcsak mi használjuk; megfelelő bérleti díjért vállalatok, bankok, más intézmények is igénybe veszik. Könnyűzenei rendezvényekre is szívesen bérlik a helyiséget. Ebből bevételre tudunk szert tenni. A teremmel, az épülettel kapcsolatos munkálatok egyébként az én feladatkörömbé tartoznak, amit ugyancsak nagyon szívesen csinállok.

– Minden zenekarnak van bevételi kötelezettségei saját maga fenntartásának érdekében. Ebben az esetben ezek még hangsúlyosabbak, hiszen magát az épületet is működtetni kell.

– Ez is igaz, de meg is emelték a bevételi kötelezettséget, hiszen számoltak azazal, hogy terem bérbeadásával bevételi lehetőségeink is jelentősen megnöttek.

– Milyen bevételi forrásaik vannak a jegybevételén és a terem kiadásán kívül?

– Vannak felkéréseink szép számmal. Tavaly például az újonnan készült balatonfüredi sportcsarnok avatásakor kértek fel minket arra, hogy valami „szép zenét” játsszunk. Máskor Mosonmagyaróvárott rendeztek Flesch Károly Hegedűversenyt és azon voltunk közreműködők. Megyünk Sopronba, Bécsbe, ahová csak lehet. Évente száz körüli a fellépéseink száma – ez természetesen nem mind önálló hangverseny, de a szám így is jelentős. Van olyan műsor, amit csak egyszer játszottunk, szerencsére ez a kevesebb. Máskor három próbával tizenötöszer is eljátszhatunk egy

műsort, ifjúsági hangversenysorozat keretében. Számítanak tehát a zenekarra, szeretik muzsikusainkat, megbecsülik a munkájukat. És számítanak azokra a zenélményekre is, amelyeket bérletsorozataink kínálnak. November 7-én például a híres hegedűművész, Leonyid Kogan fia, Pavel Kogan vezényelte a Moszkvai Filharmonikusokat. Szkrjabin II. szimfóniáját és Prokofjev Desz-dúr zongoraversenyét játszották Borisz Bloch szólójával. Hatalmas, 100-110 fős zenekar, gyönyörűen szól. Tavaly ugyanebben a bérletben a Cseh Filharmonikusok szerepeltek.

– Saját maguk intézik a meghívásokat, vagy van valamilyen együttműködés más zenei intézménnyel is?

– A Filharmónia Budapest és Felső-Dunántúli Kht.-val alakítjuk ki ezeket a programokat, személy szerint Igricz Györggyel és Csincsek Rékával. Régi jó szakmai kapcsolatok ezek, még Országos Filharmónia volt, amikor elkezdtük a közös munkát. Aztán Nemzeti Filharmónia lett, majd kialakultak a kht.-k. Tavaly Keszthelyen a Nemzeti Énekkaral volt közös hangversenyünk, együtt hallgattuk meg Igricz György kollégámmal. Az olyan fantasztikusan sikerült, hogy azon töprengtünk: mit tudhatunk még nyújtani a közönségünknek, milyen többletet, hogy mindig kapjon valami újat, valami olyat, ami miatt továbbra is érdeme bérletet váltania? Bérleteinkben rendszeresen szerepelnek a vezető hazai szimfonikus zenekarok, jöttek külföldi „nagyágyúk” – hogyan tovább?

A 2005/2006-os évad meglepetése aztán az lett, hogy bérleteseinket Budapestre invitáltuk a Bécsi Szimfonikusok illetve az Orchestre des Champ-Élysées fellépésére a Művészetek Palotájába. Idén valamennyivel megemeltük a bérletek árát, így külön buszokkal visszük bérletes vendégeinket Budapestre, megszervezzük, hogy megnézhessek a Művészetek Palotájának épületét is, majd koncert után a különbuszok visszahozzák őket Győrbe. Mindezt az évad első koncertjén jelentettem be és nagy örömmel fogadták a lehetőséget. A bérletek egyébként még így sem drágák, hiszen nyolc hangversenyre szólnak 11 500 forintért. Mindig újabb és újabb ötletek kellene, hogy a közönség-utánpótlást biztosítani tudjuk.

– A muzsikus-utánpótlást honnan biztosítják?

– Győrből. Nincsenek jó tapasztalataim a budapesti jelentkezőkkel kapcsolatban. Nem szívesen mennek vidékre a Zeneakadémia befejezése után. Sokkal inkább vállalnak töredék állást mondjuk egy peremkerületi zeneiskolában, ahol legalább a járulékokat kifizetik utánuk, és élük gyakorlatilag a szabadúszó, harknizó muzsikusok életét, semmint egy vidéki város szimfonikus zenekarában köteleznék el magukat a közismert közalkalmazotti bérrért. Egyszer elmentem egy tuba próbajátékra az Operaházba – egy állásra volt vagy 22 jelentkező. Egy sem akart vidékre szerződni. Olyanokra számíthatunk elsősorban, akik itt élnek, itt jártak főiskolára és megvan a megfelelő érzelmi kötődésük a városhoz, az együtteshez. Tanulmányaik alatt a főiskolások kisegítenek nálunk, felsőbb éves korukban szerződésben, félállásban már velünk dolgoznak – mire végeznek, tudjuk, mit várhatunk egymástól, megismertük egymást, ami megalapozhatja a későbbi sikeres közös munkát. Van például két lakása is a zenekarnak, amelyekben akár 4-4 fiatal is lakni tud, jó körülmények között, kedvező áron. Nem ingyen, mert az természetbeni juttatásnak minősül, de megfizethetően. Még ez sem elégséges ahhoz, hogy kellő kötődés alakuljon ki az együttes, a város iránt.

– Milyen hangfelvételeket készítettek az elmúlt időszakban?

– Néhány éve két CD-t tartalmazó albumot állítottunk össze abból az anyagból, ami székesegyházunk könyvtárában található. Annak idején itt volt karnagy Richter János karmester édesapja, Richter Antal is. Sulyok Tamás karnagy úr adta közre a kottákat, pótolta a hiányzó szólamokat és vezényelte a darabokat. Négy Wagenseil-szimfóniát rögzítettünk – nagyon jól sikerült felvételek voltak, bár eladni nehezen lehetett, hiszen az emberek a népszerűbb műveket keresik. Reprezentációs ajándéknak azonban annyira jó volt, hogy nemrég egy második válogatást is készítettünk, többek között Albrechtsberger és Istvánffy Benedek műveivel. Csak olyan darabok szerepelnek ezen is, amelyek kottája a székesegyház Vavrincez Veronika által gondozott könyvtárában megtalálható. Ez a Győri Székesegyház Zenei Kincsei II. Volt belőle lemezbemutató hangverseny is október közepén is a székesegyházban.

Néhány éve pedig két fiatal, győri születésű hangszeres szólólistával készítetünk hangfelvételt. Jávorkai Sándor hegedűművész és Jávorkai Ádám gordonkaművész játszik Brahms-, Saint-Saëns- és Csajkovszkij-műveket. Én ugyanis úgy gondolom, hogy mint győri születésű és negyven éve Győrben, Győrért tevékenykedő muzsikos segítenem kell az ilyen tehetséges fiatalokon, ha módomban áll. És ha valakinek ilyen lehetőség adatik, hogy szólólemezt készíthet szimfonikus zenekarral, az valóban nagy segítséget kap pá-

lyája elején. Az is meggyőződésem, hogy egy ilyen szimfonikus zenekar, különösen most már egy ilyen infrastrukturális háttérrel, a városban működő egyéb zenei intézményeket (kórusokat, zeneiskolát, szak- és főiskolát) is valahogy maga köré kell szerveznie. Hiszen mindegyikhez kapcsolódunk valahogy – kollégánk tanít egyik vagy másik helyen, az oktatók játszanak nálunk. Kötelezőnek tartom tehát, hogy napi kapcsolatban legyek ezekkel az intézményekkel, segítsek legjobb tudásom szerint. Elhatároztam és elfogadtat-

tam, hogy mind a zeneiskola, mond a szakiskola és a főiskola évente egyszer térítésmentesen igénybe veheti a Richter Termet. Ez óriási lehetőség az iskolák számára. Mint ahogy az is, ha kottával, hangszerrel, bármivel, amire szükségük van és amit mi nyújtani tudunk, segítjük a munkájukat. Ennek így kell lennie, nem is szólva arról, hogy minél színvonalasabb képzést tudnak ezek az iskolák nyújtani, annál jobb muzsikusokat nevelnek nekünk, a városnak, ez egész Pannon Régiónak.

Tóth Anna

Gondolatok jövőnkről, a Filharmóniai Társaság végveszélyének napjaiban

A Magyar Kodály Társaság állásfoglalása

Kodály Zoltán vigyázó figyelme nem csupán zenei életünk egészére terjedt ki, hanem a teljes magyar társadalomra. Nála világosabban senki nem fogalmazta meg zene és társadalom kölcsönhatásának problematikáját: azt, hogy a zenekultúra általánossá tétele nem csupán a muzsikuskok és zenebarátok ügye, hanem a teljes nemzeté. Hogy a művészi muzsika orfeuszi ereje szerves részét alkotja az egészséges léleknek: általa jobbá, műveltebbé – végső soron boldogabbá válik az emberiség. Ez a felismerés mondatta ki mélyértelmű jelszavát: A Zene mindenkié!

E jelszó jegyében állt Kodály a Budapesti Filharmóniai Társaság mellé, amikor az, történelmi sorsfordító esztendőben, vezető nélkül maradt. A Társaság 1919-ben elnök-karnagyává választotta Dohnányi Ernőt és kitarzott mellette akkor is, amikor a Nagy Építő, a II. világháború vége-felé, kényszerű körülmények alakulása folytán külföldre távozott. 1945-től 1960-ig, Dohnányi haláláig, a Filharmónikusok parancsnoki hídján nem áll kapitány, aki a hajó haladási irányát meghatározta volna, aki a parti társadalommal való kapcsolatban meghatározó szerepet játszott volna. Ez pedig a Filharmóniai Társaság marginalizálódásához, jelentőség-vesztéséhez vezetett. Ilyen körülmények között követte Kodály Zoltán 1953-ban a Társaság hívását és vállalta el annak díszelnökségét. Hogy mentse, ami menthető: hogy az akkor százesztendőös társa-

ságot visszavezesse a magyar kulturális élet nagyhatású tényezői közé.

Hogy az „évszázados tradíció” önmagában nem érdem, azzal Kodály is tisztában volt. Nem a patina teszi a szobrot, hanem ami alatta van. A Filharmóniai Társaságnak, melyet Erkel Ferenc alapított a szabadságharc leverését követő nemzeti gyász éveiben, nem az az érdeme, hogy „múltja van”. Hanem, hogy ez a múlt mindenkor a nemzet felemelkedésének ügyét szolgálta. Erkel Ferenc és muzsikusai újratemtették a szuronyokkal és rendeletekkel szétvert magyar társasági életet és ránevelték a társadalmat a zene nagy szellemeivel való rendszeres társalgásra: a hangversenyéltre. Ez a törekvésük vált másfél százados hagyományá.

Erkel a Filharmóniai Társaság programját két pillérre alapozta: a klasszikus mesterek műveire és a kortársakra; különösképp a magyarokra egyaránt. Hazai Beethoven-bemutatók fűződtek nevéhez – például a IX. szimfóniáé –, de a kortárs-művészet népszerűsítése is: Mendelssohn, Schumann, Berlioz, Wagner, de Liszt- és Mosonyi-premiereké is. Utódai, Hans Richter, Erkel Sándor és Kerner István, ezt a szellemet ápolták. Az ő idejükben történt, hogy Brahms Budapestre hozta el ősbemutató előadásra B-dúr zongoraversenyét, hogy Mahler itt vezényelte először I. szimfóniáját,

hogy Liszt, Goldmark, Saint-Saëns, Dvořák, Richard Strauss személyesen lehetett egy-egy nagy életmű szószólójává. Dohnányi idejében, az elvesztett I. világháború után, egy ezer sebből vérző országban, a Filharmóniai Társaság újra felmutatta a magyar kultúra javát és a nagyvilág kultúrájának javát. Bartók Tánc szvitjének, Négy zenekari darabjának, Csodálatos mandarin-szvitjének, Kodály Psalmus hungaricusának és Galántai táncainak ősbemutatójával, Stravinsky, Ravel, Prokofjev, Hindemith személyes szerepeltetésével Budapest Európának egyik kulturális központjává lett. A II. világháború után, megváltozott körülmények között, keserves akadályok leküzdésével, ugyanez a szándék vezette a Filharmóniai Társaság munkáját.

XX. századi történelme során eddig egyszer fenyegette a Társaságot a végleges megszűnés veszélye. 1944 tavaszán, amikor a németek megszállták Magyarországot, a Filharmonikusoknak is el kellett hallgatniuk. De még nem hallgatott el az ágyúszó Budapesten, amikor a muzsikuskok máris hozzáálltak, hogy újjáélesszék a tetszhalálba merült Társaságot és vele a magyar zenekultúrát.

Másodjára napjainkban találkozunk a Budapesti Filharmóniai Társaság (és más zenei intézmények) ellehetetlenítésének kísérletével. Kulturális életünk legfőbb állami irányítója egyetlen tollvonással

egyötödére csökkentette a Társaság működésének alapját képező költségvetési támogatást – hogy aztán az eredeti összeg kétszeresét odaajándékozza egy önmagát fenntartani képes könnyűzenei vállalkozásnak. A tett üzenetértékű – de igen rossz üzenet. Azt jelenti: pénzsűkében lemondunk a kultúra luxusáról. Boldoguljon ki-ki, ahogy tud.

Csak hogy a kultúra nem luxus. A kultúra: szellemi tőke, a nemzet fennmaradásának fontos tényezője. Lerombolása nem nehéz; újjáépítéséhez, jobb társadalmi körülmények között, évtizedek kellene. Néhány hektárnyi erdő tarra vágása elvégezhető napok alatt: de 80–100 évbe beletelik, míg újratelepítésük célját ér. Az alatt elkarsztosodnak a hegyek, az esők elhord-

ják a sziklákat borító termőtalajt, szabad utat engedve a lezúduló vizeknek, melyek emberi településeket árasztanak el, tragikussá téve virágzó közösségek sorsát.

Nem nézhetjük tétlenül a lelke elkarsztosodásának állami közreműködéssel zajló folyamatát: jól és hatékonyan működő kulturális intézmények – zenekarok, színházak, társadalmi szervek – tönkretételét. Tudjuk: a magyar gazdaság alapvető gondokkal küzd; a reprezentáció költségmeggörítése indokolt.

Csak hogy a kultúra nem reprezentáció, mint ahogy az egészségügy, a környezetvédelme sem reprezentáció. Ezek az ország életének olyan tényezői, melyeknek semmibevétele nemzethalálhoz vezethet.

A Filharmóniai Társaság, hősies elszántsággal, meghirdette 2005/2006-os évadját: első hangversenyei ezekben a napokban elhangzanak a tagság áldozatvállalásának köszönhetően. Lesz-e azonban második koncert, lesz-e azonban új évad? Ez a Hivatal belátásán, felelősségre ébredésén múlik. Erre a jobb belátásra, erre a felelősségre ébredésre kérjük mindazokat, akiknek a kulturális kormányzás feladata jutott. Az ő kezükben van most kultúránk fennmaradásának – jövőnk biztosításának – eszköze. Gondolják meg még egyszer: mekkora történelmi felelősség terheli őket – és cselekedjenek ennek megfelelően. Hogy a magyar művelődésnek, a művelt magyarnak legyen jövője.

A Magyar Kodály Társaság elnöksége

Búcsú Melis Bélától

Mikor arra gondoltam, hogy zenésztársaim nevében is búcsúznom kell Melis Bélától és közös emlékeim között kutatva felmerült előttem arca, meg tudtam fogalmazni, mi volt számomra legszeretettelméltóbb vonása, amely hétköznapi találkozásaink során szinte magától értődőnek tűnt, pedig mindannyian tudjuk, milyen ritka adomány: a szelíd emberség.

Három évtizeden keresztül szívtuk együtt a színház levegőjét, küszködtünk a napi, megoldhatatlannak tűnő nehézségekkel, és örültünk alkalmanként a sikernek. Mindig csodáltam, hogy – az átlagtól eltérően – Béla a nehéz helyzetekben is meg tudta őrizni szelíd emberségét.

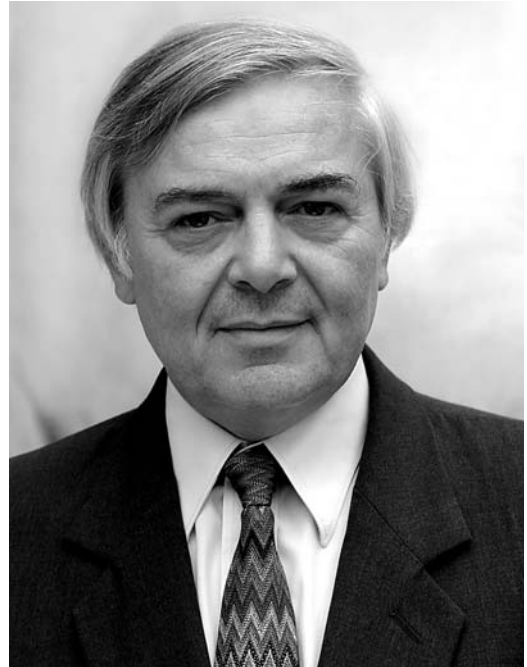
A művész különlegesen érzékeny idegrendszere nem roppant össze az utolsó, szélmalom-harchoz hasonlítható küzdelmeiben sem. Szinte egyedül próbálta megmenteni szeretett nagy családját, a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarát, melynek választmányi elnöki tisztébe intelligenciája, műveltsége, diplomáciai érzéke, és embersége emelte. Soha senki nem érezhette, hogy vezetői posztot tölt be. Művésztársait szeretve tisztelte, alkalmankénti gyarlóságukat észrevétlenül tolerálta.

Túlzás nélkül mondhatom, hogy az utolsó tíz évben a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának sikerei jelentős részben az Ő áldozatos előkészítő munkájának, szervezőkészségének voltak köszönhetőek – bérleti koncertek éppúgy, mint külföldi turnék. Mint csellóművész – egy a többi közt – tudta, hogy ugyanazok a muzikusok játszanak a zenekari árokban és a koncertdobogón, és rendelkezett a szükséges empátiával, a legjobb értelemben vett kompromisszumkészséggel, amely a két intézmény – az Operaház és a Filharmóniai Zenekar – párhuzamos működtetéséhez elengedhetetlenül szükséges volt.

Sok-sok emberi, művészi segítsége mellett nem fogom elfelejteni utolsó, május végi közös koncertünket, melyen Mahler második szimfóniáját úgy játszottuk el egy fárasztó szezón végén, kritikus anyagi körülmények között, hogy még bennem is Ő tartotta a lelket. Amikor már reményemet vesztettem volna, egy hunyorítással, egy mókás félmondatdal a csellópult mellől, Ő billentette helyre labilis egyensúlyomat.

Miközben kollégáinkkal együtt nem tudom felfogni azt, hogy ilyen korán eltávozott közülünk, az utóbbi hónapokban egy bizonyosságot szereztem: Melis Béla békében nyugodhat, mert amitől mindannyian a legjobban félünk, az Ő művészi élete nem múlik el nyom nélkül. Nevét bírta az Operaház és Filharmóniai Társaság Zenekarának történetébe.

Kovács János

„Magyarországi koncertekkel nem lehet nemzetközi ismertséget szerezni”

Héja Domonkos Németországból is minden segítséget igyekszik megadni együttesének

Magyarország legfiatalabb szimfonikus együttese, a Danubia Zenekar tizenkét esztendeje működik. Tagjai a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola növendékeiből, zeneakadémistákból verbuválódtak, s eleinte csak alkalmanként, örömmel gyűltek össze Héja Domonkos vezetésével, a közös muzsikálások azonban olyan jó hangulatúak voltak, hogy elhatározták, társulatot alapítanak. Az azóta eltelt tucatnyi évben sikert sikerre halmoznak, törzsközönseget neveltek, teltházás hangversenyeken léptek, lépnek pódiumra itthon és külföldön, s emellett önálló hangot, egyedi stílust alakítottak ki. 2001-ben, három esztendőre, elnyerték a Nemzeti Ifjúsági Zenekar címet, s hazai zenei élet megkerülhetetlen résztvevőivé váltak. Az ifjúsági jelzőt egy éve hagyták el nevükből, s „felnöttségüket” olyan kiváló kritikákat kapott kiadványokkal bizonyították, mint a Táncok (Magyarországról) vagy az új Dohnányi-lemezük. De a szakmai és a közönségsiker ellenére az együttest ismét, történetében immár másodszer, az anyagi ellehetetlenülés fenyegeti. A Danubia Szimfonikus Zenekar további sorsáról, dirigensi pályájának alakulásáról, németországi első karmesterségéről az együttes vezetője, Héja Domonkos beszélt.

– Két évvel ezelőtt, amikor a társulat tizedik születésnapja kapcsán beszélgettünk, azt mondta, a következő évtized célkitűzése, hogy fennmaradjanak, muzsikáljanak tovább. Most éppen ez a terv került veszélybe...

– Előre menekülünk, mást nem nagyon tudunk tenni. Egyelőre muzsikusaink baráti kölcsönökből élnek... Szerencsére azért sokuknak a Danubia mellett van másik állása is, de ettől függetlenül ez az állapot már nem tartható fenn sokáig. Tavaly ősszel megállapodást kötöttünk a VI. kerületi önkormányzattal, s így fellépünk a rendezvényeiken, ifjúsági koncerteket adunk, és a Terézvárosi Búcsún is muzsikálunk. Ezért cserébe a Terézvárostól egymillió forintot kapunk... A BM-keretből 20 milliós támogatást vehettünk fel, s ez a pénz áprilisig volt elég. Ezt követően számos hangversenyfelkérést kaptunk, s ezek honoráriumából még kihúztuk egy ideig. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma végül idén 10 millió forintot adott nekünk, egyelőre azonban ez az összeg még mindig nem érkezett meg a számlánkra. Itt tartunk jelenleg, s persze, keressük a mecénásokat, tárgyalunk a III. kerülettel is, egy esetleges későbbi, nagyobb léptékű támogatásról. Fontos számunkra Óbuda, hiszen a Társaskör volt az első otthonunk. Megpróbálunk túlélni valahogyan.

– Ez az együttes életének második nagy válsága, hiszen 1998-ban már volt egy fél esztendő, amikor a tagok fizetés nélkül muzsikáltak. Most, ennyi szakmai siker után azonban még nehezebb lehet elviselni ezt a helyzetet. Hogyan tűrik mindezt a zenészek?

– Az együttesben ennek ellenére meglepően jó a hangulat, még mindenki kivár. Az összes muzsikusunk fegyelmetlenül teszi a dolgát, s igyekszik minél jobb hangversenyeket adni. De azért ez a helyzet mindenkit megvisel. Különösen úgy nehéz megélni a pénztelenséget, hogy közben az ősz elején a Warner kiadásában megjelent a második lemezünk, s ez a Dohnányi-album nagy siker... Rádásul tényleg teltházások a koncertjeink, s az

külön öröm, hogy a törzsközönségünkben minden korosztály képviselteti magát. Ebből azonban nem lehet megélni. Minden működne, ami nem a pénzen múlik...

– Ebben a helyzetben a zenészek hogyan reagáltak arra, hogy Ön elfogadott egy németországi felkérést, és első karmester lett a chemnitz-i Stadttheaterben?

– Nem túl jól. Volt néhány megjegyzés... Annyiban én is hibás vagyok, hogy nem álltam oda azonnal a zenekar elé, és nem tájékoztattam őket rögtön erről a meghívásról. Azért nem éreztem mindezt ilyen lényegesnek, mert a németországi feladataimtól független közel annyi időt töltök az együttesel, mint korábban. Sőt, úgy vélem, azzal, hogy elvállaltam a chemnitz-i felkérést, kapcsolatokat tudok teremteni, mely a Danubia Szimfonikus Zenekar pozitív jövőjének alakulásában segíthet. Karmesteri munkámra is jó hatást gyakorol, hogy egy másfajta elfoglaltságban, a zenés színház mindennapi munkájában mélyülhetek el. Az is különleges állapot, hogy Németországban nincs más dolgom, mint tanulni, próbákon és előadásokon vezényelni. Itthon pedig a Danubia Szimfonikus Zenekaron kívül nem akarok már semmi mással foglalkozni.

– Hogyan sikerült elnyernie ezt az állást? Megnyert egy pályázatot?

– Nem, a felkérést egy beugrásnak köszönhetem. Idén januárban felkértek arra, hogy két koncertet és egy iskolai előadást vezényeljek Chemnitzben. Ezt megelőzően ennek a német színházi zenekarnak másfél éven keresztül nem volt első karmestere, s miután dolgoztam velük, azt mondták, „rám vártak”.

– *Pedig a német együttesek bizalmát nem könnyű megnyerni...*

– Az első találkozás kezdeti perceit senkinek sem kívánom. Rettentő bizalmatlanok voltak. Az első próba után azonban már elfogadtak. Sőt, kedvesek, segítőkészek és nagyon barátságosak velem. Egyedül arra kell figyelnem, hogy pontosan adjam ki a szünetet, de erre itthon is mindig nagyon ügyelek.

– *Milyennek találja a chemnitzi zenekart?*

– Majdnem mindent ki lehet velük próbálni, bár köti őket egy-két, számomra

furcsa tradíció. Ráadásul minden előadásban olyan muzsikuskok ülnek kiegészítőként a zenekarban, mint a drezdai Staatskapelle zenészei vagy a Gewandhaus Orchestra tagjai. A közös munka során azt szeretném elérni, hogy olyan együttesé váljanak, amelyet bátran vállalhatok Magyarországon is.

– *Mennyire időre vállalta el az első karmesterséget?*

– A szerződéselem egy évre szól, s havonta egy-két előadást kell dirigálnom, a szezon bemutatóját – ami idén a Csárdáskirálynő –, is én vezényelem. Ez a németországi teátrum balettet és zenés színházi produciókat tart műsoron, repertoárján operák, operettek és musicalek szerepelnek. Amikor megkaptam a felkérést, azon gondolkodtam, be tudom-e illeszteni a programomba, össze tudom-e egyeztetni az egyéb feladataimmal, de sok-sok szervezéssel végül mindent sikerült megoldani.

ni. Azért vállaltam el az első karmesterséget, mert egyébként is már az opera felé tekingettem, s a színházi munkát tartom a dirigensi munka csúcának. S bár az utóbbi években itthon, az Operaházban is vezényelek, az idei szezonban is csupán hat előadásra kaptam felkérést, ami pedig a valódi tapasztalatszerzéshez nagyon kevés. Ráadásul egyre jobban érzem, ki kell törnöm a hazai milióból. Magyarországi koncertekkel nem lehet nemzetközi ismertséget szerezni, ahhoz igenis arra van szükség, hogy az ember rendszeresen külföldön lépjen a karmesteri pulpitusra.

– *S mi a helyzet a Rádiózenekarral? Arról lehetett hallani, hogy Fischer Ádám Önnel is tárgyalt...*

– Valóban beszéltem már vele és a Rádió több vezetőjével. Viszont ez egy későbbi történet, hiszen Fischer Ádám csak 2006 őszétől lesz az együttes főzeneigazgatója. A Rádiózenekarral egyébként

Árva a ház....

Ahonnán és amiért a Danubia Szimfonikus Zenekarnak távoznia kellett

– Beszélgetés Rakos Miklóssal, a Fáklya Klub Egyesület elnökével –

– *Visszatekintve az elmúlt másfél évtizedre, talán nem is az a meglepő, ha megszűnik egy régi, nagy múltú művelődési intézmény, hanem hogy még most is funkcionál. Hogy tudta a Fáklya Klub átélni ezt a 15 évet?*

– Régi művelődési ház Budapest VI. kerületében a 3600 m² alapterületű Fáklya Klub. Az 1912-ben, a Magyar Vasúti és Hajózási Klub Kulturális Egyesület tagjai által összeadott pénzből, kölcsönből, társadalmi munkából készült épület végigélte csaknem az egész XX. századot.

1947-ben az épületet államosították, de ezt követően is kulturális célt szolgált: itt működött 1965-ig a Közlekedési Klub, majd – azóta – a Pedagógusok Szakszervezete által alapított önálló kulturális tagszervezet, a Fáklya Klub, amelynek immár több évtizedes múlttal rendelkező kórusa, zenekara, képzőművészeti stúdiója van. Oktatási tevékenységének fontos részét jelenti Budapest egyik legrégebbi nyelviskolája, az Arany János Nyelviskola.

Más hasonló intézményekhez hasonlóan a rendszerváltozást követően a Fáklya Klub is nonprofit egyesületté alakult át, alapszabályában rögzítetten felvállalva, megszakítás nélkül tovább folytatva kulturális tevékenységét. (A folyamatos működést rögzítő dokumentumok az Egyesület tulajdonában vannak.)

Az 1990/LXX számú, a társadalmi szervezetek elhelyezéséről szóló törvény, amit 1997-ben, majd 1999-ben módosítottak és végül 2000 januárjában emeltek jogerőre, lehetővé tette, hogy az arra jogosult kulturális szervezetek, további biztonságos működésük érdekében megpályázzák a Kincstári Vagyoni Igazgatóságnál az általuk használt épület tulajdoni jogát.

A Fáklya Klub épülete úgy került 1965-ben az akkor és jelenleg is a Budapest VI. kerületében, a Városligeti fasor 10. alatt működő Pedagógusok Szakszervezete kezelésébe, hogy a Csengery utca 68. alatti épületében (Fáklya Klub) a kulturális tagszervezetet kell elhelyezni.

Ennek szellemében 1992 tavaszán megállapodás született a Pedagógusok Szakszervezetének főtítkára és a Fáklya Klub Egyesület között, amely szerint az épület ingyenes használatának joga a Fáklya Klub Egyesületet illeti, és őt terheli az épület működtetésének és karbantartásának kötelezettsége is.

– *Ez egy meglehetősen tisztának látszó megállapodás. Mi az oka annak, hogy mégis összegabalyodtak a szálak?*

– 1993 őszén, mintha ez a megállapodás egyáltalán nem is létezne, a Pedagógusok Szakszervezet használati megállapodást kötött a Kincstári Vagyoni Igazgatósággal, eltitkolva, hogy az épületben egy önálló jogi személy kulturális egyesület működik.

nagy örömmel koncerteznék, de erről majd később kell tárgyalnunk.

– *Visszatérve új feladatára, a németországi színház 2005/2006-os szezonjának tervezésébe már beleszólt?*

– Nem, és nem is akartam. Jelenleg az a dolgom, hogy minél jobban megtanuljam a színházi munkát, sok operát akarok dirigálni, és egyelőre még nem kívánok döntéseket hozni műsorról, szereposztásról, előadásokról. A repertoárt a chemnitzzi főzeneigazgató állította össze.

– *Milyen előadásokat osztottak Önre?*

– Elsőként, a szezon elején A bibliás embert vezényeltem, majd nagyon izgalmas feladatom volt, szintén beugrással A bolygó hollandit kellett dirigálnom, ráadásul az eredeti verziót. Az évadban a Csárdáskirálynő-premierje mellett még A varázsfuvolának és az Anyeginnek is én leszek a karmestere, s egy balettem is

akad, a Csipkerózsika. Egyetlen műfajt hagyok ki, az pedig a musical, azokat az előadásokat egy amerikai hölgy – a kórus vezetője –, vezényli remekül. Egyébként elég jó énekesek lépnek színpadra Chemnitzben, olyanok, akik akár itthon, az Ybl-palotában is megállnák a helyüket. A színház repertoár-rendszerben játszik, s igazán kiváló technikai felszereltséggel rendelkezik, a nézőterén esténként körülbelül nyolcszázan láthatják-hallhatják az előadásokat. Igyekszem hát mindent el-sajátítani, amit csak lehet, hiszen ez a chemnitzzi feladat nagyon lényeges állomás a karmesteri pályámon. Ráadásul a német nyelvet is jól megtanulom. De mindettől függetlenül azért a nyugodt egzisztenciámat itthon kívánom megteremteni. A Danubia Szimfonikus Zenekarról sem mondom le semmiért, hiszen ez az együttes közös küzdelmes munkánk eredménye és mindnyájunk érdeke, hogy jól működjön, s továbbra is koncertezzen.

S még mindig nem tettem le arról sem, amit a tíz éves jubileumon mondtam, hogy legfőbb célkitűzésem az, hogy húsz év múlva is ugyanolyan jó hangulatban muzsikáljunk, mint amikor az első időkből örömenélésekre gyűltünk össze. S bízom abban, hogy lesz akkor is közönségünk. Bár ha arra gondolok, hogy mostantól az énekórákon a gyerekek klasszikus zene mellett rockról és jazzről tanulnak, kicsit aggódni kezdek azon, hogy akad-e majd közöttük olyan, akinek a szórakozást továbbra is a hangversenyek jelentik majd... Céлом az, hogy a fiatalok között valahogyan népszerűbbé tegyük a klasszikus muzsikát, s visszaadjuk a rangját. Persze ez valószínűleg a realitásoktól elrugaskodott ötlet, de mi már csak ilyenek vagyunk, az ideák rabjai. De előbb-utóbb vissza kell szoktatni az embereket a komolyzene szeretetére...

R. Zs.

Később a Pedagógusok Szakszervezete, mint volt „kezelő”, szintén pályázatot nyújtott be, hogy az épület az ő tulajdonába kerüljön. Mivel a tulajdoni jog kérdésében egyelőre nem született döntés, különös sietségtől sarkallva, 2003 őszén a Pedagógus Szakszervezet az épület tulajdoni jogának ügyében pert indított a tulajdonos Kincstári Vagyoni Igazgatóság ellen, amit megnyert.

– *Nem tudtak valahogy fellépni ez ellen? A létező megállapodásra hivatkozva tiltakozni?*

– Erről a perről az épületben 40 éve folyamatosan működő, azt üzemeltető és karbantartó Fáklya Klub Egyesületet még csak nem is értesítették, és nem tájékoztatták a meghozott, nem jogerős ítéletről sem (!), csupán 2004 márciusában, az ítélet jogerőre emelkedését követően (és a nagy költségekkel járó fűtési idény végéhez közeledve...) álltak elő tulajdonosként...

Az Egyesület vezetése természetesen nem fogadta el az így kialakult helyzetet és jelezte, hogy perelni fog.

2004 szeptember elejétől (a fűtési szezonhoz közeledve...) a több mint 80%-ban tulajdonos* Pedagógusok Szakszervezetének jogi képviselője ellehetetlenítési akciót kezdeményezett az Egyesület ellen, megfélemlítve a kulturális együttműködési megállapodással ott működő és a Fáklya Klubnak havi üzemeltetési költség hozzájárulást fizető kulturális szervezeteket (a Danubia Szimfonikus Zenekart, az Etüd Zeneiskolát és Zeneművészeti Szakközépiskolát, a Goór Nagy Mária Színitanodát), hogy amennyiben nem az új tulajdonossal kötnek szerződést, dupla havidíj fizetési kötelezettségnek teszik ki magukat! Mivel ilyen kockázatot nem tudtak vállalni a kultu-

rális szervezetek, a Fáklya Klub nem tudott hozzájutni rendszeres, létfontosságú bevételeihez.

2004 október 13-i, a Fővárosi Bíróságon történt iktatással az Egyesület tulajdoni és elszámolási pert indított a Pedagógus Szakszervezet ellen, hivatkozva használati jogosultságára és az elmúlt évtizedek során, az általa az épületre fordított igen jelentős karbantartási és felújítási költségekre. A per tényéről az Egyesület vezetése a Kincstári Vagyoni Igazgatóságot, a Pedagógus Szakszervezetet és a VI. kerületi önkormányzatot azonnal tájékoztatta.

– *Milyen sikerrel járt ez a lépés?*

– 2004 október 19-én, 9 óra 45 perckor idegen személyek hatoltak be az épületbe, miután a zárt bejárati ajtót jóhiszeműen kinyitó egyesületi elnököt félrelökték, megfélemlítési szándékkal bántalmazták, és átvették az épület fölötti ellenőrzést, majd a Pedagógus Szakszervezet jogi képviselője szakszerű munkájának következtében megkezdődött a kulturális intézmény ellehetetlenítése.

– *Meddig jutott ez a folyamat?*

– Ma már üresen áll az épület; elköltözött többek között a Danubia Szimfonikus Zenekar is onnan, ahol az utóbbi években magas színvonalú, rendszeres hangversenysorozatokkal szolgálta a komolyzene ügyét.

A bíróság a több mint egy évvel ezelőtt (!) kezdeményezett tulajdoni pert (a közben ugyancsak az Egyesület által benyújtott, de már kétszer elhalasztott birtokvédelmi perrel együtt) 2005 november 29-én tárgyalja, azt követően, hogy sikerült teljesen tönkretenni egy nagy múltú kulturális egyesületet.

* Más szakszervezetek kisebb résztulajdonokat kaptak.

(Tóth Anna)

Az évadkezdet koncertjeiről

Évadkezdetkor általában nagy a lelkesedés; a közönség a nyári szünet után akkor is a rá-találás örömeivel ízelgeti a koncert-léghőket, ha az elmúlt hónapokban megannyi alkalommal hallgatott (általában valamilyen szempontból „szokatlan” körülmények között) élő-zenét. A bérletesek hagyománykedvelése még erősebb – számukra az ismert előadók újrachallgatása eleve élményt jelent. Nem véletlen tehát, hogy a Danubia-bérlet első estjén meleg fogadtatásban részesült a **Danubia Szimfonikus Zenekar**, állandó karmesterével, Héja Domonkossal és a szólistával, a közelmúlt (nemzetközi) versenygyőztesével, Kokas Katalinnal. A zenekar ezt megelőzően, már szeptember 14-én közönség elé lépett (e sikeres hangversenyről lapunk előző számában beszámoltunk) – ilyen szempontból tehát nem kellett tartanunk az „összerázódás” esetlegességeitől. Mégis, a zenei értékeket illetően, szeptember 20-i szereplésük korántsem érdemel maradéktalan elismerést, bár taps volt, bőven!

Ezzel a műsorral évadot indítani – finoman szólva, meggondolatlanság, felelőtlenység. Akkor is, ha – finom pszichológiai érzékkel – sikeres fogadtatás várható. Enescu: I. román rapszódiaja hatásvadász módon került a műsor élére (merthogy valóban igaz, ami a közhelyekben gazdag kísé-rőszövegben olvasható: a mű jellegzetes, dús színeket megjelenítő, cigányos dallamai és igen eredeti ritmusokat felvonultató népi táncai soha nem tévesztik el hatásukat a közönségre). Olcsó megoldás ez olyan muzsikusok részéről, akik máskor nem élnek vissza a komolyzenei örökzöldek eleve-borítékolt sikerével, hanem kidolgozott, jól felépített interpretációjukkal tovább erősítik a hallgatóság meggyőződését, kedvencei értékét illetően.

Bartók II. rapszódiajának zenekar-kíséretes verziója korántsem tartozik ama Bartók-művek közé, melyeket felismerés-szinten ismernek a hallgatók és anyanyelvi szinten az előadók. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy autentikus népzene-ismeretet feltételez, s ez feladatként korántsem hárítható kizárólag a karmesterre és a szólistára. És ha az előbbi helyzete magaslatán is lenne – lehetetlen mindent „kézről játszani”. Igyekezett volt, de maga a mű nem szólalt meg. Hasonlóképp kiegyenlítetlen teljesítményt regisztrálhat-

tunk a fiatalkori Hegedűverseny esetében is (kiváltképp a II. tételben). Megkockázatom: a zenekari játékosok csupán fragmentálisan ismerik Bartók zenei nyelvét, tehát az anyanyelvi szint legfeljebb a köznyelvi fordulatok ismeretéig terjed. Olyan kirakós-játékban vesznek részt, amelynek végcélja nem ismeretes előttük, de saját adalékaikat igyekeznek minél nagyobb számban és kidolgozottan eljuttatni a kompozíció meghatározott pontjaira. Így a későbbiekben a fejlődés-javítás feladata kizárólagosan a dirigensre hárul, mert a formaegészek felépítésében korántsem partnerei a hangszertechnikailag egyébként kitűnő játékosok. Hatástalanok maradtak a szólista vizuális gesztusai is; könnyen hiteltelenné válhat az átélés, a kifejezés megannyi érzékeltetése, ha a látványt nem igazolja a hangzás. Tehát hiába a figyelemfelkeltő látványos indítás, ha a zenei anyag megjelenítése csakhamar jelentéktelenné válik, s felesleges a szólistikus szakasz után a mozgásos koreográfia, ha a csúcspont megformálása nem eléggé sikerült – a mimikai pótcselekményről nem is beszélve.

A szünet után azt kellett észlelnünk, hogy Brahms: I. szimfóniája esetében továbbra is élt a távolságtartás az interpretációban. Lehet, hogy a különböző stílusú (ismertségű, nehézségű) repertoár birtokbavétele során fáradt a befogadókészségük a zenei szépség, mint olyan iránt? Szívesebben írom a bizonytalanság és a kapkodás számlájára, hogy egyik stílusban sem tudtak a próbák során élménytadóan elmélyülni.

* * *

Évadnyitó koncertként Bartók-esttel jelentkezett szeptember 23-án a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**, Kocsis Zoltán vezényletével, Zsoldos Bálint közreműködésével. Tekinthejtük a Bartók-évad nyitányának is (hiszen idén szeptember 26-a: a komponista halálának 60. évfordulója, míg a jövő év március 25-én születésének 125. évfordulóját ünnepelhetjük), amelynek műsora érdekességeket sorjázott, ráadásul a koncepció arra irányult, hogy a környezetében készült kompozíciókkal megvilágítsa A fából faragott királyfihoz vezető utat. Az Erdélyi táncok és a Román népi táncok eredeti verziója egyaránt zongorára készült, s most inyen-

ceknek való élmény volt hallgatni, amint Kocsis ezúttal a zenekaron zongorázik. Nyilvánvaló, hogy ebben a megváltozott dimenzióban is ugyanannak a lényegnek a kifejezésére törekszik; ám amit a klaviatúrán egyszemélyben valósít meg (alkalmasint „csoda”-ként), annak hangzó realizálását most hangszeresekre (szólistákra és szólamokra) kellett bízni. A sziporkázó hangszín-játék bravúrja emlékezetes marad mindazok számára, akik nem elégedtek meg pusztán az ismert dallamok újrachallgatásával, hanem a ténylegesen felcsendülő hangzást figyelték. Az op. 2. Scherzo hallgatása közben el-elkalandozhatott a figyelem. Nehéz nem töprengeni a sors kiszámíthatatlanságán (a mű 1904-ben készült, a következő évben a Bartók által „letiltott” bemutatót követően csak 1964-ben került közönség elé – s azóta is ritkán). Furcsa elgondolni: 23 éves a szerzője – a tervezett bemutató idején is fiatalabb, mint a mostani előadás szólistája. S bár a kutatás nagyrabecsüli a Scherzót, melyben már felfedezhető csírája olyan jelenségeknek, melyek később Bartók egyéni hangvételéhez tartoznak, mégsem honosodott meg a pódiumon. Most is kuriózumnak hatott; nehéz megítélni, gyakori újrachallgatás során megszeretnénk – vagy épp azért nincs igény repertoáron tartására, mert a későbbi művek ismeretében valamiképp „aktualitását veszítette”. A szólista felelősegteljesen tolmácsolta szólamát, karmester és zenekar értő partnereként. A koncert második része a Nemzeti hangversenyterem gazdag lehetőségeinek további kiaknázását célozta meg; a Mandarin tavaszi, M. Tóth Géza animációs filmjével való megszólaltatása után ezúttal bábokkal került színre a táncjáték. A „komoly” közönség számára üdítő látvány-adalék komoly feladatot jelenthetett a Budapest Bábszínház művészeinek, akik évtizedeken keresztül hangfelvétellel báboztak – most pedig a hosszabb verzió élő előadásához kellett alkalmazkodniuk, feltehetően debütálásukkor a főváros legnagyobb koncerttermében (Királyfi: Erdős István, Királylány: Szakály Márta, Tündér: Kovács Marianna, Fából faragott királyfi: Gyurkó Henrik, a természeti erők, fák, vizek megjelenítőiként Bánky Eszter, Csajághy Béla, Gruber Hugó, Juhász Ibolya, Kemény István és Papp Orsolya). Zenekari

árokba kerültek a hangszerek, ám a produkció – természetesen – ezúttal is olyan volt, ami megállná a helyét a pódiumon is. Felkészült muzsikuskok játéka: játék volt nekik, kikapcsolódás a környezetváltozásból adódóan – legalábbis erre vall a felszabadultan mosolygó karmester gesztusa, amikor, mintegy operakarmesterként az árokba int, felállítva együttesét.

* * *

Bartók halálának 60. évfordulóján, szeptember 26-án a **Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara** a Művészetek Palotájában adott Bartók-estet. E koncertet (a 3. zongoraversenyt és A kékszakállú herceg vára hangverseny-előadását) csakúgy, mint három nappal később, a Zeneakadémián ugyancsak Fischer Ádám vezényletével tartott hangversenyt (műsora: Ligeti: Lontano, Bartók: A csodálatos mandarin – szvit és Mahler: I. szimfónia), egyenes adásban közvetítette a Bartók Rádió. Így – jóllehet, pontosan felmérhetetlen, hogy mennyien hallgatták figyelmesen a programon szereplő műveket – talán kevésbé szomorú, hogy (annak ellenére, hogy minden jegy elkel), szálanalmasan foghíjas volt a Nemzeti Koncertterem és a Zeneakadémia nézőtere sem telt meg. Sajnálatos, mert az élő előadás atmoszférája, a hangzástér élménye szavakkal megoszthatatlan, csupán átélés révén lehet hozzájutni.

Akkor is sajnálatos, ha a legtöbb műsor-szám hangfelvételeken könnyen, több előadásban hozzáférhető – netán sokan úgy gondolják, eléggé ismerik a műveket. Pedig Bartók zenéje még mindig tartogat meglepetéseket, s szinte valamennyi interpretációnak van sajátos tanulsága. Elgondolkozhatunk például a bartóki zenei nyelv „anyanyelvi szintű” ismeretének kérdésén arról is, vajon a sokszor-játszott újbóli előadása eredményezhet gyümölcsöző előadást – vagy ellenkezőleg, épp az újdonság-élmény hat lelkesítően az előadókra. Ránki Dezső az általa gyakran megszólaltatott 3. zongoraversenyt inkább csak „újrajátszotta”, a reprodukció érzete erősebb volt, mint a tényleges jelenlété, ami azt eredményezhetné, hogy a hallgató úgy véli: ott és akkor születik a mű. A kékszakállú herceg vára esetében talán épp „rádiózenekarságuk” nehezítette a zenekar dolgát; azok a muzsikuskok, akik hozzászoktak ahhoz, hogy kevés próbával rögzíthető előadást kell produkálniuk, sok szempontból mechanikus kotta-függők. A kísérés külön feladat a számukra – nem véletlen, hogy

gyakran érződött az erőlködő igyekezet, hogy sikerüljön teljesen pontosan együtt lenniük az énekesekkel. Ilyenkor aligha lehet kizárólag a karmester kezére hagyatkozni – hiszen amire megfogalmazódik s eljut hozzájuk az információ, szinte máris késésben lennének! Speciális professzionalizmusuk eleve predesztinálná őket új művek bemutatására (a Lehel György névvel fémjelzett korszakban ez szinte természetes gyakorlatnak tűnt), s nem véletlen, hogy gyakran játszanak koncerttermeinkben ritkán felcsendülő kompozíciókat. Ligeti: Lontanójának hallgatása közben elismeréssel adózhatunk a dinamikai arányokat érzékenyen megvalósító előadásért. A Zeneakadémiai koncerten azonban a két keret-mű kétségkívül áldozatul esett a Bartók-szvit alapos igényes kidolgozottságának. Az mindenestre figyelmeztető lehet: amikor Fischer Ádám hallhatóan „segíti” valamely szólót vagy hangszercsoportot, akkor baj van. Vagy ritmustalan (ezért a dirigens ritmizáló szöveges inspirációja), vagy az arányokkal elégedetlen. Amennyiben az ilyesfajta másodlagos karmesteri beavatkozás kizárólag a próbákra korlátozódik, vélhetőleg az ő igényeit is kielégítő produkció születik a koncerteken. Nem hagyhatjuk viszont említés nélkül a hangzás hajlékonyságát; óriási a dinamikai skálája, s mind hirtelen változásokra, mind fokozatos módosulásokra képes. Ebből adódóan érvényre jut a partitúrák megannyi színe, s képesek egyazon dinamikai szintnek is – az adott mű adott részletének megfelelően – különböző jelentést-tartalmat tulajdonítani. Összességében akkor is megérdemelt volt a lelkes tetszésnyilvánítás (főképp a Mandarin-szvit után), ha ezúttal nem hiányoljuk az élő-koncert hangfelvétele való rögzítését.

* * *

A szeptember-végi Bartók-kínálatból legszívesebben a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** 27-i hangversenyére gondolok vissza. Mozart: Esz-dúr sinfonia concertantéja előtt a Magyar képeket, majd szünet után a Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című „alap-művet” tűzték műsorra. Ezúttal Mozart lett a kárvallott; a négy szólista (Káli-Fonyódi Fruzsina, Reé György, Olajos György és Ember Dániel) korántsem képvisel azonos színvonalat hangszerjáték, s főképp stílusismeret terén, s ez gyakran bántó pillanatokat eredményezett. A Magyar képek tételei a zenehallgatáshoz kedvteremtő bevezetésként szolgáltak,

kellems hallgatnivalót kínálva. A Mozart-mű közönségsikere elsősorban a szerzőnek, másodsorban a műnek, s csak utoljára az interpretációnak szólhatott. A második részben azonban megtörtént a csoda. Talán épp azért, mert mindenki tudta, hogy nagy fába vágják – közösen – a fejszét. Ligeti András híres memóriája (ami nem merül ki pusztán a kotta nélkül is biztonságos koreográfiában) ezúttal rendkívül gyümölcsözőnek bizonyult. A bartóki muzsika szókincse ezúttal nagy és választékos; anyanyelvi tudását legfeljebb a karmestertől várhatjuk el. Alapfeltevél ez az értő kottaolvasáshoz, csak ennek birtokában remélhetjük, hogy a szerzői közlések ne csak üzenetté, hanem (ezúttal talán nem túlzás megkockáztatni:) kinyilatkoztatássá lényegülhessenek át. Szokás tudni, hogy a Zenében Bartók a *sonic stage* megvalósításával speciális sztereó-hatást szándékozott megvalósítani. Amikor látjuk a muzsikuskokat, feltűnő az elhelyezkedésük – s csakhamar ki-ki felfedezheti a két-zenekaros „felállást”. Aki korábban valamennyire ismerte magát a zenei anyagot, fokozottan figyelhet a térbeli megjelenítésre. Ligeti András irányításával biztonságban érezheték magukat azok a zenekari játékosok is, akik először vettek részt a Zene megszólaltatásában. Hadd osszam meg olvasóimmal azt a tanulságos megjegyzést, amelyet egy általam nagyrebecsült zeneszerző tett: minden hangszeres számára az az előadás számít „bemutatónak”, amelyen ő először játssza a művet. Feltételezem, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar tagjai közül sokak számára adott ilyen élményt a 27-i előadás; éppen ezért örvendetes a jó előadás és az elismerő fogadtatás (nem mértem az időt, de érzésem szerint nemcsak tovább, de intenzívebben is szólt a taps a Zene elhangzása után!). Most már csak arra lenne szükség, hogy a közeljövőben még jó-párszor eljátszhatassák – hogy a megtanultak tudásanyagként rögzülhessenek. Olyan tanulság ez, amely nem marad meg a mű keretei között, hanem kihat más kompozíciókra is – s bár csak arra inspirálná a következő évadok műsorterveinek összeállítását, hogy bátran bízzák a zenekarra a már bebizonyítottan *remek* művek előadását is. A mű elhangzása után ezúttal helyénvaló volt, hogy a játékosok „lazítsanak”: a pult-társak és a muzsikustársak nyilvánvalóan a zenéről beszéltek, de az arcok (önkéntelenül is) még beszédebben árulkodtak arról az örömről, amellyel teljesítményük megérdemelt fogadtatását nyugtázták. Remélhetőleg tartós marad ez az öröm – kedvet és erőt adhat a munkaiénye-

sebb feladatok igényes kivitelezéséhez. Kövesse a remek kezdetet hasonló folytatás!

* * *

Ősszel az Universitas-bérlet első koncertjén a Zene Világnapján lépett fel először a Zeneakadémián vezető karmestere, Hollerung Gábor vezényletével, a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar**. Az ünnepi időpont különösen értékessé tette a gesztust, hogy az együttes prim-szólama egyik tagjának, a zeneszerző-hallgatóként Vajda János növendék Pánczél Tamásnak Klezmerszvitjével kezdődött a koncert. A folytatásban váltakoztak a hagyományos és meglepetés-elemek: Mozart: G-dúr fuvolaversenye után, meglepetés-ráadásaként egy török szerző művét szólaltatták meg, a szólista Yossi Arnheim honfitársának közreműködésével, aki az arab ud művésze. Az első rész a hosszúsága ellenére sem volt fárasztó (feltehetőleg játszani sem), így figyelmes közönség hallgatta a szünet után Mendelssohn méltán kedvelt III., Skót szimfóniáját.

Vegyes műsor, ám utólag úgy tűnik, praktikus összeállítás. A Klezmer-szvit jól megkomponált négytételes darab, a szerző a klezmer köznyelvi fordulataiból hangulatos-arányos tételeket sorjázta. A megnövekedett apparátusból adódik, hogy néha módosulnak az arányok, a jellegek: a hegedű például (tekintettel a szólamszerű megszólaltatásra) lemond a virtuóz fordulatokról, viszont a jól adagolt fúvós-hangszínek, szolisztikusan, visszaadják az „eredeti” atmoszférát. Vonószempontból rendkívül hasznos az ilyen játszanivaló: a már-már szolisztikus karcsúságú szólamokat ugyanis nem elég „együtt” játszani, hanem a minden játékosra nézve kötelező, azonos formálásmód is alapfeltétel. Ez a fajta aktív-értelmezett kottaolvasás meghozza az eredményét más kompozíciók esetében is. Hasonlóképp a ráadás-darabban is éppen a vonósok homogeneitását élvezhettük (az ilyen művek, zenei értéküktől függetlenül) rendkívül hasznosak.

Mozart fuvolaversenyét maximum jólnevelten hallgathattuk végig – ezúttal aligha találtunk benne élményforrást. Üzembiztos megszólaltatása (újrajtszása) volt a partitúrának, nem több. Ráadásul, a cadenza (melyről nem derült ki, hogy kitől származik) semmiféle elismerésre nem adott okot.

Végeredményben, az első rész nem volt több, mint hangulatos előkészítése a másodiknak, ahol érezhetően nagyobb személyes aktivitással vett részt a mű megszólaltatásában valamennyi játékos. Itt „élt” a zenekar, „éltek” a karakterek, hangulatok – s a hall-

gató önfeledten gyönyörködhetett. Kiváltképp a finálé volt hatásos, Hollerung Gábor stílusát-egyéniségét ismervé vártuk is ezt – s várakozásunkban nem kellett csalódnunk. Himnikussá nemesedett a hangzás, és így a megajándékozottság érzésével távozott a közönség a koncertteremből.

* * *

És még mindig a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarról**. Akár tudatosan, akár véletlenül alakult így, szép összefüggés, hogy éppen Jom Kipur engesztelő idejére időzítették a II. világháború áldozatainak emlékére rendezett Izraeli-magyar közös koncertet. Az október 16-án a Budapesti Kongresszusi Központban tartott est ikerhangversenyére novemberben kerül majd sor Tel Avivban. (Hogy miért kell egy ilyen programhoz „jó szórakozást” kívánni, az udvariasság örvendetes gesztusán túl elszomorító: ennyire formálissá vált anyanyelvi szövegértelmezésünk és kifejező-készségünk?)

Aharon Harlap: Apám nem mond áldást a kenyérré című dalciklusát (Jakov Barzilai költeményeire) Lukács Éva szólója avatta katartikus élménnyé. Bartók kétzongorás-ütőhangszeres Szonátájának zenekarkíséretes verziója csendült fel. A zongora-szólamokat az izraeli-japán házaspár, Yuval Admony és Tami Kanazawa játszotta, ütősként a zenekar két tagja, Tóth János és Nagy Zsolt kapott lehetőséget a megméretésre. A zene nem ismer határokat szlogen igazságát csak diszkrétan megkérdőjelezve, kénytelen vagyok megállapítani, hogy az értő kottaolvasásra való törekvés azonban igencsak korlátozott mértékű. Ráadásul ismételen kiderült, hogy hiába a legpontosabb dirigensi irányítás, kézzel nem mindig lehet „összerendezni” az előadókat. Kiváltképp olyankor volt bántó a belső azonosulás hiánya, amikor minimális, ám jól hallható eltéréssel szólaltatta meg ugyanazt az anyagot zongorista és ütős. Hasonlóképp, nem kizárólag a karmesteren múlik a dinamikai összerendezettség! (Ha mindig-mindenkit irányítani kell, ahhoz a százkezü Sívára lenne szükség). Hollerung Gábor a Bartók-műben tudott zenekarával legeredményesebben együttműködni. Az ütősök örülhettek az igényes szolisztikus szereplés lehetőségének, a külföldi zongoristák a Bartók-mű aktív megismerésének (a többszöri eljátszás lehetősége számukra hatványozott haszonnal járna!) – a közönségnek annyi jutott, hogy a ritkán hallható verzióval élő előadásban találkozhatott.

Mint ez várható volt, a legnagyobb tetszést Webber: Requiemje váltotta ki. Kirkósa Orsolya, László Boldozsár, valamint a Kodály Zoltán Kórusiskola gyerekszólístái: Horváth András és Horváth Péter, valamint a Budapesti Akadémiai Kórustársaság lelkesen működött közre a kompozíció megszólaltatásában. S ha néha zavaró is volt a közreműködők kvalitásának kiegyenlítettensége, maximálisan kárpótolt ezért az az értő interpretáció, amely a mű eleve ismertségéből adódott. Tehát, ezúttal mindenki nagyonis tudta, mi a szerepe a művész adott részének megszólaltatásakor. Amiben biztosak lehetünk előre: a leghatásosabbak a ritmikus karakterű tételek illetve szakaszok voltak. Hollerung Gábor és együtteseinek közös erényei a jól megválasztott műsorokban rendkívül gyümölcsözőek – s a karmester szervezőképességének hála, erről az országhatárainkon túli zenehallgatók is gyakran tudomást szerezhetnek.

* * *

Felvételről hallgattam meg azt a jubileumi koncertet, melyre október 10-én került sor a Zeneakadémián. Az ünnepelő Károli Gáspár Református Egyetem megrendelésére készült Draskóczy László: Károli-kantátája. A szerző-vezényelte ősbemutató után Mendelssohn: II. (Lobgesang) szimfóniája szerepelt a **Debreceni Filharmonikus Zenekar** műsorán, Berkesi Sándor vezényletével. A kantáta narrátora Bánffy György volt, a szólisták: Borsos Edit, Szilágyi Zsolt, Meláth Andrea és Basky István. Mint a hasonló ünnepi alkalmakkor, itt is több együttes vett részt a kóruszólamok előadásában: a Református Egyetem Egyesített Kórusa, a Debreceni Kollégiumi Kántus, a Partiumi Keresztyén Egyetem Vegyeskara és a Károli Gáspár Református Egyetem Soli Deo Gloria Kórusa.

A zenekar számára Draskóczy kantátájában a narrátor-szakaszokat követő illusztratív közjátékok kifejező megszólaltatása jelentette a fő feladatot, tehát az intermezzók előadásához a különböző stílustörténeti korszakok programzene-értelmezésével is tisztában kellett lenniük. Néha hangulatfestésre, máskor a szövegek-kínálta képek megjelenítésére nyílt lehetőségük. A kantátában érvényesül az a szimbolikus gesztus is, hogy az ének: felfokozott beszéd; a szolisztikus tétel díszes dallama mintegy szemléletesen megemlésezi a gondolati tartalmat. Hasonlóképp indokolt esetenként az éneklő közösség szerepeltetése, az egyetértés néha már-már hitvallás erejű kinyilatkoztatásával. A közönség-

get közösséggé formáló zárótétel (Erős vár a mi Istenünk) kollektív megszólaltatása nyilvánvalóan sohasem téveszti el hatását! A mintegy félórás mű megszólaltatható tempóban is – ám mindenkor alapfeltétel a felkészült muzikusokból álló zenekar.

A Debreceni Filharmonikus Zenekar számára e koncerten azonban mégiscsak a Mendelssohn-mű jelentette a kihívást, melyben az egyes szőlamok, hangszercsoportok illetve szólóhangszerek időről-időre szólístaként emelkedhetnek ki a jól megmunkált zenekari háttérből. Talán az ünnepi légkörnek is része volt abban, hogy mindvégig példamutatóan intenzív muzikálást hallhatunk. Tehát, a kíséret nem degradálódott mellékessé-elhanyagoltá, hanem éppenséggel lehetőséget adott a játékosok fogékonyágának kifejezésére: öröm hallani az egymásbafonódó szőlamokat, ahogyan egyre-másra adogatják egymásnak a motívumokat, a hangszín-változások árnyalják a zenei anyag tónusát. Az ismétlések általi fokozásokkal monumentális tabló megjelenítésére is képesek, oly módon, hogy nem vesznek el a részletek kidolgozása során. Külön öröm, hogy a hangzás mindig tagolt; lélegzik a zene – Berkesi Sándor „megénekelte” a hangszereseket. A dinamikai felépítettségre sem lehet panaszunk; magvasak a leheletfinom hangzások is – és hasonlóképp gyönyörköd-tetőek a görcsös erőlködést nélkülöző, természetesen kifejlődő, harsogó csúcspontok is.

Felvételről hallgatva is meggyőző volt a két mű előadása – s érthető-indokolt volt mindkét hosszú tetszésnyilvánítás. Esetlegességek persze akadnak, ám ezek felett a helyszínen minden bizonnyal elsiklott a figyelem. A felvétel többszöri meghallgatása során viszont az a meggyőződés alakulhat ki, hogy mindenképp érdemes lenne a közeljövőben többször ismételtten fellépni ezzel a műsorral, s akkor kevés többlet-energiával akár élő-felvétel is készülhetne belőle (vagy, anyagi ráfordítással: értékes stúdió-felvétel). Megérdemelnék az előadók – megéne a zenekedvelők számára!

* * *

Október 20-án először hallottam a **BM Duna Szimfonikus Zenekart** a Nemzeti Hangversenyteremben. Valószínűleg számukra is ünnepi alkalmat jelentett e fellépés: felkészült produkcióval jelentkeztek, vezető karmesterük, Deák András irányításával. A Téli bérlet 3. estjének címét (Magyarok a nagyvilágban) leginkább a két fia-

tal (ám korántsem pályakezdő) szólista indokolja: a Berliini Filharmonikus Zenekar szó-lótrombitása, Velencei Tamás és az ugyancsak leginkább Németországban sikereket arató Baráti Kristóf. Hatásos, bár korántsem minden szempontból ideális kezdő műsor-számnak bizonyult Weiner: f-moll szerenádja. Weiner eme egészen korai műve, melyben egészen kivételes hangszínérzék-érzékenysége és hangszerelő tudása mutatkozik meg, rendkívül igényes; állandó-tudatos kontrollt igényel az előadók részéről. Ilyenkor nem elégséges a kigyakoroltak-megtanultak pusztán korrekt reprodukálása, a mindenkori aktív jelenlét elengedhetetlenül szükséges. Ezúttal a II., Scherzo-tétel tűnt hangulatilag megoldatlannak. Annyi szellem, „sziporka” van e muzikában – érdemes lenne maximális kiaknázására törekedni. Elrontani persze nemigen lehet; de a legjobb vicc értékét is növeli a hatásos elmondás!

Ami viszont az első pillanattól megnyerő volt, az a tónus intenzitása. Otthonukban, a BM Duna Palotában egészen másfajta akusztikai körülmények között lépnek fel; itt szerencsére nem rettentek meg a nagy tértől, hanem – a szokásosnál jóval kényelmesebben elhelyezkedve – „bejátszották”, általában arányos hangzással. (Azért a megszorítás, mert a hegedűk „hátrányos helyzete” néha érződött, máskor viszont a dinamikai skála érzékeny árnyalásával maradt adósunk a zenekar.) Arutunjan: Trombitaverseny mintha nem lett volna az előadók szívügye; még a remek szólista sem tudta kellőképp lelkesíteni őket. Itt hiányoltam leginkább a differenciált interpretációt.

Farkas Ferenc: Furfangos diákok – szvitje nem tévesztette el hatását (sem a játékosokra, sem a közönségre). Plasztikusan kidomborodtak a kíséretből az atmoszférateremtő, „fülbemászó” dallamok, amelyek képesek napokig kísérni a hallgatót. Megintcsak hangzó valósággá vált Farkas Ferenc elleshetetlen titka, a könnyű kézzel felvázolt, ám mindig lekerekített dallamokból épülő forma, megszokhatatlan – már-már feltűnő-mentes – eleganciájával.

A nagy erőpróbát Csajkovszkij: Hegedű-versenye jelentette – itt mindvégig érződött az előadók odaadása, ügyszeretete. Méltóak akartak lenni a gyönyörű hangon játszó szólistához – s feltehetően itt figyelték leginkább az összhangzást. Deák András biztonsági megoldásra törekedett; semmit sem akart kockáztatni, megelégedett azzal, hogy e környezetben többekhez eljut muzikálásuknak az a szintje, amelyre rendszeresen törekednek.

Baráti Kristóf par excellence szólista; ahogyan a pódiumon „viselkedik”, amíg nem játszik, s amikor rá irányul a figyelem, az külön tanulmányt érdemelne. Nincsen egyetlen felesleges gesztusa, mozdulata, a zenére koncentrált, s eléri, hogy partnerei és hallgatói is ezt tegyék. Nemcsak meghódította, hanem egyszersmind „megszelídítette” a közönséget: ráadásával olyan koncentrált csendet sikerült elérnie, amilyenre ritkán van példa a Művészetek Palotája jó akusztikájú koncerttermében (ahol, mint mindenhol, minden irányban terjed a nem mindig zenei indíttatású hang!). Megérdemelten.

* * *

Ünnepélyes hangütéssel kezdődött a **MÁV Szimfonikus Zenekar** Erdélyi Miklós bérleti sorozata. Október 28-án Lajtha László VII. szimfóniájával az 1956-os forradalomra kívántak emlékezni, s a forradalom halottainak emlékére szólaltatták meg Mozart Requiemjét, melynek további „időszerűséget” adott a halottak napja közelsége csakúgy, mint Mozart halálának közeledő évfordulója. Megteremtődött a tragikus nagysággal való szembesülés lehetősége – s időnként érezhetővé is vált.

Gál Tamás a ritkán hallható Lajtha-művet mintha monumentális zenei szárnyasoltárnak képzelné, nem elégedett meg a nagyívű (dallam)vonalakból kialakítható összképpel, hanem a részletek aprólékos kidolgozásra törekedett. Ez a szándék mutatkozott meg a hangzás intenzitálásában, s abban, hogy többnyire plasztikusan megformált anyagok követték egymást. Külön kiemelném, hogy ezúttal elérte célját a gordonkaszólalm létszám-növekedése. Ellentétben azzal a sajnos gyakori tapasztalattal, miszerint „a több: kevesebb”, merthogy az azonos szőlamot játszó számának növekedésével arányosan csökken az egy fő által átértett felelősség, ezúttal ténylegesen magvas-tónusos hangzás jött létre. Sikeresen elkerülték a másik bukta-tót is: nem vált vonatottabbá, nehézkesebbé a szőlam.

A 20. századi zenét fontolva, ám rendszeresen adagoló műsorpolitikának köszönhetően, a közönség jól fogadta a szimfóniát, amiben szerepe van annak a régi gyakorlatnak is, hogy rendszeresen kézhez kapnak rövid ismertetőt, tehát könnyebben találhatnak fogódzót az ismeretlen-szokatlanhoz is, mint ha pusztán önmagában kellene az auditív élményt zenei élmény- és ismeretanyagukban elhelyezni. A többé-kevésbé kihallható idézetekre, zenei rokonságokra való rámutatás

pedig további lépés az értő zenehallgatás irányába – s ezért nem lehetünk eléggé hálásak olyan korban, amikor az értékek iránti közöny szinte megkérdőjelezi a művészetekkel való foglalkozás létjogosultságát is.

Mozart Requiemjének megszólaltatásában Kertesi Ingrid, Meláth Andrea, Mukk József, Kovács István, valamint a Debreceni Kodály Kórus működött közre. El kellene gondolkodni azon, miképp lenne lehetséges legalább a gyakran hallható oratorikus művek kétnyelvű szövegének a biztosítása (akár időtlenített, olcsó lapokon vagy füzetekben) – az értő hallgató ugyanattól az előadástól összehasonlíthatatlanul többet kapna.

Ezúttal a zenei anyag ismerete kétfunkcionálisan működött: néha jótékonyan átsegítette a

hallgatót az előadás gyengébb pontjain, máskor viszont épp ezért magasra került az elvárás mércéje. Furcsa volt ez az interpretáció; valahogy az anyanyelvisége, a sajátvolta nem érződött. A szöveg hol érthető volt, hol nem, s amikor értettük, nem mindig érződött kifejezőereje, hangulata. Az intenzív hangra való törekvés Kertesi Ingridnél (nála szokatlanul) a szöveg-értés rovására ment, Meláth Andrea pedig mintha legtöbbször megelégedett volna a pregnáns szövegmondás mintaszerű bemutatásával (néha erről „megfelekezve”, őszinte közvetlenséggel énekelt – ilyenkor még erősebben éreztük a különbséget). A Requiem emlékezetes pillanatait többségükben a férfi-szólistáknak köszönhetjük, akik az itt-és-

most gesztusával valóban életet vittek szőlőnkbe. Vegyes érzéseket keltett a Debreceni Kodály Kórus éneke is – ami teljesen hiányzott énekükből: a szépség felmutatására való törekvés. Kidolgozott, megbízható felkészülés, távolságtartó attitűddel – ez utóbbiban gyakran volt partnere a zenekar is. Vajon olyannyira evidensnek veszik a remekmű hatásosságát, hogy feleslegesnek érzik mindenkor újratemetését? Vagy csak a szertartás személytelenségét akarták éreztetni? Összességében „súlytalanra” sikeredett – azaz, elmaradt a személyes megrendülés, a katarzis legfeljebb részlegesen sikerült.

Fittler Katalin

CD

A Danubia Szimfonikus Zenekar új CD-felvételéről

Két évvel a „Táncok” című korong után Dohnányi Ernő műveit tartalmazó felvételt kínál a Warner újdonsága (idehaza a Warner Music Hungary, külföldön a Warner Classics terjesztésében). Héja Domonkos vezényletével az op. 19-es Szvit, a Rurulia hungarica és az Amerikai rapszódia csendül fel, tehát egy-egy kompozíció a szerző berlini, magyarországi és amerikai alkotókorszakából. A felvétel össz-élménye: mindenki számára tetszetős, kellemes hallgatnivaló, amit tekinthetünk megkomponált műsornak csakúgy, mint „keresztmetszetnek”, Dohnányi-szöveggyűjteménynek, a szemelvények kronológiai rendjében.

Mint Kiszely-Papp Deborah is rámutat kísérőszövegében, az eltérő vonások mellett könnyen észrevehető az azonos stílusjegyek, tehát olyan jellegzetességek, amelyek elidegeníthetetlenül sajátjai a komponistának. A talán legjellemzőbb kifejezés nem olvasható ugyan, de szerencsére annál inkább kihallható az előadásból: az elegancia. Az a charme, amely általában Héja Domonkos dirigensi stílusában is szinte alapelemnek tekinthető, gyakran realizálódik hangzó valóságga. Ezen belül azért persze lehet diffe-

renciálni, akár oly módon is, hogy mindegyik mű (vagy akár tétel) esetében speciális értékeket fedezünk fel.

Az 1953-ban komponált Amerikai rapszódia valószínűleg sok hazai Dohnányi-kedvelő számára újdonság. A műsor egészében afféle elkönnyítő finálé, könnyed, konfliktusmentes muzsika. Vélhetőleg nem okozott semmiféle problémát az előadóknak, annál is inkább, mivel a hangszereles oly plasztikus, hogy szinte magától épül fel a nagyforma egésze.

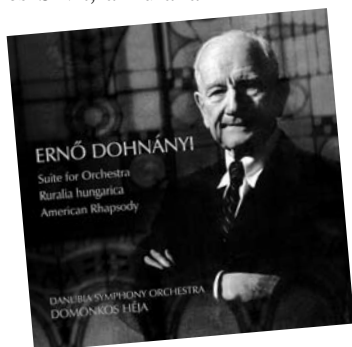
A legtöbb „tennivaló” a Szvit megszólaltatásával lehetett kapcsolatos; így, múlt időben, hiszen kiérleltnek ható produkció került rögzítésre. Ennek az interpretációnak egyvalami válhatna még javára: a mű többszöri-gyakori megszólaltatása. Akkor ugyanis még természetesebben élnének a hangszerek a századelő sajátos ízü fordulataival. Mert miközben voltaképp minden a „helyén van”, érződik a „csinálás”. Mint amikor valaki nagyon dialektus-mentesen próbál idegen nyelven artikulálni. Érdekes viszont – és ez a Szvit-előadás egyik nagy erénye –, hogy rendre kihallatszik: a zenekar stílusán-történetileg tökéletesen elhelyezte a művet. Kamatozott tehát a romantikus (és századfordulós) repertoár-ismeretük; a brahmsos fordulatok

például félreérthetetlen biztonsággal csendülnek fel – és a nagylélegzetű művekben való jártasság is meghozta eredményét, amennyiben a gesztus-dallamok sohasem céltalanul ágálnak, hanem még a rövidebb szakaszokban is képesek „távlatosan” szólni.

Személy szerint nekem a legnagyobb örömet a Rurulia hungarica felelősségteljes előadása okozta. Héja Domonkos példás komolysággal kezeli az ismert-népszerű kompozíciók megszólaltatását. Nem elégszik meg a tételek újrajátszatásával, hanem mintegy újratemeti, hangzó életre kelti őket – ami által azt éri el, hogy a hallgató sem csupán felidézi/átismétli korábbi hangzó élményeit, hanem koncentráltan figyel. Érdemes is, hiszen mindegyre új részlet-szépségeket fedezhetünk fel!

A felvétel a Művészetek Palotája Nemzeti Hangversenytermében, még a próbaüzemi időszakban, 2005 februárjában készült. E ténynek kordokumentum-értéke lehet, s egyben fel is menti a vállalkozó szellemű résztvevőket a minőségi kritika alól. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem AVISO Stúdiójának munkatársai – csakúgy mint bárki más – helyismeret nélkül vállalkoztak a feladatra. A terem akusztikáját tehát nem minősíti a hangzás – csak annyit regisztrál: így módon tudunk élni, az adott időpontban, az új helyszín-kínálta lehetőségekkel.

Fittler Katalin

A Kristályember hegedűje... – 2. rész

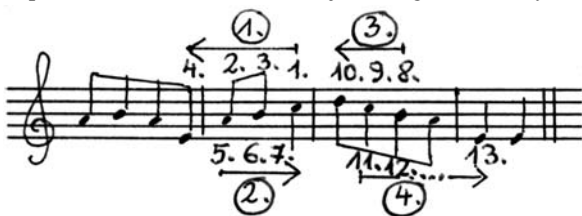
Írásunk Bartók II. hegedűversenyét ismertető, előző számunkban megjelent munkánk befejező része

A hegedűverseny 92. ütemétől (Vivace) ismét az 1. melléktéma tizenhatod-kvintolákban összeránduló effektusai jelennek meg, hogy aztán átadják a helyet a 2. melléktémának (96. ütem), amely fáziseltolódással hozza az 1. melléktéma vágta-ritmikáját:

EBBE a hajsolt, zaklatott lüktetésbe csatlakozik be a 2. melléktéma: a Dankó Pistától való, 1895 táján keletkezett, „Eltörött a hegedűm...” kezdetű nóta kezdősorára készített variáns, amely kisterc-„létrán” halad mind feljebb és feljebb, ütemről-ütemre, makacsul ismételve ugyanazt a verssort. A nóta-töredék kezdőhangját mindig az ütem 3. tizenhatodja, záróhangját pedig az ütem kezdő- és befejező tizenhatodja idézi fel.

Bartók – az 1. melléktémához hasonlóan – a teljes 12 fokú hangrendszert magába foglaló 2. melléktémában rejti el az „Eltörött a hegedűm...” című nóta első négy ütemét.

A melléktéma ötlete tulajdonképpen a dallamforrás motívumainak hátra-előre, hátra-előre ringatásából származik. A 2. melléktéma az így keletkezett dallam emelkedő és süllyedő szakaszait még érzéketesebbé téve hullámzik végig a teljes 12 fokú hangrendszeren. Lássuk, előbb az alapötletet adó dallamforrásban rejülő, elringatózási irányokat:

A variációszerű folytatás zenekari közjátékba torkollik, és az iménti vágta-ritmika a verbunkos friss táncos lendületébe csap át, hogy a 115. ütemtől már a kidolgozási rész vegye kezdetét, az eddig bemutatott témák fordításával. (A 2. melléktéma megfordított alakja majd a 284. ütemben tér vissza.)

A 115. ütemtől a hegedű kvartlépésekben mozgó, belső kiegyensúlyozottságot, szimmetriát sugárzó, aprózódó ritmikákkal változatosabbá tett skála-játéka nemcsak a főtémát idézi fel, de már a 3. tétel zárótémájának motívuma is megjelenik benne. A harmóniát, nyugalmat árasztó szakaszt (141. ütem, Molto tranquillo) az új főtéma-alakot trilálával, és a verbunkosra jellemző, trioladásítésekkel körülíró szólista nyugodt magábamélyedése követi.

A 160. ütemben a hegedűs teljes hangerővel zendít rá egy tizenhatodokban sebesen ide-odahullámzó frissre, amire a zenekar – mintegy válaszként – előbb markáns, szinkópás ritmikai kísérettel hangolódik rá, majd a főtémát felidézve, társul hozzá.

A 2. téma a 255. ütemtől rákmenetben, a 261. ütemtől tükörrák alakban, a 271. ütemtől megfordításban, a 275. ütemtől alaphelyzetben jelenik meg (lásd Lendvai E.: Bartók költői világa, 257. l.).

A 248. ütemtől (Risoluto) az 1. melléktéma fordítását halljuk. A kettszofogásban megszólaló melléktéma-alak felső szólama az 56. ütemben már megismert körülíró formulát hozza, az alsó pedig ennek ellenkező irányba ringatózó tükörképét. Ezzel a „Most van a nap lemenőben...” – hangulatot felidéző séma-párossal – eltorzult alakban – majd a Coda-rész elején találkozunk ismét.

Az 1. tétel visszatérés-szakaszában, a 194. ütemtől a főtéma első két ütemének szabályos tükörfordítása jelenik meg (ennek másik alakja a 3. tétel visszatérés-részében, a 260. ütemben található).

Az ezt követő – a tétel tartalmisága szempontjából fontos, drámai eseményeket előrevetítő – szakaszban a Risoluto-rész 1. melléktémájának, a Calmo-szakasz 2. témájának, és a 96. ütem harcias, szenvedélyes 2. melléktémájának fordításai jelennek meg.

Végül, a 294. ütemtől (Piu mosso) a zenekar – mintegy megeléggel a szólótának az 1. és 2. melléktémára alapozott harcaskodását – az 1. melléktéma „hajsza”-típusú tizenhatod-kvintoláival most már nagyobb sebességre kapcsolva –, valósággal belefojtja a szót a hegedűsbe, aki először még visszafelel, majd magára hagyottan, konokul rohan végzete felé... A fortisszimó harsogó hegedűs, a tizenhatod kvintola-sort követően, végső erőfeszítéssel a lehetséges legnagyobb hangerőre kapcsolva – mintha hangszere maga is fémhúrral felerősített hangzású pergődob lenne, az üres D-húr zengését is segítségül hívva – a kivégzések dobpergésének (R. Strauss: Till Eulenspiegel) drámai hatását idézi fel, majd talajvesztetten zuhan a semmibe...

A hármas fortisszimóval jelölt tremolót a szólóhangszer kábulatba zuhanó elhalkulása követi. Ez az egyelőre csak hangulati elemnek tűnő, az üres D-húrt „nem evilági” negyedhang-hangközökkel körülringatózó mozgás egy kadenciába átvezető, ismerős motívumot készül felidézni.

Mielőtt belekezdnenék a 303. ütemben kezdődő, a tétel tartalmisága szempontjából különösen fontos Coda-rész vizsgálatába, tegyük kis kitérőt a negyedhangúság okán, amit a II. hegedűversenyben alkalmaz először Bartók.

Egy tanulmányban már 1920-ban felveti a harmad- és negyedhang hangközök alkalmazásának lehetőségét (Das Problem der neuen Musik. Melos, Berlin, 1920. ápr. 16., Nr. 5.) bár a technikai megvalósítás nehézségei miatt nem bízik ennek közeli lehetőségében.

„Szonáta szóló hegedűre” c. művének (1944. márc. 14.) 4. (Rondo) tételében ismét megpróbálkozik a nagy szekund hangköz negyed- és harmadhangokra való felosztásával (az Urtext-kiadás 1994-ben jelent meg Bartók Péter előszavával), de végül a Menuhin által játszott, hagyományos verzió terjed el.

Az angol gyarmatbirodalomnak az 1830-as évektől kezdődően, az indiai, iráni és arab térségben való jelenléte nagyban hozzájárul, hogy ezeknek a negyedhangúság alapján álló népzeneeknek (India esetében a műzenének is) a jellegzetességeire később Európában is felfigyeljenek.

A negyedhangúság európai úttörője, a Bartókkal egyidős John. H. Foulds angol karmester és zeneszerző, 1889-ben írt vonósnégyesével. Követőinek próbálkozásait a kromatikus hangrendszer „sűrítésének” lehetősége ösztönzi. Foulds 1935-ben Indiába utazik az ottani skálamodellre, a rágák tanulmányozása végett, majd Delhiben lesz a rádió európai zenei osztályának vezetője.

De térjünk vissza a hegedűverseny Coda-részéhez, ami a 303. ütemmel veszi kezdetét.

A „nem evilági” hangulatban, a lét és nemlét határán tétován keresgélő, az üres D-húrt negyedhang-hangközökben körülringatózó hegedűs mintha egy mély barlangban találná magát: a korábban a hegedűn oly szépen, meleg hangon éneklő főtéma most a mélyből, táncos, „he-

gedűs”-ritmika nélkül, a basszusklarinéton szólal meg, a csellók halk, borzongató, sul ponticello tremolójával a háttérben.

A lidérces álomra emlékeztető, szinte révült álomba zuhanó elhalkulás-kísért, az üres D-húrt kábán körberingatózó, negyedhang hangközökben tapogatózó mozgás először lefelé kilépve indul útjára, az 1. melléktéma alapdallamát keresgélve, majd a segítségére induló, basszusklarinét-főtémát meghallva, szélesre táruló skálamenettel, kvartokban tapogatózva igyekszik ráhangolódni a pentaton főtémára, lelki támaszt remélve.

Az újabb negyedhangos ringatózás – az 1. melléktéma alapdallamának mintáját követve – felfelé indul. A főtémával társalgó, újabb skálamenet után, megkomponált lassítással, a 308. ütemben fájdalomtól eltorzult dallamfoszlány bontakozik ki, a kiüresedett, teljes reménytelenség állapotába jutott lélek sóhaja: „Most van a nap lemenőben...”. Még a nóta-idézet lefelé lépő kvartja is eltorzult alakban – egy oktávval feljebb ugrasztva –, kvint „képében” jelenik meg... (A dallamtöredék elrejtését szolgáló, oktávugrásos trükköt majd a kadenciában is alkalmazza Bartók.)

Ha összevetjük a „Most van a nap lemenőben...” – dallam variációjaként megjelenő 1. melléktéma kezdetét (56. ütem), és megfordított alakjának indítását (248. ütem), látni fogjuk, hogy – ezek eltorzult változataként – milyen emlékkép alapján kerül ide ez a tompa, „túlvilági” hangulatot felidéző, lefelé majd felfelé irányba kilépve folyamatossá váló negyedhang-ringatózás, amely mintegy „csírájában” hordja magában a jellegzetes, körülíró verbunkos formulát, és annak tükörképét.

A Dankó-verssor elnyújtott, majd hirtelen elhaló sóhajjal végződő, két utolsó szótagja már a pentaton főtémát körülíró variáció elindulását jelzi, és ezzel kezdetét veszi a kadencia (309. ütem).

A kadencia előbb a főtémát, majd a 2. témát és a 2. melléktémát idézi fel: ezek nyomán rögtönöz káprázatos variációt a hegedűs, a verbunkos 12 hangúság jegyében. Mindegyik dallam fájdalomtól eltorzult alakban jelenik meg, a karikatúraszerű groteskség legkisebb jele nélkül: a lelki- és sorsközösségben osztozó „Mindenki” éneke ez... A kadencia elején a teljesen magára maradt hegedűs a főtéma nyomán dallamkörülíró variációba kezd. A több szakaszban nekilendülő rögtönzés előbb az üres D-húron, utána egy bővített kvarttal lejjebb, majd egy kvarttal feljebb indul, egyre szenvedélyesebben, energikus, verbunkos ritmusokkal, trillákkal tetőzve.

Végül egy kvart-lépcsősorra kis szekundokkal ráhajló tizenhatodmenettel, majd hármas akkordok sorozatával jut el a fortisszimó csúcspontra, felvillantva a 96. ütemben megismert 2. melléktéma közepes tempójú vágta-ritmikáját is.

Bartók a kadenciában a pentaton főtémára „hullámoztatja rá” a magyar táncmuzsika hagyományán kiformalódott újabb táncstílus egzotikus színvilágát, hangulattípusait beringatózó 12 fokú verbunkos moll hangrendszerrel. A hangulati változatosságot kereső dallamvezetést a feszültségek és oldások ringatózása jellemzi. Olyan ez a sajátos 12 hangúság, mintha egy 12 lapból csillogó, dodekaéderkristály ragyogná be ezt az ősi, tiszta hangulatvilágot (lásd: kapuvári páros verbung).

Úgy tűnik, a kadencia kezdete régi hegedűs emlékeket idéz, amelyek Mendelssohn e-moll hegedűversenyének (1. tétel) kadenciáját juttatják eszünkbe. Bartók is többször (déről, aszról, ciszről) „fut neki” a főtémát körülringó variációnak, majd – ugyanazon az útvonalon visszatérve – nála is a trillás lüktetés dominál a „nekifutásokat” energikus ritmikával lezáró szakaszok végén.

Bartók első hegedűs élményei közé tartozik a Mendelssohn hegedűverseny. Édesanyja visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy amikor Besztercén (Kolozsvártól mintegy 80 km-re, É-keletre) élték – Bartók 12 éves ekkor –, egy Schönherr nevű fiatal erdészrel rendszeresen játszottak Beethoven-szonátákat, és a Mendelssohn hegedűversenyt. Itt 1893 augusztusától 1894 áprilisáig laktak, majd Pozsonyba költöztek, ahol a

katolikus főgimnázium VII. osztályos tanulójaként 1897. nov. 3-án, az iskolai ünnepélyen Fränzel Ágost nevű diáktársával játszott egy tételt a hegedűversenyből. 1902. márc. 24-én, 21 éves zeneakadémista hallgatóként, Schulz Erna fiatal hegedűművésznő előadásában kísérte a koncertet Budapesten, a Royal teremben.

A rövid kitérőt követően, a hegedűverseny kadenciája csúcspontján megjelenő, fortisszimó-akkordsor utáni szakasz vizsgálatával folytatjuk.

Az igen szenvedélyes, végsőig felzaklatott lelkiállapotot sejtető, triola-akkordsort különös révület követi: itt nem ajánlatos hosszú szünetet tartani, hogy az újrakezdés ne törje meg a varázst, ugyanis most a 2. melléktéma és a 2. téma forrásául szolgáló nótatöredékek felbukkanásának lehetünk tanúi. Bár a rögtönzésben most is ott bujkál a „Két szál pünkösdrózsza”-kvartja, a hegedű tétován megszólaló, kvartokban ringatózó kettősfogásai már a 2. melléktéma forrását, Dankó Pista „Eltörtött a hegedűm...” kezdetű dallamának kezdősortát rejtik. A nóta hangjai a következő ütemben is jelen vannak, csak oktávugrással játszanak velünk bújócskát.

A csúcspont utáni 2. ütem második felében, a gé-hangról indított nóta nyugtalanul csapongó dallamkezdetének hangulatát felidézve, annak mozgását a nóta jellegzetes kvartjaiból kétségbeesett, oda-visszalépegető „kereső” motívummá alakítva, a hegedűs kettősfogásai tétován keresgélnek a gé-, dé kvart-keretben, az á (ti) és asz (tá) irány között ingadozva. A kvartmozgásokban hullámzó dallami jellegzetesség hasonló, „naturálisan” leegyszerűsített változatával találkozhatunk majd a 3. tétel zárótémájában is.

A 2. melléktéma zaklatott ritmikáját felidéző, tizenhatodokban aprózódó motívum egy dallamot keresgél, de sorra kudarcot vall: az aszhang miatt az első poco ritartando-részben nem sikerül összerakni sem az „Eltörtött a hegedűm...” töredéket, sem pedig a „Cserebogár, sárka...” motívumot.

A második próbálkozást követő poco ritartando a Dankó-nóta „Nem akar szólni...” sorát, és vele együtt a Cserebogár-nóta 4. sorának második ütemét próbálja meglelni, de ez a kísérlet is kudarcra végződik.

A csúcspont utáni 5. ütemben – még az á- és aszhang között ingadozva – ismét megjelenik az „Eltörtött a hegedűm...” motívum, hogy egy lendületes nekirugaszkodás után, az ütem 9., 10. és 16. tizenhatodjának előre-hátra-előre hullámoztatásába rejtőzve végre összeölelkezessen a két dallamtöredék, és a csúcspont utáni 6. ütemben megszólaljon a Cserebogár-nóta 1. verssorának végén lévő „kuruc” kvart – a verbunkos ritmikák, és a verbunkos moll hangrendszer által kínált hangultváltási lehetőségek által megringatva.

Különösen érdekes, ahogy Bartók a két nótatöredék keresgélése során a verbunkos moll dallamgerinchez társuló ri di és tá (li) közvetítőhangokat – ezeket a 12 fokú verbunkos hangrendszerben kristályosan csillogó „disszonanciákat” – használja fel a széttöredezett emlékkép összerakásának hangulati érzékeltetéséhez.

„Kristályember volt” – jutnak eszünkbe Szervánszky Jenő festőművész és csellista 1996-ban, e sorok írójának, Bartókról mondott szavai. (Testvére, Szervánszky Péter mutatta be Magyarországon Bartók II. hegedűversenyét. A róla készült írást lásd: Rakos M.: A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában c. könyvében.)

A csúcspont utáni 5. ütem második felére eső, crescendóval kiemelt nekirugaszkodásba még egy verbunkos módra odasodort, hangulati oda-visszaringatózás is bekerül, hogy a két, egymásra talált motívum aztán – fantáziájuktól elragadva – táncra perdülhessen. Szenvedélyes rögtönzésük előbb a 2. melléktéma zaklatott ritmikáját követi, majd temperamentumos táncmuzsikává fejlődve vezet át a fergeteges „friss”-be (Vivace).

Ezt követően – fortissimó hangerőig fokozva a hangulatot és visszahelyezkedve az eredeti „Tempo di verbunkos”-ba – a hegedűs féktelen jókedvvel zendít rá a főtéma-utótag dallamára, amely most még „fényesebben”, a 15–18. ütemben megjelent alakjához képest egy nagy szekunddal feljebb csendül fel. A rövid zenekari átvezetést követő, nagy lassítás után ismét változik a kép.

A 364. ütemtől (Vivace) ide-oda ringatózó, aprózódó tánclépések lendülete ragadja magával a hegedűst. A vigalom tetőpontján a muzsika hirtelen megszakad, és a Poco rubato-szakasz tánclépésbe nem illeszthető, a siratóénekek zene és beszéd határán odakiáltott jajgatásához hasonló, a mozgószólamot az E-húr fémesen hasogató zokogásával kísérő akkord-variáció vet véget a vidám hangulatnak.

3

Egy megsebzett lélek kiáltásaként a Bartók által lejegyzett magyar népdal, a „Két szál pünkösdrózsa...” dallamának eltorzult foszlányai sírnak fel ebből a kétségbeesett akkordsorból, borzongató „disszonanciával” hullámozva végig a négy ütemen, belesűrítve mindazt a fájdalmat és keserűséget, ami – a mások jókedvét látva – a felkavaró emlékek hatására ellenállhatatlan szenvedéllyel tör fel a hegedűs lelke mélyéről.

Lássuk ennek a 'RE-LÁ-SZÓ'-RE dallamkeretbe illő, a Zala vármegyei Resznektről való népdalnak a szövegét:

Két szál pünkösdrózsa	Nem ám az a rózsa
Kihajlott az útra,	Ki a kertbe nyílik,
El akar hervadni,	Hanem az a rózsa,
Nincs ki leszakítsa	Ki egymást szereti.

A Poco Rubato szakaszban „kettős dimenzióban” (kettős térbeli elhelyezkedéssel: ebből adódnak a „disszonanciák”) rejtőző „Két szál pünkösdrózsa...” zárótéma megrázó, katartikus élményen esik át, de éppen ez a kettősség segíti majd tovább a 2. tételben, ahol – miután a megtisztuláshoz vezető „hidat” maga mögött hagyta – az eltorzult népdal valósággal újjászületik. A kettősség „tűzkeresztiségén” átesve, hajlékony, csodálatosan ringatózó dallamív: a „torz” után az „ideális” kép bontakozik ki előttünk...

Mielőtt a 2. tétel témájával folytatnánk, az 1. és 3. tétel szoros kapcsolata okán szóljunk röviden a zárótételről is, idézve a Szabolcsi Benec által Bartókról írott életrajzból:

„Járásában volt valami ritmikusán ringó és egyben céltudatos. De még jobban megnyilatkozott ez az erő gyakori fejfelvetésében; akik zongorázni látták, emlékezni fognak rá, hogy mozdulataiban, egy-egy kinyúlásában és megrezzenésében volt valami párdúc-szerű, valami ragadozó és félelmetes.”

A 3. tétel témái hasonló alakban és szerepkörben jelennek meg, amint azt az 1. tételben láthattuk, de azokhoz képest torzabb, „ördögibb” változatban. A visszatérésben itt is fordításaik jelennek meg. A 3. tétel 87. ütemében hozza az 1. tétel 1. melléktémájának változatát, a 129. ütemben pedig az 1. tétel 2. témájának újabb alakját. A 3. tétel 219. ütemétől

az 1. tétel 2. melléktémájának változatát, a 422. ütemtől pedig annak fordítását halljuk.

A témák bemutatkozását követően mindig egy energikus, triolás motívum ad újabb lendületet (először a 29. ütemtől) a tételnek, öt alkalommal történő megjelenésével rondóyszerű jelleget kölcsönözve a szonátaformának.

A főtéma származékaként fokozatosan bontakozik ki a népi ihletésű, formáját (AABA) tekintve is népdal-inspirációról tanúskodó zárótéma: a „Két szál pünkösdrózsa...” váz-dallama, amely az 527. ütemben a zenekaron, majd hárfakisérettel a hegedűn hangzik fel. (A zárótémát vessük össze a 37. sz. hegedűduó 1. sorával.)

4

Ezzel a zárótéma-motívummal már az 1. tétel 118–125. ütemében is találkozhattunk, a főtéma variánsaként.

5

A II. hegedűverseny 3. tételének zárótémája – ünnepi harangzúgás kvartokban hullámzó hangulatát felidézve – „Két szál pünkösdrózsa...” kezdetű népdalunk „natúrális” módra leegyszerűsített váz-dallamával (lásd az 1. tétel kadenciájának fortissimó csúcspontja után, az „Eltörtött a hegedűm...” motívum kvartmozgássá egyszerűsített változatát is), kettős dallamkeretben jelenik meg: 'há-fisz é-,há és 'fisz-cisz há-,fisz.

Olyan ez az önfeledt, kvartokban ringatózó zárótéma, mintha a versenymű teljes „kvart-rokonsága”, az összes téma és melléktéma végre együtt énekelné, zengő harangzúgással kísérve – Resznektről egészen Kőrösfőig: „Két szál pünkösdrózsa, Kihajlott az útra...”

*

A hegedűverseny lassú tétele

Ahogy az a görög tragédiák előadásai után bekövetkező, emelkedett, megtisztult lelkiállapot elnyerésekor történni szokott, a felkavaró, katartikus élményt megnyugvás követi, a „torz” képből az „ideális” bontakozik ki a gyönyörű, lírai hangvételű dalt éneklő hegedűs játéka nyomán: a lélek újjászületésének dallama. (Somai L. „Variációs stratégia Bartók II. hegedűversenyében” c. tanulmányában részletesen foglalkozik a 2. tétel témájában felbukkanó lúd, ión, aeol, dór és fríg jellegű motívumokkal: Studia M. 19, 1977, 163–167. l.)

A 2. tétel témája maga is variáció, amely – akárcsak az 1. tételt záró Poco rubato – a „Két szál pünkösdrózsa...” népdal nyomán készült, a magyar népzeneben is előforduló dór hangsor (vezetőhang nélküli, molljellegű hangsor) egyik szép példáját adja.

A versenyműben megfigyelhetjük, hogy az egymással szimmetriát alkotó motívumok néha egymás mellett (115–117. ütem), néha az eredeti témában és annak fordításában (56. és 248. ütem), vagy – hosszabb szakaszt hozva példaként – a 93. és 281. ütemben kezdődő részben jelennek meg, stb. Láthatóan ilyen dallami szimmetria-elképzelésben fogant a 2. tétel téma-indításának ötlete is, amely a téma 2. ütemében elhangzó válaszmotívumban teljesedik ki.

Lássuk, hogyan helyezkedik el a népdal az 1. tételt lezáró (Poco rubato) akkordikus menetben, és kíséreljük meg rekonstruálni azt a pillanatot, amikor Bartók a fejében motoszkáló dallam alapján rátalált a 2. tétel témájára, amely a hegedűverseny témái közül elsőként került lejegyzésre:

A népdal középső szakaszában találjuk meg a keresett dallamfordulatot, amelynek hangjain felülről lefelé, majd pedig felfelé haladva, csaknem a 3. ütem végéig össze tudjuk rakni a téma hangjait.

Hasonlítsuk össze a téma első 4 ütemét a 37. számú hegedűduó első két sorával. A 2. hegedű 4. ütemének elejéről visszafelé haladva, majd a 4-6. ütemet követve kirajzolódik a témakezdet. Ha ezt az utat visszafelé is megtettük, majd a 13-15. ütem segít bennünket tovább.

A fentiek mindenesetre azt sugallják, hogy a hegedűverseny 2. tételének témáját valójában ez a hegedűduó „ugratta ki” (Ziegler Márta találó szóhasználatával élve: 1921. okt. 19-i levél) Bartókból, még ha nem is közvetlenül annak komponálása során, de időben nem túlságosan távol a duó keletkezési idejétől.

A 37. számú hegedűduó hasznos kiindulópont lehet számunkra a kvintváltó szerkezetű, s ezáltal egymásba illeszkedő kvartkeret-láncolatban elhelyezhető, „Két szál pünkösdrózsa...” című népdalunk hangulati elringatásából (emelkedések-süllyedések) adódó előjegyzés-változások áttekintéséhez, az alábbi dallamkeret-táblázat szerint:

1.	'fisz-cisz	há-fisz	(4#)	7
2.	'há-fisz	é-há	(3#)	
3.	'é-há	á-é	(2#)	
4.	'á-é	dé-á	(1#)	
5.	'dé-á	gé-dé	(-)	
6.	'gé-dé	cé-gé	(1b)	
stb.				

Az 5. sz. dallamkeret nem fordul elő a duóban, viszont a 3. és 5. számú egyidejűleg van jelen az 1. tétel Poco rubato zárótémájában és a 2. tétel témájában.

A 3. tétel zárótémájában az 1. és 2. számú dallamkeret hiánytalanul szerepel, de a 3. is határozottan körvonalazódik benne. Itt említjük meg, hogy az 1. tétel kadenciájának közepén lévő, csúcspontot előkészítő szakasz tizenhatod-menete is kvartokban hullámzik, de itt a dallamkeret októrája „beszűkül” az egymáshoz kis szekundokkal „tapadó” kvartok miatt.

Eddigi tapasztalataink nyomán tehát, – Bartók szóhasználatával – az eltérő hangsorok „egymásra helyezéseivel” összeállíthatjuk a „Két szál pünkösdrózsa...” 1931. évi, két hegedűs feldolgozása alapján, a lassú tétel első négy ütemének dallamát:

Érdekes megfigyelni, hogy a duó 2. és 3. sorában lévő, é-dé-cé-bé-ef irányú, ereszkedő dallamvonalhoz hasonlót fedezhetünk fel a téma 3-4. ütemében is. Itt említjük meg, hogy a szakirodalom a téma-indítás líd jellegét szokta kiemelni, nem vizsgálva a dór jellegű népdalforrást. (A Bartók által gyakran használt líd a középkorban általánosan használt modális hangsorok közül az egyetlen, ami népzeneinkben szinte alig fordul elő, szomszédnépeinknél viszont annál gyakoribb.)

Most lássuk, hogyan „ível át” az 1. tétel Poco rubato-jából a 2. tételbe ez a „Két szál pünkösdrózsa”, amely most már nemcsak az útra hajlik ki, de hídként kapcsol össze tételeket, egy nagy variációs egységbe fogva össze a teljes versenyművet. (A népdalból elegendő a 3-6. ütemet vizsgáljunk.)

Ezt követően, a téma utolsó, három ütemes szakaszának eleje az A-változatot követi, második része pedig a B-változat irányába halad. Az A-változatot ezen kívül az 1. tételt záró Poco rubato 1-2. és 4. üteme, a B-változatot a 3. és 5. ütem, illetve a 4. ütem első nyolcada adja ki. Amint az 1-2. és 4. ütem akkordsora, valamint az áthatóan vijjogó üres E-húr által is nyomatékosított dallamkeret elárulja, a 2. tétel indításába illeszkedő, sima átmenet érdekében az A-változat uralja az 1. tételt záró, Poco rubato szakaszt. A B-változat egyelőre „rejtett dimenzióban” várakozik, hogy majd a téma 3. ütemének végén előlépve vegye át szerepét.

Kottapéldánk segítségével nyomon követhetjük, hogyan ringatózik el a népdal a 2. tétel témájában di (cisz) és fi (fisz) irányba, majd „hajlik” vissza cé-re, illetve ef-re, s nyomában szinte megelevenedik a népdal szövegében található rózsa-hasonlat. Mint említettük, már az 1. tételt lezáró Poco rubato-ban (zárótéma) benne bujkál ez a kettősség, amikor Bartók kétféle módon helyezi el a népdalt az akkordsorban, mintegy előre vetítve a népdalban megénekelte térbeli elmozdulást, ennek a kettős dimenzióban megjelenő dallamnak a segítségével.

Tehát az 1. tételt lezáró, akkordsor-variációban rejlő kettősség nem csupán felkavaró „disszonanciákat”, hanem hangulati emelkedést és süllyedést kifejező dallami hullámzást is közvetít, utat nyitva a 2. tétel témájához. Így képez a zárótéma hidat az 1. és 2. tétel között, amelyen már nyugodtan sétálhat át a „Két szál pünkösdrózsa...” 4-6. ütemének köntösébe „fordítva belebújó” Andante tranquillo-téma.

Az a körülmény, hogy Bartók egy sajátkezűleg megvonalmazott kis lapra – mint írja: „sietve... ahogyan éppen eszembe jutott” – jegyezte le meg lehetőséggel a 2. tétel témáját, ez is azt támasztja alá, hogy az „ötlet” lényegében egy népdal nyomán megfogalmazódott, hirtelen jött variáció volt. A 'RE-LÁ-SZÓ-,RE dallamkeret egyértelműen utal a népdal-inspirációra, a későbbi, végleges változat pedig elárulja, hogy Bartók külön figyelmet fordított a „megkomponált” levegővételekre.

A kvartokban ringatózó téma a 4. ütemben a 'cé-gé-,dé út vonalat követi – közben „rímelve” a 3. ütem gisz-fisz hangulati kitérőjére –, majd a 7. ütem közepétől az 'ef-cé-,gé kvart-létra fokaira ráhajolva hullámzik el a nyugvópont felé.

A téma, az utolsó két ütemben a Bartók által említett, a magyar paraszzenében gyakran előforduló 'MI-RE-DÓ-ti-LÁ-szi-fi-,MI hang-sorként szolmizálható hangulati irány felé ringatózik el.

A témát hat karaktervariáció követi, igen bensőséges, kamarazenei megfogalmazásban. A tétel, Szabolcsi Bence szavait idézve, egyik első megnyilatkozása Bartók „új, melegen melodikus stílusának.” És, tegyük hozzá, tulajdonképpen a „lelke” a II. hegedűversenynek.

Most tekintsük át a lassú tétel hat variációját, amelyek egymással hangulat-párban jelennek meg. Az első és második a ringatózás jegyében fogan, a 3-4.-et a keserves panaszkodást, siratást követő komor gyász hangulata kapcsolja egymáshoz, míg az 5-6. a szertelen mulatozást és annak következményét jeleníti meg igen kifejező hangulati eszközökkel.

1. Un poco piu andante

Hajlításokkal ringatózó, bánatos hangulatú variáció, amelynek ide-oda csapongó hullámzása magán viseli a téma kettős jellegét.

Népzeneinkben a dallamvázhoz simuló hajlításnak igen régi hagyománya van. A hajlításos, „kántálós” énekstílus (lásd: Szózat) a XIX. sz. közepéig műzenénkben is megszokott volt. A hegedűverseny egyik téma-forrásának, a „Cserebogár...” nótának mellékelten közölt változata

is azt a hajlításos stílust képviseli, amit már Tinódi „Egervár viadaljáról való ének”-ében, és annak népi változatában is megfigyelhetünk (Zenekar, 2005/3., 38. l.). A Tinódi-féle 1–2. verssorral csaknem megegyező, és a „Cserebogár...” 3. verssorához kissé hasonló, alábbi népdalt ma is ismerik Gyimesközéplakon (Csíkbán, kb. 100 km Marosvásárhelytől keletre, lásd Sárosi B.: Zenei anyanyelvünk, 320. l.) A „Cserebogár...” 3. verssorának hajlításai – illetve dallamkezdő motívuma – a Szózatban is fellelhetők („... itt élnek, élnek...”).

Tempo giusto, $\text{♩} = \text{cca } 96$

En az éj-jel nem a lud-tam egy ó-rái,
 Min-dig hall-gat-tam a ba-bám pa-na-szát.
 Éj-fél táj-ban mé-gis el-szen-de-red-tem,
 Ró-lad, ba-bám, min-den gondom le-ve-t-tem.

10

Ezzel a verbunkos zene által is kedvelt, hajlításos jellegzetességgel találkozhatunk Beethoven „Ungarisches Weinleselied”-jében (a feldolgozás Fusz János „Magyar szüretőlő Ének”-e nyomán készült), a IX. szimfónia 4. tételének hasonló hangulatról árulkodó, 6. számú, „Freunde trinken...” kezdetű (297. ütem) figuratív variációjában, valamint az 1808-ban komponált Karfantázia magyaros variációjában (Allegro molto) is (lásd Zenekar, 2004. január, 24., 28. és 29. l.).

2. Un poco piú tranquillo

A há-fisz é-,há dallamkeretben mozgó népdal hangulati „elringatózásának” (emelkedés-süllyedés) lehetünk itt tanúi, lásd a Bartók által elmondottakat polimodális stílusáról, az ütemről ütemre, vagy az egyik ütestről a másikra bekövetkező változásokról.

A variáció első három üteme a népdal hangkészletén hullámszik végig, az á-, dé- és cisz-hangokat aisz, disz és cé irányba ringatva el. Ugyanezek az elringatózások megtalálhatók a 37. sz. hegedűduó utolsó 8 ütemében is. Az utolsó előtti ütem „hősi”, verbunkos hangulattípust felidéző, váz-hangsor része, amely az 1. tétel szólóbelépésének (1-4. ütem) hangulatát idézi fel. Pontosan ez a váz-hangsor figyelhető meg a brácsaverseny (1. tétel) 18. ütemében is, amely az 5. ütem váz-hangsorával kiegészülve a Kodály Hány-intermezzo első négy ütemének (az ütemelőző, hangulati „pödrés” nélkül) hősi hangulattípusát jeleníti meg. (Következő számunkban részletesen foglalkozunk a brácsaversennyel.)

3. Piú mosso

Ruvido (durván, nyersen) hangvételű variáció, az előbbi dallamkeretre építve. Emlékeztet az 1. tétel lezáró Poco rubato-nak, az ének és a szövegmondás hatásán, a siratóénekek hangulatát felidéző jajgatására: tulajdonképpen annak önálló variációvá kiteljesedett változata. A népdal kezdő- és záróhangját ott a szüntelenül vijjogó E-húr idézi fel. A mozgó szólamhoz társuló, ismétlődő hangok itt is a megfelelő dallamkeretbe illeszkednek. Nyers kifejezőmódban megnyilvánuló, kesergő hangulat, belső feszültség, szaggatottság jellemzi a variációt.

4. Lento

A variáció alapliktetését a $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ verbunkos ritmika trillás, harminckettedekben aprózódó változatai adják. A halk, de mély fájdalomról árulkodó variációt hangulati szempontból a harmincketted-csoportok uralják. A komoran lépdelő menet élén haladó hegedűs előkés, dupla pontozású liktetésbe ágyazott, vibráló harminckettedjei, nyugtalan trillái a lélek mélyén végbemenő háborgást jelenítik meg a szaggatott hangulati effektusokkal feljajduló rögtönzésben, amely az előző „keserves” néma fájdalommal kísért utóhangja.

Az 58–59. ütem harminckettedjeiben a „Két szál pünkösdrózsa...”-töredék mellett (’gesz-,desz dallamkerettel) benne liktet a Cserebogár-nóta és az „Eltört a hegedűm...” motívumának fájdalma is, csak a hegedűs sehogy sem találja az előbbi ’esz-,asz, és az utóbbi ’desz-,asz kvartját... A 60–61. ütemben, egy kvinttel feljebb, hasonló próbálkozást hallunk, ráadásul a 60. ütem elején egy pillanatra a „Most van a nap lemenőben...” motívumának töredéke is felbukkan. A variáció igen feszes, dupla pontozású alapliktetését Bartók a 62. ütemben fedi fel. A végén elhaló rögtönzést követően, a lassú tétel témájából az 5. ütem motívumát halljuk, de most nem felfelé törő dallamívvvel, hanem szomorkásan lekonyulva.

5. Allegro scherzando

Szertelen, cseles tánclépésekkel incselkedő, viháncoló táncnóta, amely a 36. számú hegedűduó (Szól a duda) táncának ritmikai elemeiből, ötleteiből táplálkozik. A variáció 3. ütemében feltörő kacagás a duó utolsó előtti sorának végén felhangzó, cseles ritmikát követő, vidám nevetést idézi fel. A 93. ütem jellegzetes, előkével megsodort verbunkos ritmikát hoz, amit már Mozart is szívesen alkalmazott (Zenekar 2005/1. 39–40. l.)

11

12

13

6. Comodo

Összeránduló, „hasogató”, peckes járású ritmikájában van valami groteszk, spicces, másnapos jelleg. A táncos ritmikára már csak a sajgó lábakra nyilalló fájdalom emlékeztet. Hogy a hazatérés némi gonddal jár, ezt a lefelé, majd felfelé „hullámszó” dallamívv is alátámasztani látszik. A variáció mintegy „utórezgése” az előzőnek. A variáció-utótag a téma 5. ütemétől hallható dallamrészletet ringatózza körül, egyre lejjebb ereszkedve, miközben a kíséret folytatja a groteszk menetelést. A szólista elhalkulva, lelassulva érkezik el a témakezdéshez, majd rövid kivárást követően, egy oktávval feljebb talál rá a tétel elején elhangzott téma kezdőhangjaira. De nem indítja el a témát, hanem kis szünet után, egy oktávval feljebb helyezkedve emeli szinte az egekbe, halk, bensőséges énekével a dallamot, a legszebbet a versenyműben megszólaló, a „Két szál pünkösdrózsa...” nyomán készült variációk közül. Az ihletett dallam utolsó két ütemét a zenekar hegedűsei ismétlik meg, a búcsúzó témát szinte éteri magasságba emelve.

*

Joachim József, 1861-ben elkészült „Magyar hegedűverseny”-ével kapcsolatban így írt Pesten élő, Johanna nővérének Hannoverből, 1858. novemberében: „... Sajnos, én sem vagyok Veletek, így még gyakrabban járnak a gondolataim Nálatok – éppen ezért komponálok valami magyart...”

Bartók II. hegedűversenyét, ezt a nagyszerű, XX. századi „Magyar hegedűverseny”-t is a hagyományokhoz, a magyarsághoz való ragaszkodás hatja át. Ugyanakkor a versenyműben felvillanó emlékképek, felszakadt sebek, hamu alatt parázsló szenvedélyek többről árulkodnak, mint amire a fentiek magyarázatul szolgálhatnak. Ezekre a kérdésekre majd egy későbbi írásunkban keressük a választ. Legközelebb Bartók legutolsó, befejezetlenül hátrahagyott művét, a brácsaversenyt ismertetjük.

Rakos Miklós

Feith Adrienn:

Zenei munkaképesség-gondozás – 2. rész

A hivatásos zenésznevelés elvárásai és körülményei

A megfelelő fizikai nevelést a pedagógusok csak nagyon ritkán látják megvalósulni. A művésznevelés magas szintű elvárásai, és a gyakorlás nagy mennyisége miatt kevés idő marad a fizikai felkészülésre. Ha nem látjuk át ennek a fontosságát, akkor hajlamosak vagyunk kevés súlyt fektetni rá. A gyerekek szinte egész napjukat zárt légtérben, iskolapadban, mozgáshiányban töltik. A zene tanulása is a termékbe parancsolja őket. A mindennapos gyakorlást és az iskolai tanulást is ülve, több órás mozdulatlanságban töltik a növendékek. A feladatok száma egyre nő. Minden területen a lehető legtöbbet várják mindannyiunktól.

A tehetséges gyerekek általában az élet más területein is jó képességűek. Az iskolai tanárok is örülnek, ha egyes gyereket taníthatnak, ezért gyakran túlterhelik merő jó szándékból, hadd fejlődjön a gyerekek! Ha pedig egy növendék elszánta magát a zenei pályára, akkor se vége, se hossza a versenyeknek, a szerepléseknek, konzultációkon való részvételnek. Az iskolai szünetekben a pihenés helyett az elmaradt anyagok pótlása és a külön hangszeres órák kerülnek a programba, hiszen a tanár is akkor ér rá jobban. Nyáron zenei táborok sokasága köti le a fiatalokat, ahol szintén nem a pihenésen van a hangsúly. A fiatal szervezet még kellőképpen kompenzál, bírja energiával, de rejtetten már megalapozódik egy olyan leromlási folyamat, amely a legváratlanabb szituációban okozhat kudarcot, megtorpanást.

Középisikolás korban felfokozódnak a problémák. A pubertáskor hormonváltásai, az ezzel járó önismereti válság, a biztonságos és otthonos zeneiskolából való kikerülés miatt érzett szakmai bizonytalanság, a család messzesége és a kollégiumi élet újdonsága, a megnövekedett elvárás terhe mind-mind próbára teszi a teherbírást. A tanulmányi terhelés megnövekszik, a fizikai felkészülés még inkább

háttérbe szorul. Az iskolai testnevelés kevés óraszámú nem tudja ellensúlyozni a szellemi terhelést. A komoly munkával eltöltött 4–5 középiskolai év alatt előfordulhat, hogy a növendék nem tudja kellőképpen kibontakoztatni a tehetségét. Sok csalódás és elkeseredett bizonyítási vágy között öröklődve kell életre szóló döntéseket hoznia.

A sikeres főiskolai, zeneakadémiai felvételi után a felsőfokú oktatás adta szabaddabb keretek között már lehetőség nyílik a tanulmányok folytatása mellett munkavállalásra is. Sok esetben szükséges is, mert az oktatás nagy terheket ró a családokra. A fizikai nevelés lehetőségei tovább romlanak, megszűnik a szervezett testnevelési óra. A legtöbb fiatal a napi feladatok nyomása alatt nem veszi komolyan a fizikai felkészülést. Akik olyan szerencsések, hogy idáig nem jelentkeztek zenész-betegségei, az nem törődik általában állapotának karbantartásával. Az önálló életvitel magával hozza az életvitel szabadságát is. Alბérletben élve saját időbeosztással, háztartási ismeretek nélkül nehéz jól táplálkozni. A tempó is felgyorsul, ez a korosztály boldogan éli meg a felpörgetett életvitelt, a saját döntéshozatal által kinyílt lehetőségeket.

A diploma megszerzése után következő lépések már szinte észrevétlenül következnek. Akik már dolgoztak zenekarban, és lehetőségük van rá, bekerülnek egy zenekarba, ahol a fent vázolt életvitel keretei között élnek életüket. Akiknek a tanári pálya a vonzó, az iskola szabta lehetőségek, és elvárások szerint igyekeznek megvalósítani terveiket. Az egészséggondozás lehetőségei tovább szűkülnek. Fokozatosan elmaradnak a mozgásalkalmak. A zeneiskolában nincs alkalom az edzésekre. A tanárok is időhiánnyal küzdenek, próbálják magukat utólrá. Ha elérkezik a családalapítás ideje, akkor ugyanúgy, mint bármely más foglalkozású embereknel a hangsúly magunkról a családra

tevédik át. Ilyen módon a zenész életforma a családban tovább hagyományozódik, és újra termelődnek a problémák.

Sok szerencsés példát láthatunk azonban arra is, hogy azoknak a zenész fiataloknak, akiknek az életük részévé vált az egészség gondozása, a nagybetűs életbe kikerülve is folytatják azt. Ők ezt az egészséges szemléletet fogják átadni a gyerekeiknek is. A nevelés felelőssége abban áll, hogy megteremtjük a belső igényt az egészséges életre, és mellé átadjuk azt a felhalmozódott tudást, ami a kezünkben van.

Láthatjuk, hogy a zenei életforma sok veszélyt rejt, és megvan a komoly oka a foglalkozási ártalmak előfordulásának mind a múltban, mind a jelenben. A zenei pályán szükséges fizikai alkalmasság alakulását nem bízhatjuk a véletlenre, hanem az oktatás-nevelés lépcsőin tudatos gondozással kell azt kifejlesztenünk. A zenei munkahelyeken pedig biztosítani kell a munkaképesség-gondozás kínálatát, hogy minden igénylő hozzájuthasson.

III.

Felmérés a zeneművészek egészségszemléletéről

A felmérés módszere

2004 őszén kérdőíves felmérést végeztem kollégáim körében. A felmérésben részt vett 39 férfi és 39 nő; 45 (16 férfi, 29 nő) vonós, 29 (21 férfi, 8 nő) fúvós, 3 (2 férfi, 1 nő) ütős, 1 (nő) hárfás szakokról. A felmérésben két budapesti hivatásos zenekar tagjai vettek részt. Életkoruk 20 és 61 év között volt.

Köszönet mindazoknak, akik segítettek!

A felmérés célja az volt, hogy megtudjam, milyen információval rendelkeznek a gyakorló zenészek a zenei munkaképesség-gondozás pedagógiájáról, a Kovács módszerről. Mennyire tudatosan törek-

szenek a nagyon elfoglalt és gyakran túleröltetett munkát végző emberek fizikai alkalmasságuk megőrzésére? Melyik korosztály az, ahol megjelenik a tudatos fizikai felkészülés a feladatokra? Milyen lehetőségeik vannak önmaguk gondozására? Milyen foglalkozási ártalmaktól szenvednek? Hogyan értékelik ezeket, milyen okokat ismernek fel a jelentkező tünetek hátterében, és hogyan próbálják leküzdeni a bajokat?

A kérdőívben szereplő kérdések a következők voltak:

1. Milyen módszerrel készülsz (készültél) fel egy nagyobb feladatra?
2. Tanuló éveid alatt milyen segítséget, tanácsot kaptál tanáraidtól a fizikai felkészülésre?
3. Kézbántalmaid voltak-e? Milyen kezelést tanácsoltak?
4. Hallottál a Kovács módszerről? Hol?
5. Fordultál-e Kovács módszert ismerő és alkalmazó kollégához?
6. Sportoltál-e, sportolsz-e?
7. Mit teszel a saját egészségedért?
8. Milyen „zenész betegségeid” vannak? Orvosok miben tudnak segíteni? Milyen megoldásokat találtál?
9. Szerinted jó a munkabírásod?
10. Szellemileg, vagy fizikailag fáradtsz-e el hamarabb?
11. Tanítás során találkoztál-e a Kovács módszerrel?
12. Ha igen, tetszik-e, és használnád-e magad is?
13. Zeneiskolás, vagy nagyobb gyermekedet tanítják-e Kovács módszer segítségével? Ha igen, hol?
14. Lámpalázás vagy? Környezetekben van-e lámpalázás? Milyen tanácsot kaptál, vagy tudsz adni ellene?
15. Ha lehetséges lenne, milyen téren volna szükség tanácsra, segítségre a zenekari munka okozta problémáid megoldásában?

1. kérdés: Milyen módszerrel készülsz (készültél) fel egy nagyobb feladatra?

Ez a kérdés arra vonatkozott, mennyire épült be a résztvevők életébe a fizikai gondozás. Ha hallottak volna a Kovács módszerről, akkor egy teljes 4-6 hetes fizikai felkészülésről írtak volna, vagy a rendszeresen sportolók leírhatták volna, hogy milyen módon igyekeznek jó kondíciót szerezni.

10 válaszoló (13%) (5 férfi, 5 nő) jelölte meg, hogy fizikailag is felkészül a feladatra.

2. kérdés: Tanuló éveid alatt milyen segítséget, tanácsot kaptál tanáraidtól?

A válaszokból kirajzolódott az a kép, amely azt mutatja, hogy csak szakmai tanácsokat kaptak, vagy még azt sem. Kevesen készültek fel gyakorláson kívül másképp.

A férfiak közül egy sem írt pozitív választ, a nők közül 4 válaszoló (10%),

Összesen 4 (5%) kapott szakmai segítséget kívül is tanácsot.

3. kérdés: Kézbántalmaid voltak? Milyen kezelést tanácsoltak?

Férfiak: 8 (21%) igen, 31 (79%) nem.

Nők: 16 (41%) igen, 23 (59%) nem.

Összesen 31%-nak volt valamilyen kézbántalma, 69% nem szenvedett kézbántalmat. Életmód változtatást nem javasoltak.

A következő kezeléseket tanácsolták:

– Fizioterápia, ultrahang, gyógytorna, gyógyszeres kezelés, operáció, mandula kivétel,

– gipsz, levehető gipsz sín, infra lámpa, fásli, hideg-meleg zuhany,

– akupunktúra, moxa, masször, csontkovács,

– krémek, (Voltaren, Ibuprofen), B-vitamin,

– kéztorna, izomkontroll-torna, pihenetetés, gyakorlás előtt lazán be kell melegíteni,

– hagyja abba a hangszert.

4. kérdés: Hallottál a Kovács módszerről? Hol?

Férfiak: 18 (46%) igen, 21 (54%) nem.

43 éves: Pesterzsébeten; 40 éves: Újságból; 35 éves: Személyesen; 44 éves: Feleségétől, 34 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 31 éves: Zeneakadémián; Debrecenben; 40 éves: A Zeneakadémián; 21 éves: Zeneakadémián; 20 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 24 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 32 éves: Munkahelyén; 33 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában, 61 éves: Debrecenben; 24 éves: Zeneakadémián; Érden; 33 éves; 34 éves;

39 éves Dr. Kovács Gézáttól; 46 éves: Kollégától.

Dr. Kovács Gézáttól: 1

Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában: 4

Zeneakadémián: 4

Debrecenben: 2

Kollégától: 3

Érden: 1

Pesterzsébeten: 1

Újságból: 1

Két válaszoló nem adta meg, hogy hol hallott róla.

Nők: 16 (41%) igen, 23 (59%) nem.

41 éves: Debrecenben; 49 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 43 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 52 éves: Kollégától; 50 fölött: Főiskolán; 30 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 43 éves: Zeneakadémián; 50 éves: kollégától; 30 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 34 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 30 éves: Kollégától; 27 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 20 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 26 éves: Zeneakadémián; 23 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 54 éves: Zeneakadémián; 37 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 65 éves: Zeneakadémián; 34 éves: Újságból; 28 éves: Bartók Béla Zeneművészeti szakközépiskolában; 27 éves: Kollégától; 47 éves: Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában; 50 éves: Dr. Kovács Gézáttól; 56 éves: Ismertetőből.

Dr. Kovács Gézáttól: 1

A Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában: 11

Zeneakadémián: 5

Debrecenben: 1

Kollégától: 4

Újságból: 3

Összesen: 54% hallott már, 46% még nem hallott a Kovács módszerről.

Az életkort azért tartottam fontosnak megjelölni, mert így látható, hogy minden korosztály hallott már a módszerről.

5. kérdés: Fordultál-e Kovács módszert ismerő és alkalmazó kollégához?

Férfiak: 4 (10%) igen, 35 (90%) nem.

Nők: 9 (23%) igen, 30 (77%) nem.

Összesen: 13 (1%) igen,

65 (83%) nem.

6. kérdés: Sportoltál-e, sportolsz-e?

Férfiak: 25 (64%) igen, 14 (36%) nem.

Nők: 33 (85%) igen, 6 (15%) nem.

Összesen: 58 (74%) igen, 20 (26%) nem.

Kiszámoltam, hogy azok közül, akik már hallottak a Kovács módszerről, hányan sportolnak:

Férfiak: 18 férfi közül 15-en (83%) sportolnak, 3-an (17%) nem.

Nők: 24 hölgy közül 21-en (87,5%) sportolnak, 3-an (12,5%) nem.

Komoly következtetést természetesen ilyen kisszámú adat alapján nem lehet levonni, de bizonyosan van összefüggés. Hiszen, ha már hallottunk valamit az egészségünk megőrzéséről, és meg is értettük a tennivalók fontosságát, és miért-jét, akkor tudatosabban élhetjük az életünket.

7. kérdés: Mit teszel a saját egészségedért?

Férfiak: 20-an (51%) sportol, vagy helyesen táplálkozik; 17-en (44%) nem tesznek semmit magukért, 2 (5%) nem válaszolt.

Nők: 29-en (74%) sportol, vagy helyesen táplálkozik, 9-en (23%) nem tesznek

semmit magukért, 1 (2,5%) nem válaszolt.

Összesen: 49 (63%) pozitív, 26 (33%) negatív választ kaptam, 3 (4%) nem válaszolt.

8. kérdés: Milyen „zenész betegségeid” vannak? Orvosok miben tudnak segíteni? Milyen megoldásokat találtál?

A következő megoldásokat találták:

Torna, úszás, jóga, karkörzés, hajolgatás, jobb szerkezetű szék a muzsikálásnál.

9. kérdés: Szerinted jó a munkabírásod?

Férfiak: 29 (74%) igen, 5 (13%) nem, 5 (13%) nem válaszolt.

Nők: 33 (84%) igen, 5 (13%) nem, 1 (3%) nem válaszolt.

Összesen: 62 (79%) szerint jó a munkabírása, 10 (13%) szerint nem jó a munkabírása, 6 (8%) nem válaszolt.

10. kérdés: Szellemileg, vagy fizikailag fáradsz-e el hamarabb?

Férfiak: 13 (32%) szellemileg, 9 (21%) fizikailag tartja magát fáradékonyabbnak, 17 (47%) nem válaszolt.

Nők: 15 (38%) szellemileg, 9 (23%) fizikailag tartja magát fáradékonyabbnak, 15 (39%) nem válaszolt.

Összesen: A választ adók közül 28 (36%) szellemileg, 18 (23%) fizikailag fárad el hamarabb, 32 (41%) nem válaszolt.

11. kérdés: Tanítás során találkoztál-e a Kovács módszerrel?

Férfiak: 6 (15%) igen, 31 (80%) nem, 2 (5%) nem válaszolt.

Nők: 7 (18%) igen, 26 (67%) nem, 6 (15%) nem válaszolt.

Összesen: 13 (17%) igen, 57 (73%) nem, 8 (10%) nem válaszolt.

Ezek a számok abból adódnak, hogy kevesen tanítanak, így kevés alkalmuk nyílik olyan kollégával találkozni, akik használják a Kovács módszert.

12. kérdés: Ha igen, tetszik-e, és használnád-e magad is?

Férfiak: 7 (18%) igen, 8 (20%) nem, 24 (61%) nem válaszolt.

Nők: 14 (36%) igen, 3 (8%) nem, 22 (56%) nem válaszolt.

Összesen: 21 (27%) igen, 11 (14%) nem, 46 (59%) nem válaszolt.

Természetesen erre a kérdésre csak az tud érdemben válaszolni, aki már találkozott a Kovács módszerrel, ha nem ismeri, nem tudhatja, hogy használná-e.

Sokan nem válaszoltak (46 /59%/) erre a kérdésre a fent említett okok miatt.

13. kérdés: Zeneiskolás, vagy nagyobb gyermekedet tanítják-e Kovács módszer segítségével? Ha igen, hol?

Férfiak: 3 (8%) igen, 19 (48%) nem, 17 (44%) nem válaszolt.

Nők: 2 (5%) igen, 20 (51%) nem, 17 (44%) nem válaszolt.

Összesen: 5 (6%) igen, 39 (50%) nem.

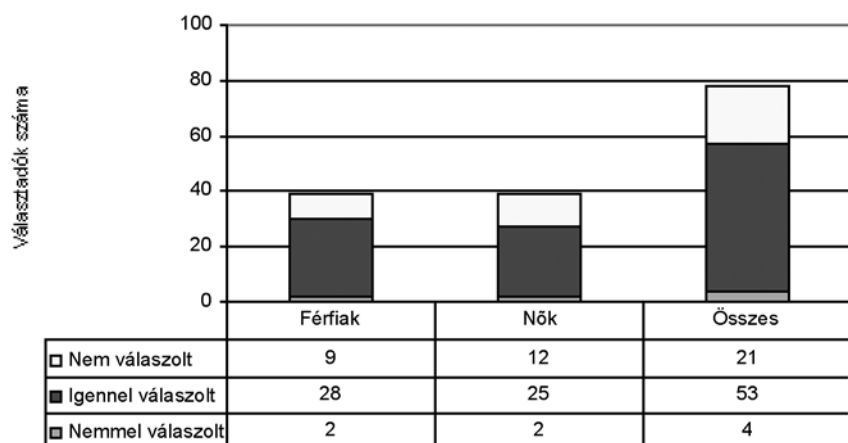
Nem válaszolt: 34 (44%).

Sajnos nem derült ki, hogy akik igennel válaszoltak, hol tanul a gyerekük. Sokan azért nem adtak választ, mert még nincs tanítandó gyerekük, vagy, mert nem hallottak róla.

14. kérdés: Lámpalázás vagy-e? Környezetében van-e lámpalázás? Milyen tanácsot kaptál, vagy tudsz adni ellene?

Férfiak: 28 (72%) igen, 9 (23%) nem, 2 (5%) nem válaszolt.

8. kérdés – Zenész betegségek	Férfiak	Nők	Összes
Gerinc problémák	5 (13%)	7 (18%)	12 (15%)
Hátfájás	4 (10%)	10 (26%)	14 (18%)
Halláskárosodás	2 (5%)	3 (8%)	5 (6%)
Tüdőtágulás	1 (3%)	1 (2%)	
Meszesedés nyakban, vállban	1 (3%)		1 (2%)
Kéz- és karzsibbadás	1 (3%)	2 (5%)	3 (4%)
Vállfájás	1 (3%)	1 (2%)	
Kézfájás	1 (3%)	1 (3%)	2 (3%)
Ganglion a csuklón	1 (3%)		1 (2%)
Alagút szindróma		1 (3%)	1 (2%)
Nyakfájdalom	1 (3%)	6 (15%)	7 (9%)
Izomgyulladás	1 (3%)		1 (2%)
Izomfájdalom	1 (3%)	1 (2%)	
Ínhüvelygyulladás	1 (3%)	4 (10%)	5 (6%)
Stressz	1 (3%)	1 (3%)	2 (3%)
Pszichés problémák	1 (3%)		
Látásromlás	1 (3%)	1 (3%)	2 (3%)
Porckopás	1 (3%)	1 (2%)	
Lábtrombózis	1 (3%)	1 (2%)	
Reuma		1 (3%)	1 (2%)
Izületi probléma		1 (3%)	1 (2%)
Szegycsont benyomódás		1 (3%)	1 (2%)

14. kérdés: Lámpalázás vagy-e, környezetedben van-e lámpalázás?

Nők: 25 (64%) igen, 12 (31%) nem, 2 (5%) nem választott.

Összesen: 53 (68%) igen, 21 (27%) nem, 4-en (5%) nem választottak.

Sok válaszadótól kaptam jó tanácsokat, de senki sem említette a fizikai felkészülést és az egészséges táplálkozást. Nézetem szerint a nélkül nem lehet megérteni a lámpalázást, hogy ne foglalkozunk az anatómiai és élettani háttérrel. Sajnos ebben is megmutatkozik oktatásunk hiányossága. Nem kapunk átfogó egészségszemléletet, nem értjük az ok-okozat összefüggéseket, csak a tüneteket próbáljuk orvosolni.

A következő jó tanácsokat kaptam:

- Gyógyszerek bevétele szereplés előtt: Trasicor, Xanax, Betaloc,
- Önbizalom, önnevelés, koncentráció,
- gyakorlás, biztos anyagtudás, 200%-os tudás, alapos felkészülés, „mindig a következő hangra gondolj!”, maximálisan jó technika, az adott műre koncentrálni, képzeletben nagyon kell tudni a darabot,
- relaxáció, önszugesztio, autogén tréning, agykontroll, önkontroll, légzés kontroll, meditáció, mély lélegzet, pihentesség, lelki felkészülés, stressztől mentes pillanatok, ne ültessék el a félelem érzetet, kiegyensúlyozott magánélet,
- jókedvűen muzsikálni, rendszeres szereplés, sok kamarázás, több próba lehetőség,
- jó fizikai állapot és lazítási technika – fúvósoknál: ansatz;
- a lámpalázás kollégának megpróbálja elterelni a figyelmét, - ha másik ideges kollégát lát, megnyugszik,- együtt kell él-

ni vele – a közönséget és minden egyebet figyelmen kívül kell hagyni,

- „ne félj!”, „ne izgulj!”
- uralkodni kell rajta,
- testmozgás,
- ésszerű táplálkozás.
- gyerekszerűlés.

15. kérdés: Ha lehetséges lenne, milyen téren volna szükséged tanácsra, segítségre a zenekari munka okozta problémáid megoldásában?

Férfiak: 8 (21%) kér, 10 (26%) nem kér segítséget, 21 (53%) nem választott.

Nők: 16 (41%) kér, 5 (13%) nem kér segítséget, 18 (46%) nem választott.

Összesen: 24 (31%) kér, 15 (19%) nem kér segítséget.

Nem választott: 39 (5%)

A felmérés értékelése

A válaszokból azt szűrtem le, hogy a zenekarban dolgozó művészek életében általában elhanyagolódik az egészség megőrzésének törekvése. A legtöbb esetben fel sem merül a fizikai kondíció gondozásának igénye. Aki segítséget kér, az is inkább pszichés problémáira vár megoldást. Holott minden művész pontosan tisztában van vele, hogy a zenekari munka nagyon igénybe veszi mind az idegrendszert, mind pedig a fizikumot, és a szervezet működésének legkisebb zavara is hallatszik a produkción.

A zeneművészek egészségszemléletének hiányossága nyilvánvalóan a pályára való felkészítés elégtelenségéből adódik. A zenei képzés a jelenlegi korszak-

ban kizárólagosan a szakmai követelmények teljesítésére összpontosít, a hozzá szükséges teljesítőképesség fejlesztése ma még nem vált általánossá a művészi oktatásban és nevelésben. A zenei munkaképesség-gondozás viszonylag fiatal tudományterület. Időt igényel, amíg eredményei bevonulnak a mindennapok gyakorlatába. Az alsó fokú oktatáson keresztül várható olyan szintű ismeretszerzés és szemléletalkulás, mely elvezet oda, hogy a zenei pályán szükséges fizikai felkészítéshez mindenki hozzájuthasson, akinek szüksége van rá. A zenészek hátrányos egészségszemlélete fokozatosan változhat, ha érthetővé tesszük azt a nyilvánvaló összefüggést, hogy a fizikai gondozás a pszichés és idegi panaszokra is pozitív hatással van. Hiszen az ember teljes egész.

A dolgozatban szereplő grafikonok közül egyedül a lámpalázra vonatkozó ábrát tartottam meg, így is szemléltetve a probléma meglétét és súlyát.

IV. A munkaképesség-gondozó zenész életmód főbb mozzanatai**Alapozó edzés**

A zenei foglalkozás körülményei szerencsések abban a vonatkozásban, hogy a munkaképesség-gondozás jó szervezéssel megoldható az intézmények és az egyének számára egyaránt. A zenei produkciókra való felkészülés rendkívül sok gyakorlást igényel, melyet részben egyénileg, részben együttes próbákban végeznek a művészek. Ezekhez az alkalmakhoz szervesen kapcsolható, beépíthető az a fizikai gondozás, mely a magas teljesítményekhez szükséges erőteljes kondíciót biztosítja, ellensúlyozza az egyoldalú, igénybevételt, és segít feloldani, késleltetni a munka során keletkező elfáradást.

A zenekari próbákhoz kapcsolva megszervezhető a munkaképesség-gondozó mozgásfoglalkozások, amelyekben tetszés szerint részt vehetnek az igénylők. A kínálat tartalmazhat heti egy, vagy több alkalmi mozgásórát, úgy, hogy mindenki választhasson a neki megfelelő időpontokból. A mozgásfoglalkozások változatos anyaga, szórakoztató társas és egyéni formái, sokoldalúsága a szervezet funkciórendjének egyensúlyban tartását szolgálja és ezzel a munkához szükséges teherbírást megteremti. A zenei munka-

képesség-gondozás mozgásanyaga minden vonatkozásban a zenélő emberek szükségleteit szolgálja: erősíti az izmokat, ugyanakkor lazítja a kezét, rugalmassá teszi az izomtónust, fejleszti a mozgáskoordinációt, javítja a tartást, kivédi a hangszerjáték torzító hatásait, javítja a légzést, erősíti a szívet, rendben tartja a belső szervek működését, kiegyensúlyozza az idegi és hormonális szabályozást, szépíti a pódiumi megjelenést és mozgást.

A zenekarokban és egyéb zenei munkahelyeken szakképzett pedagógus közreműködése szükséges, aki a munkaképesség-gondozó mozgásfoglalkozásokat levezeti, az egyénre szabott mozgásleckéket megtervezi, tanácsokat ad a helyes munkamódszerek, életmód, táplálkozás, levegőzés, sportolás vonatkozásában, a megerőltetések elkerülésében, továbbá ismeretterjesztő oktatást tart, amely segít abban, hogy a művészberek megismerjék a muzsikáló tevékenység fiziológiai hátterét, és értő módon bánjanak saját szervezetükkel.

Bemelegítés és mozgásos pihenő a próbákon

A próbák előtti bemelegítésre külön időt kell biztosítani a muzsikosoknak. A zenéléshez a szervezet megfelelő komfort-állapota és a zenélésre való áthangolódás szükséges. Hideg időszakban a lehűlt végtagokat különös gondossággal, kell előkészíteni. A kéz bemelegítésének és foglalkozási ártalmak elleni védelmének fontos eszköze a szakszerű masszázs.

A próbaszünetekben mozgásos pihenő állhat a zenészek rendelkezésére. Ennek súlyponti részét képezi a ventilációt normalizáló mélylégzés, valamint a huzamos hangszerjáték során kontrakcióba került izmok nyújtása és a nyugalmi üzemszintre beállt vérkeringés serkentése.

Az otthoni gyakorlás módja

Az otthoni hangszeres gyakorlásnál audiovizuális hordozókra fölvetett frissítő, lazító mozgásanyag segítheti a munkára való felkészülést. (Reggeli tornához való mozgássorok, bemelegítő, pihentető mozgások, esti nyugtató mozgásprogramok, amelyekből mindenki kiválaszthatja a neki megfelelőt, és szakszerű tanácsot is kaphat a felhasználáshoz).

Az otthoni gyakorlás közben éppen úgy szükséges a mozgásos pihenő, mint a zenekari próbákon. Az intenzív szellemi munka és a kényes technikai feladatok közben szervezetünk igényli a jó anyagcserét. A munka hatékonyságának fenntartására a harmincpercenként tartott rövid mozgáspihenő a tapasztalat során optimálisnak bizonyult.

A szereplés előkészítése

A zenészek munkájának kritikus pillanata a fellépés. A legkedvezőbb kondíció időzítése a szereplés idejére létkérdés a művész számára. Ezért fizikailag is körültekintően kell felkészülni. Szereplés előtt szerény étkezés tanácsos. Szerencsés, ha tágas öltöző áll rendelkezésre, ahol van elegendő hely a felkészülésre. Ilyenkor a bemelegítő mozgásokhoz kihasználhatjuk a szék és az asztal adta lehetőséget. A könnyű bemelegítő mozgásokat pódiumi öltözékben is el lehet végezni. A szereplési előkészületnek szintén fontos része a hangszeresek részére kidolgozott kézmasszázs a kéz megfelelő vérkeringése érdekében.

A koncert szünetében lazítás szükséges. A fellépés okozta fokozott izgalmi állapot nyugtatást kíván. Ilyenkor kevés nyújtó gyakorlat jót tesz, és szükség esetén kézmasszírozás, amelyet megfelelő gyakorlattal a művész saját magának is el tud végezni.

Külön figyelmet igényel a szervezet megnyugtatása szereplés után. Ilyenkor a nagyfokú izgalom lecsengését segíti a séta. A közben elvégzett mélylégzések kitisztítják a tüdőt és az agyat. A koncert utáni késői órában csak kevés étkezés ajánlatos, hogy a megterhelt emésztőrendszer a pihenést ne zavarja. Viszont feltétlenül szükséges a megfelelő folyadékbevitel egészséges italok, tiszta víz formájában. A megfelelő folyadékfogyasztásra máskor is különösen figyelniünk kell, mert ez a jó keringés, jó anyagcsere feltétele.

Felkészülés próbajátékra

A zenekari művész életében sorsdöntő szereplési alkalom a próbajáték. A siker feltétele a felkészülés jó időzítése mind a zenei anyagot, mind pedig az idegi-fizikai kondíciót illetően. A próbajáték előtti fokozott mennyiségű gyakorlást és az idegfeszítő szereplést csak jó állapotban képes

teljesíteni a művész. Az alapozó mozgástréning, a friss levegőn való séták és egyéni adagolt frissítő futások, a gyakorlás előtti bemelegítések és mozgásos pihenők a sikeres helytállást segítik. Gondolnunk kell az elégséges pihenésre és a helyes táplálkozásra. A meghallgatás előtt az izgalmat feloldja a mozgásos bemelegítés, a vitaminos ital, a könnyen felszívódó tápanyag, a légző gyakorlatok és a nyugtató masszázs.

Munkaképesség-gondozás turné alkalmával

Az utazás fáradalmi, a sűrű próbák és szereplések, az alváshiány, a megváltozott étkezés, az idegen környezethez való alkalmazkodás, a rendkívüli helyzetek izgalmi mindenkit megviselnek. Utazáskor különös figyelmet kíván az étkezés. A gyakorlott utazó zenészek tapasztalata az, hogy csak keveset szabad enni, mert a sok ülés nem kedvez az emésztésnek. Folyadékra ilyenkor is szükség van. A mély elfáradás megelőzésére a regeneráló mozgást és a pihenést tudatosan kell szervezni.

Utazás közben a járműveken, ha lehet, aludni kell, amennyit csak lehet. Az ébrenléti időben pedig gyakori mozgás szükséges, a lehetőség szerint, a normális keringés fenntartására. Ülve is sokféle mozgást lehet végezni, részben izometriás gyakorlatok segítségével. A munkaképesség-gondozásban szakképzett kolléga levezényelheti a mozgásfoglalkozásokat azoknak, akik igénylik. Így elkerülhető a lábdagadás, a trombózis veszélye, a rossz közérzet és a mély elfáradás. Megálláskor, a járműből kiszállva alkalom nyílik lendületes lazító mozgások elvégzésére, amelyek az oxigénforgalmat és a keringést normalizálják. A szálláson naponta elvégezheti egyéni mozgásleckéjét mindenki. A próbák előtt és közben, valamint a szereplések előtt és a szünetben a bemelegítő mozgás és tevékeny pihenés épp úgy megszervezhető, mint otthon.

Ma még mindez különösnek tűnik, de a szükséglet idővel valószínűleg megteremti a megoldásokat. Mint ahogy például Magyarországon már az 1950-es években sok ipari üzemből alkalmazták a munkaszüneti mozgásos pihenőket. (Dr. Kovács Géza a zenei munkaképesség-gondozás megteremtője egyben e mozgalom országos vezetője volt.)

Tudatos pihenés szabadság idején

Szabadidőben fontosnak tartom, hogy legyen tervünk az időnk eltöltésére. A semmittevés nem pihenés. Ugyanígy az sem hoz felüdülést, ha a rövid szabadság alatt elmaradt feladatainkat próbáljuk bepótolni. A szabadidő ésszerű felhasználása határozott programot igényel, átgondolva a regenerálódást szolgáló lehetőségeket, a kirándulást, az utazást, és ezenkívül a kiegyensúlyozott étkezést és az elegendő alvást.

Ha utazásra nincs mód, akkor érdekes lehet megismerni a saját környezetünket, kimozdulni megszokott helyünkről, mert az újdonságok felfedezése sok lendületet ad. A zenész emberek egész életét kitölti a tanulás. Ahhoz, hogy a mindennapokban helyt tudjunk állni, szükséges, hogy alkalmasak legyünk a feladatokra szellemileg, fizikailag, lelkiileg egyaránt. Tapasztalatból és tanulmányainkból tudjuk, hogy személyiségünk e három összetevője egymással szoros összefüggésben áll, és működésük harmóniájához magunknak is aktívan tevékenykednünk kell. Ennek a felfedezéséhez, megértéséhez, átlátásához és a helyes cselekvésekhez elengedhetetlen a folytonos tanulás.

Tanulmányaim során a végre megtalált válaszok újabb kérdéseket vetnek fel. Ebből adódik, hogy dolgozatom azt az ismeretet tükrözi, amellyel éppen most rendelkezem. Sok összefüggést az elmúlt időszakban értettem meg, és remélhetőleg sok felfedezés előtt állok még.

Égészségnevelés a zeneoktatásban

A munkaképesség-gondozó zenész életforma elsajátításhoz, megvalósításához ideális lenne a következő, egymásra épülő rendszer: A zeneiskolában már az előképzőtől tanulható legyen a hangszer nélküli zenei mozgás-előkészítés. Emellett legyen a tananyagban a lazító, erősítő és légző gyakorlatok megismerése, a mozgásos pihenők fontosságának megértése és mindezek folyamatos alkalmazása a tanulmányok ideje alatt. A fokozatos terheléssel párhuzamosan meg kell teremteni a hozzá igazodó fizikai alkalmasságot heti rendszeres mozgásfoglalkozások bevezetésével. A kisgyermek igényli a mozgást, a hangszerjáték előtti be-melegítést. Ha ezt rendszeresen megkapja, beépül az életébe, és megta-

nulja, hogy az egészség érték, és megóvásáért ő maga is sokat tehet. Ha a növendék nem folytatja zenei tanulmányait, a zeneiskolában megszerzett tudásnak akkor is hasznát veheti az élet bármely területén. Amennyiben pedig zenei pályára készül, maradéktalanul értékesítheti ismereteit. A heti egyszeri mozgásóra látogatása mellett a zenetanulás részét képezheti a napi, otthoni mozgáslecke teljesítése, valamint a gyakorlás közben a mozgásos pihenők alkalmazása. Az egészség szemlélet alakulásával együtt a helyes táplálkozás igénye is kialakulhat. Amennyiben a növendék tanulmányai befejeztével maga is tanítani fog, már át tudja adni mindazt, amit az évek során megtanult, megtapasztalt. Tudja, hogy ha probléma adódik, merre keresse a megoldást. A növendékei sikeresek lehetnek, hiszen olyan sokszorosan kipróbált és bevált módszert ismer, amelyet kifejezetten a zenét tanulóknak fejlesztettek ki. A példamutatás a legjobb pedagógiai módszer. Ha a növendék egészséges, kiegyensúlyozott tanárral találkozik, az a legtöbb, és legjobb, amit kaphat. Mindezen ismeretek alkalmazása feléleszti a rejtett tartalékokat, és sikert hoz a munkában tanárnak, diáknak egyaránt. A sikerélménynél pedig nincs csodálatosabb érzés.

V. Összefoglalás

A felmérés tapasztalatai alapján úgy látom, hogy zenész társaim általában nem rendelkeznek tudatos egészség szemlélettel. Módszeres fizikai felkészülést 10 kollégánál találtam. Jellemző korosztály nem mutatható ki, hiszen 20-54 év közöttiek a pozitív válaszadók. A nagyon fiatalok még az iskolapadból muzsikálnak zenekarban, így ők abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy órarend szerint járhatnak a zenei munkaképesség-gondozás zeneakadémiai foglalkozásaira. Az idősebbek pedig az életkor előrehaladtával már szembesülnek annak a szükségességével, hogy törődjenek magukkal, mert a munkavégzést akadályozhatják az évek alatt felhalmozódott problémák.

Az egészség szemlélet hiányai pótolhatók úgy, hogy már a kezdő növendékekkel megismertetjük az egészséges életmód tudnivalóit, hogy életük részévé válják munkaképességük gondozása. Az

egész pályán tartamán át időt és helyet kell teremteni a zenei munkaképesség gondozására. Ennek feltétele a módszer széles körű megismertetése. Erre azért is szükség van, mert többek közt a lámpaláz problémájával – amely kifejezetten az idegi-fizikai kondíció problémája – sokan küzdenek, és nem ismernek jó megoldásokat.

A Kovács módszer szellemében átalakult szemlélet- és életmód, amelybe beletartozik a táplálkozás, az egészséges italok fogyasztása, a helyes légzés és a helyes mozgás – újabb lehetőséget ad nekünk, zenészeknek, hiszen idő- és helyhiánnyal kell folyamatosan megküzdenünk. A mozgásgyakorlatok egyszerűsége és végtelen variációs lehetőségei lehetővé teszik, hogy kis helyen, szerény időkeretben is alkalmazni lehessen azokat.

Dr. Kovács Géza és Dr. Pásztor Zsuzsa több évtizedes munkájának köszönhetjük, hogy kezünkbe kaphatjuk ezt a teljes életmódbeli és életszemléleti rendszert és tudásanyagot. Minden korosztály megtalálhatja a neki megfelelő megoldásokat, a még hangszerrel nem tanuló előképzős ugyanúgy, mint a már koncertező művész. A zenetanár segítséget talál növendéke számára a szakmai felkészülésre éppúgy, mint az életfeladatok megoldására.

Nagyon örülök, és hálás vagyok, hogy sikerült találkoznom ezzel a módszerrel, tanulhattam, és betekintést nyerhettem a zenei munkaképesség-gondozás témakörébe.

1. Dr. Kovács Géza – Dr. Pásztor Zsuzsa: A zenei munkaképesség mérése. Kovács Módszer Stúdió. Budapest, 2003.
2. Dr. Grastyán Endre: A tanulás optimalizálása idegfiziológiai ismeretek tükrében. Parlano, Budapest, 1984. 6.-7. sz. 3.-21. old.
3. Dr. Kovács Géza: Zeneművész növendékek és művészek munkaképességéről. Parlano, Budapest, 1965. 1.-2. Sz. 34.-39. old.
4. Dr. Kovács Géza – Dr. Pásztor Zsuzsa: Hallás és hallás-gondozás. Kovács Módszer Stúdió, Budapest, 2004.
5. Laczó Zoltán: Az egészség és a muzikusok. Zenekar, Budapest, 1997. IV. évf. 3. sz.

„Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendő,
Meggűnhődte már e nép
A múltat s jövődőt!”

Pályázati felhívás

2006. október 23-án lesz ötven éve, hogy a magyar nemzet a kommunista diktatúra és az idegen megszállás elleni forradalmával és szabadságharcával világtörténelmet írva hozzájárult a diktatúra bukásához, a szabadság és nemzeti szuverenitás eszméjének megvédéséhez. A forradalmat és szabadságharcot követő megtorlás emberi életekben, és a túlélők lelki és szellemi elnyomásában sokszorosan meghaladta az 1848 utáni időszak megtorlásait és cenzúráját. A forradalom eltiprói minden eszükkel törekedtek a nemzet szellemi megtörésére is. A magyar nép dicsőséges tettéről Magyarországon közel negyven évig beszélni sem lehetett. Hazánk a véres megtorlással és több százezer hazafi elvesztésével a kilátástalanság évtizedeibe zuhant vissza. A forradalom és szabadságharc dicsőséges napjait, a mérhetetlen túlerővel szembeálló bátorságot, a szabadságharc eltiprásának tragédiáját – jelentőségéhez képest – még mindig kevés művészeti alkotás jeleníti meg, s nemzeti öntudatunkban még mindig nem foglalja el méltó helyét, fiatalságunk ismereteiben és szívében pedig fakulni látszik fénye.

A magyar nemzet megszívlelte Deák Ferenc intelmét: „Amit erő és hatalom elvesz, azt idő és szerencse ismét visszahozhatja, de amiről a nemzet félve a szenvedésektől önmaga lemond, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges.” Nem mondott le szabadságáról és nemzeti szuverenitásáról. Amikor pedig „az idő és a szerencse” s éppen 1956 addig ható ereje lehetővé tette, kezébe vette saját sorsát. Az elmúlt évek sikerei és kudarcai arra indítanak bennünket, hogy a forradalom és szabadságharc ötvenedik évfordulójához közeledve hozzájáruljunk, hogy az akkori történelmi események és máig élő hatásai a nemzet legfontosabb összetartó ereje, a kultúra alkotásaival vésődjenek még mélyebbre a magyarság lelkébe.

A Németh László Kulturális Alapítvány

– a Magyar Telekom Rt., a MOL Rt., az OTP Bank Rt.,
a Magyar Rádió Rt. és további csatlakozók támogatásával –
pályázatot ír ki

az 1956-os forradalomnak és szabadságharcnak és máig élő hatásának irodalmi és komolyzenei művekben történő méltó megörökítésére. Az irodalom kategóriában regénnyel vagy drámával, a zene kategóriában zenekari művel vagy oratóriummal lehet pályázni. A jelíges pályázaton minden magyar alkotó részt vehet, határon innen és túl, korhatár nélkül.

Az irodalom és a zene kategóriában egyaránt három-három mű díjazására van mód.

Díjak:	I. díj:	1 000 000 Ft
	II. díj:	600 000 Ft
	III. díj:	400 000 Ft

A pályázónak a Németh László Kulturális Alapítvány címére – postán – az alábbi anyagokat kell beküldeni:

Egy lezárt jelíges boríték, amely tartalmazza a pályázó nevét, élettrajzát, címét és fényképét.

A jelíggel ellátott pályázati anyagot, az alábbiak szerint:

Az irodalmi pályázatokat jelíggel ellátott, zárt borítékban három példányban kell beküldeni;

Zenei pályázatként a Kuratórium 1 db jelíggel ellátott partitúrát vár, és ha van, felvételt a műről (CD, DAT, kazetta). A zenei pályamű időtartama nem haladhatja meg a 25 percet. A mű apparátusa a hagyományos szimfonikus zenekar (3,3,3,3; 4,4,3,1; 4 ütő, 2 hárfa, celesta, vonósok), énekkar, maximum négy énekes szólista. A műben elektroakusztikus zenei felvétel is felhasználható. Az első díjas mű bemutatóját a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara ünnepi hangversenyen mutatja be. A szólamanyag elkészítéséről a Németh László Kulturális Alapítvány gondoskodik.

A zenei pályázatok postai feladási határideje:

2006. június 1.

Az irodalmi pályázatok postai feladási határideje:

2006. szeptember 1.

A pályaműveket felkért irodalmi és zenei zsűri bírálja el. A zenei zsűri 2006. július 1.-ig, az irodalmi zsűri október 15-ig meghozza döntését. A zsűri döntése megfellebbezhetetlen. A jelíges borítékot a pályázatot elbíráló zsűri döntése után közjegyző jelenlétében bontja fel az Alapítvány kuratóriuma. A kuratórium a nyerteseket értesíti, nem vállalja azonban a többi pályázati anyag visszaküldését. A szerzői jogra a kiíró nem tart igényt, de joga van a műveket szerzői jogdíj fizetése nélkül, nem kizárólagos joggal tizenkét hónapig előadatni.

Ünnepélyes eredményhirdetés és díjátadás:

2006. október 20.

A Németh László Kulturális Alapítvány Kuratóriuma

1073 Budapest, Erzsébet krt. 26., félemelet 2.
Telefon: Eke Petra
06 20 471 9897
e-mail: nlka@axelero.hu
<http://www.bla.hu/nlka/>

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623

Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

Hirdessen

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, iskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

Apróhirdetés magánszemélyeknek 1/8 oldal terjedelemben ingyenes.

A folyamatosan hirdetőik árkedvezménye öt számra 25%, három számra 10%

LEGYEN A PARTNERÜNK, HIRDESSEN VELÜNK!

Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége

1068 Budapest, Városligeti fasor 38. • Tel.: 342-8927 • Fax: 326-8831

AKUSZTIKUS HANGSZER ZÁLOG!

3 és 90 napos hitel!

Szakértői felvétel csütörtökönként

9–12 h között

ÉRTÉKHATÁR NÉLKÜL

Kreditor Zálogház

1087 Budapest, Luther u. 1.

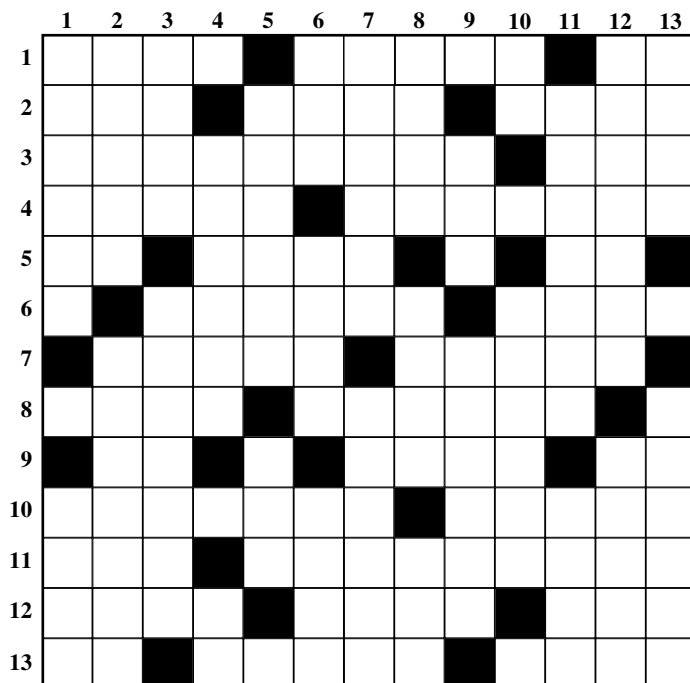
Telefon: 210-6040

Betű nem vész el...

...csak átalakul. Mégpedig zeneszerzővé.

De hogyan? A rejtvény vastagon szedett meghatározásaira nem a hagyományos módon kell választ adni. Ebből a hat szóból elhagytunk kettőt, egy esetben három betűt. Így hat újabb értelmes szót kapunk. A „felesleges” betűket sorban összeolvasva egy jól ismert cseh zeneszerző neve áll össze.

VÍZSZINTES: **1.** Kifeslik a bimbó – Nigériai város Ibadan és Okene között – a bosszús legyintés indulatszava. **2.** Regényét Gárdonyi írta meg – fosztóképző – a másik oldalra csúsztató. **3.** Érettségi vizsga letétele – az egykori hírhedt államvédelmi hatóság rövidítése. **4.** Egy harmadik személy tulajdona – nagyrészt Horvátországhoz tartozó adriai félsziget. **5.** Mértékrendszer – északi határállomás – kettős betű. **6.** Jelenleg, kissé régies szóval – nem létezik. **7.** Callas keresztnéve – eszménykép. **8.** Szlovéniai városka a magyar határ közelében – fegyverláda. **9.** Gyarmat, röv. – a Honvéd egykori válogatott középpályása, később edző (Imre) – próba, röv. **10.** A zenében: izgatottan, szenvedélyesen – renegát. **11.** Nyugat-kelet, röv. – karambol szenvedő alanya. **12.** ... Gaszparjan; jeles örmény szoprán – részlet – rendszám, röv. **13.** Latin előjárószo (-ban, -ben) – alattomos az ilyen szándék – nagynevű színész, színtanoda alapítója (Szidi, 1852–1935).

FÜGGŐLEGES: **1.** Szemtelen – ... Vera; magyar film címszereplője. **2.** Bercsényi Miklós olasz vagy francia származású lantosa – bevallja a bűneit. **3.** Tóvárosunk – kicsi Margit. **4.** Haszonvétel – rhesus faktor, röv. **5.** Teréz ritkább becézése – hüvelyes főzeléknövény. **6.** Az aljához – ... Joszeliani; grúz filmrendező – kézben fog. **7.** Összetákolt kunyhó – hordó úrtartalmának megállapítása. **8.** Megelégedés – Nikola, becézve – győri sportegyesület. **9.** Beszédegység – délvidéki község a határ közelében, horvát neve Domašinec. **10.** Páratlan elán! – ... Siepi; kiváló olasz basszus. **11.** Telefonálni készült – Dobroje ...!; Jó reggelt! oroszul. **12.** Kibír – az operakórus egykori karnagya (László). **13.** Állj meg, lovacska! – Kis előtaggal a Duna-kanyar, naggyal Nógrád megye egyik helysége.

Zábó Gyula

OLVASÓNKTÓL KAPTUK:

Nem lehet
elég korán kezdeni
az utánpótlás
nevelését

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

November 25. péntek

BM Duna Palota 19.00 óra

Téli bérlet 4.
Klasszikus Operett est
KÁLMÁN, LEHÁR, HUSZKA, J.
STRAUSS műveiből
Km.: a Magyar Állami Operaház
magánénekesei
Vez.: DEÁK ANDRÁS
A PARSIFAL ALAPÍTVÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

December 4. vasárnap

BM Duna Palota 10.30 óra

Ifjúsági bérlet 3.
„TÉLI HANGULAT A ZENÉBEN”
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

December 9. péntek

BM Duna Palota 19.00 óra

Musica Humana bérlet 3.
MENDELSSOHN:
Hebridák nyitány Op. 26
HARLAP: Apám nem mond áldást
a kenyérré (dalciklus)
BEETHOVEN:
7. (A-dúr) szimfónia Op. 92
Km.: Lukács Éva (ének)
Vez.: YARON GOTTFRIED (izrael)
AZ IZRAELI KÜLVÜGY-
MINISZTERIUM ÉS A NKÖM
TÁMOGATÁSÁVAL

A DEBRECENI

FILHARMONIKUS ZENEKAR

November 24. – Bartók terem

„Nemzeti zene-népzene”
Rubányi II.
Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny
Bartók: Concerto
Vez.: Kollár Imre
Jandó Jenő – zongora
Műsorvezető:

November 26. – Bartók terem

Unokák-nagyszülők III.
Bartók: Concerto
Vez.: Kollár Imre

November 28. – Bartók terem

Filharmonia II.
Tokodi Ilona daletste
Alessandro Stradella: Pietà Signora
Antonio Vivaldi: Vieni, o vieni
Antonio Vivaldi:
Sposa, sea disprezzata
M. Mchedolov: Variációk egy
Paganini témára (Vígh Andrea)
G. Rossini: L'esule
V. Bellini: I Capuletti ei Montecchi –
Júlia recitativója és románca
Csajkovszkij: – Lermontov Egy bál
estén
Jules Massenet: Ouvre tes yeux bleu
Richard Strauss: Morgen
Smetana-Trnceek: Moldva op. 43.

(Vígh Andrea)
Giuseppe Verdi: Otello – Ave Maria
Giacomo Puccini:
Tosca – Tosca imája
Vígh Andrea

December 3. – Bartók terem

„Az emlékezés” Filharmonia III.
Mendelssohn: Hebridák – nyitány
Harlap: My Father Will No Longer
Bless The Bread
Schubert: IV. szimfónia „Tragikus”
Vez.: Yaron Gottfried
szólista: Lukács Éva

December 13.

Debreceni Egyetem, Aula

Universitas I.
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
Muszorgszkij/Ravel: Egy kiállítás
képei
Vez.: Kocsár Balázs
M. Kecskés András – pantomim
Grünwald Béla – zongora

December 20. – Bartók terem

Gulyás-bérlet II.
Händel: Messiás
Vez.: Erdei Péter
Kodály Kórus

DANUBIA IFJÚSÁGI

SZIMFONIKUS ZENEKAR

November 15.

Beethoven: Hegedűverseny
Közreműködik: Horváth István
Sosztakovics: I. szimfónia
Vez.: Pál Tamás

December 21.

Mozart: D-dúr szerenád KV 203.
R. Strauss: Sinfonia Domestica
Vez.: Niksa Bareza

BUDAFOKI

DOHNÁNYI ERNŐ

SZIMFONIKUS ZENEKAR

November 25. péntek 19.00

**Dél-budai Kulturális
és Szabadidőközpont**
Budafoki Hangversenyesték/2
Bizet: Szimfónia
Liszt: Haláltánc
Sosztakovics: IX. szimfónia
Km.: Jandó Jenő – zongora
Vez.: Stephen D'Agostino

November 27. vasárnap 11.00

Zeneakadémia
A MEGÉRTHETŐ ZENE /2
„A legyőzhetetlen”
Liszt: Haláltánc
Jandó Jenő – zongora
Előad és vez.: Hollerung Gábor

December 4. vasárnap 19.30

Zeneakadémia
VOX HUMANA / 1
Dvorák: Stabat mater
Cserna Ildikó – szoprán

Wiedemann Bernadett – alt
Cselóczki Tamás – tenor
Gábor Géza – basszus
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
(karigazgató: Balassa Ildikó)
Vez.: Hollerung Gábor

December 10. szombat 11.00

**Dél-Budai Kulturális
és Szabadidőközpont**
A ZENE TITKAI / 2
„Egy karácsonyi mese”
Csajkovszkij: Diótörő – szvit
Előad és vez.: Hollerung Gábor

December 9. péntek 19.00

**Dél-budai Kulturális
és Szabadidőközpont**
Budafoki Hangversenyesték/3
Csajkovszkij: Diótörő – szvit
Mozart: Exsultate jubilate K. 165.
Schubert: C-dúr szimfónia No. 7.
Km.: Cserekyei Andrea – ének
Vez.: Georg Kugi

December 10. szombat 15.00

**Rózsavölgyi Közösségi Ház
ZENEÉRTŐ LESZEK**
A virtuóz fafúvósok
A fuvola, az oboa,
a klarinét és a fagott

December 18. vasárnap 19.30

**Nemzeti Hangversenyterem
UNIVERSITAS / 3**
Csajkovszkij: Hegedűverseny
Mahler: I. szimfónia
Km.: Shlomo Mintz – hegedű
Vez.: Hollerung Gábor
A koncert támogatója az Antenna
Hungária Rt.

November 21.

KODÁLY BÉRLET II.
Vez.: Rico SACCANI
A. Copland: Rodeo
G. Gershwin:
Egy amerikai Párizsban
S. Barber: Adagio vonósokra
L. Bernstein: West Side Story – szim-
fonikus táncok

November 22.

MAHLER BÉRLET II.
Vez.: Rico SACCANI
A. Copland: Rodeo
G. Gershwin:
Egy amerikai Párizsban
S. Barber: Adagio vonósokra
L. Bernstein: West Side Story – szim-
fonikus táncok

December 12.

DOHNÁNYI BÉRLET II.
Vez.: LUKÁCS Ervin
Km.: SOLTÉSZ Ágnes (hegedű)
Farkas F.: Furfangos diákok – szvit
W. A. Mozart:
D-dúr hegedűverseny KV 218
F. Mendelssohn:
III. (Skót) szimfónia Op. 56

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

November 19. 18.00 – Richter terem

KÉSZ hangverseny
Egy csokor Strauss
Km.: a Magyar Állami Opera ének-
művészei.
Vez.: Medveczky Ádám

**November 24. 19.00 Magyaróvár,
Flesch Művelődési Ház**

Km.: Nagy Zsuzsa, Wiedemann
Bernadett
Vez.: Medveczky Ádám

December 1. 19.00 – Richter terem

Sáry László: In maginario No. 1
Madarász Iván: Fuvolaverseny
Lendvay Kamilló:
Concertino zongorára és fuvolára
Dubrovay László: Versenymű
trombitára, harsonára és túbára
Km.: Oross Vera, Geiger György,
Hőhna Gusztáv, Bazzsinka József,
Symphonic Band (Győr)
Vez.: ..... és Szabó Ferenc

December 7. 19.00 Sopron

Liszt terem
Liszt: Les Preludes
Schumann: a-moll csellóverseny
Brahms: III. szimfónia
Km.: Mérei Tamás
Vez.: Medveczky Ádám

December 8. 12.00 – Richter terem

Nyilvános főpróba

Richter bérlet 19.00

December 9. 19.00 Keszthely
Balassa Sándor: A nap fiai
Schumann: a-moll csellóverseny
Brahms: III. szimfónia
Km.: Mérei Tamás
Vez.: Medveczky Ádám

December 16. – Richter terem

11.00 Nyugdíjasok karácsonyi koncertje
13.00 Általános isk. karácsonyi koncertje
Vez.: Medveczky Ádám

December 22. 19.00 Veszprém,

Egyetemi aula
Nielsen: Himnus amoris
(Szeretet himnusza)
Km.: Veszprém Város Vegyeskara
Vez.: Medveczky Ádám

MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA

November 17. csütörtök

Zeneakadémia
MR Énekkar és Szimfonikus Zenekar
Vezényel: Fischer Ádám
Közreműködik: Cserna Ildikó, Meláth
Andrea, Bándi János, Kovács István
(ének)
Kézdy György (narrátor)
Oratórium-bérlet V/3.
Schönberg: Egy varsói menekült
Beethoven: IX. szimfónia

November 20. vasárnap**Olasz Kultúrintézet**

MR Szimfonikus Zenekar
Vez.: Fischer Ádám
Brahms: I. szimfónia
Brahms: II. szimfónia

November 28. hétfő**Olasz Kultúrintézet**

MR Szimfonikus Zenekar
Vez.: Jan Schultz
Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok – nyitány
Csajkovszkij: V. szimfónia

December 2. péntek 18.00 óra**Magyar Rádió – Márványterem**

MR Szimfonikus Zenekar fűvös-együttese
Mozart-divertimentók VII/1.

December 7. szerda – Zeneakadémia

MR Énekkar és Szimfonikus Zenekar
Vez.: Jurij Szimonov
Km.: Bátori Éva, Fekete Attila, Fokanov Anatolij (ének)
Oratórium-bérlet V/4.
Rahmanyinov: Három orosz dal
Rahmanyinov: Tavasz – kantáta
Rahmanyinov: A harangok – kantáta

December 16. péntek 18.00 óra**Magyar Rádió – Márványterem**

MR Szimfonikus Zenekar fűvös-együttese
Mozart-divertimentók VII/2.

December 22. csütörtök**Zeneakadémia**

MR Énekkar és Szimfonikus Zenekar
Vez.: Strausz Kálmán
Km.: Fodor Beatrix, Németh Judit, Fekete Attila, Kovács István (ének)
Oratórium-bérlet V/5.
Bach: Karácsonyi oratórium, BWV. 248: 1-3.

MÁV SZIMFONIKUS**ZENEKAR****November 15., kedd****Nemzeti Hangversenyterem**

Mendelssohn: Lobgesang
Schumann: a-moll zongoraverseny
Km.: Ránki Dezső (zongora)
Nemzeti Énekkar
Karigazgató: Antal Mátyás
Vez.: Lukács Ervin

November 16. (szerda)**Nemzeti Hangversenyterem**

Mesterbérlet
SCHUMANN: Zongoraverseny
MENDELSSOHN: Lobgesang
Km.: Ránki Dezső
Korondi Anna, Halmi Katalin, Mukk József, a Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
Vez.: Lukács Ervin

November 25. péntek**Liszt Ferenc Zeneakadémia**

„Erdélyi Miklós”-bérlet
GRIEG: a-moll zongoraverseny

HANS ROTT: I., E-dúr szimfónia (1880) (Magyarországi bemutat)
Km: Ji-In Byun (Dél-Korea)
Vez.: Johannes Wildner (Ausztria)
A hangverseny megrendezését az Osztrák Kulturális Fórum támogatja

November 30. szerda**Nemzeti Hangversenyterem**

Mesterbérlet
LISZT: Mazeppa – szimfonikus költemény
GLIER: Hárfaverseny
BRUCKNER: IV. szimfónia
Km.: Ilona Nokelainen
Vez.: Jurij Szimonov

December 8. csütörtök**Liszt Ferenc Zeneakadémia**

„Lukács Miklós” bérlet
FARKAS FERENC: Furfangos diákok – szvit
Szent János kútja – kantáta
FRANCK: d-moll szimfónia
Km a Kecskeméti Fesztivál Kórus (karigazgató: Kiss Katalin)
Vez.: Kovács János

December 10. 11 és 13 órákor**HM Stefánia Kulturális Központja**

Unokák és nagyszülők hangversenyei
„Aki nem lép egyszerre...”
Farkas Ferenc: Furfangos diákok – részlet (a zeneszerző születésének 100. évfordulója tiszteletére)
Bizet: Carmen – Gyermekkórus
Haydn: Katona szimfónia – részlet
Id. Johann Strauss: Radetzky induló
Csajkovszkij: Induló a Diótörő c. balettből
Kodály: Á-Bé-Cé-Dé – kórus a Hány János c. daljátékából
Vez.: Csurgó Tamás

MISKOLCI SZIMFONIKUS**ZENEKAR****2005. november 16.****Bartók terem**

Népszerű Bérlet– kamarakonzert
W.A. Mozart: A-dúr klarinétös K. 581
F. Mendelssohn-Bartholdy: Esz-dúr oktett Op.20
Miskolci Szimfonikus Zenekar művészei
Klarinét: Szatmári Zsolt

2005. december 05.

Szezonbérlet
Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok – nyitány
Beethoven: G-dúr zongoraverseny op. 58 No. 4
Selmeczi György: Concerto négy hegedűre és zenekarra
Km: Selmeczi János, Kádár István, Gál Tamási Mária, Gál Tamási Zsombor
Selmeczi: „Operetka” – kantáta vegyeskarra és zenekarra, W. Gombrovicz és S. Beckett szövegével
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Km.: Ars Nova Énekegyüttes (Karigazgató: Kiss Katalin)

Zongora: Kincses Margit
Vez.: Selmeczi György

2006. február 6.

Beethoven: Egmont-nyitány op. 84a
Beethoven: II (D-dúr) szimfónia op. 36
Debussy: Egy faun délutánja
Jereb Ervin: Trombitaverseny
Ravel: Daphnis és Chloé – II. szvit
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Trombita: Horváth Bence
Vez.: Kovács László

December 12.

Népszerű Bérlet
Haydn: C-dúr „Medve” szimfónia
Schumann: a-moll zong.verseny op. 54
Dohnányi: Szimfonikus percek op.36
Liszt: Les Préludes
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Zongora: Krausz Adrienne
Vez.: Kovács László

**NEMZETI
FILHARMONIKUSOK****November 24. csütörtök****Nemzeti Hangversenyterem**

Bérleten kívüli előadás
Az IBM támogatásával

November 25. péntek 19.00**Győr, Richter Terem**

(Rendező: Filharmónia Budapest és Felső-Dunántúl Kht.)
Dvořák: A vízimanó (Vodník), op. 107
Rahmanyinov: I. (fisz-moll) zongoraverseny, op. 1
Debussy: Jeux
Ravel: La Valse
Km.: Kun Woo Paik – zongora
Vez.: Kocsis Zoltán

December 9. péntek**Nemzeti Hangversenyterem**

Ferencsik-bérlet/3
Ives: Three Places in New England
Copland: Appalachian Spring
Schumann: I. (B-dúr, Tavasz) szimfónia, op. 38
Vez.: John Axelrod

December 16. péntek**MTA Díszterme**

Kamarabérlet/1
Wenzeslaus Matiegka: Notturmo, op. 21 – Franz Schubert átdolgozása
Km.: Gáspár Kornélia – fuvola, Porzolt György – brácsa
Bajner Zsuzsanna – gordonka, Lorenz Dávid – gitár
Mozart: Klarinétös, K. 581
Km: Szatmári Zsolt – klarinét, Papp Dániel – hegedű
Dúlfalvy Éva – hegedű, Balogh Enikő – brácsa
Deák György – gordonka
Madrigál-összeállítás
Km.: Weisz Nándor – ütőhangszerek, Bíró Gergely – ütőhangszerek
Joó Szabolcs – ütőhangszerek, Szabó Mátyás – ütőhangszerek
Bartók: Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre

Km.: Jandó Jenő – zongora, Kocsis Zoltán – zongora
Weisz Nándor – ütőhangszerek, Joó Szabolcs – ütőhangszerek

December 22. csütörtök**Nemzeti Hangversenyterem**

Jótekonysági koncert az UNICEF javára
R. Strauss: Metamorfózisok
Bartók: II. zongoraverseny
Beethoven: III. (Esz-dúr, Eroica) szimfónia
Km: Mocsári Károly – zongora
Vez: Kocsis Zoltán

December 23. péntek**Nemzeti Hangversenyterem**

Klemperer-bérlet/3
R. Strauss: Metamorfózisok (Metamorphosen)
Bartók: II. zongoraverseny
Beethoven: III. (Esz-dúr, Eroica) szimfónia
Km: Mocsári Károly – zongora
Vez: Kocsis Zoltán

**PANNON
FILHARMONIKUSOK****November 17. 19.30h****PÉCSI NEMZETI SZÍNHÁZ**

Jupiter –
Mozart: C-dúr „Jupiter” szimfónia, K. 551
Bruckner: VI. szimfónia A-dúr
Vez.: Gabriel Chmura

December 3.**MTA Díszterme Budapest**

Zeneszerzőverseny
Vezényel: Hamar Zsolt

December 8. PTE Aula 19.30h

Liberté –

December 13. MŰPA,**Budapest 19.30h**

Honegger: Johanna a máglyán – szcenikus oratórium
Vezényel: Hamar Zsolt,
Közreműködik: Széll Cecília, Czabán Angelika, Bakos Kornélia, Für Anikó, Dunai Tamás, Nemzeti Énekkar (Karigazgató: Antal Mátyás)

December 17. Pécsi Bazilika 19.30h

Karácsony ünnepi koncert –
Mozart: Regina coeli KV 276 C-dúr;
Alma Dei creatoris KV 277;
Subtuum praesidium KV 198;
Misericordias domini KV 222;
Sancta Maria, mater Dei KV 273;
Koronázási mise C-dúr KV 317
Vez.: Vashegyi György,
Km.: Purcell Kórus

**A SZEGEDI SZIMFONIKUS
ZENEKAR****November 18. péntek 19 h,****Szegedi Nemzeti Színház**

Operabemutató
Bartók: A kékszakállú herceg vára, Táncszvit
rend. Juronics Tamás
Vez.: Molnár László / Kardos Gábor

**November 28. hétfő 19,30,
Szegedi Nemzeti Színház**

Vaszy-bérlet / 1.
Brhms: Hegedűverseny
IV. szimfónia
Km.: Kosztánci István
Vez.: Fürst János

**December 3. szombat 16 h,
Békéscsaba**

Családi bérlet: „Két mese”
Lendvay Kamilló: A tücsök, a hangya
meg a többiek
Ránki György: Két bors ökröcske
vez. Gyüdi Sándor

**December 7. szerda 19,30,
Fricsay-terem**

Szegedi Kamarazenekar, Kamarabérlet
Albinoni: Oboaverseny
Mozart: Fagottverseny
Vivaldi: Versenymű oboára és fagottra
Dvořák: Szerenád
Km.: Steiler Tamás, Vizsolyi Livia
hangversenymester: Kosztánci István

**December 11. vasárnap 11 h,
Szegedi Nemzeti Színház**

Matiné-bérlet: „Két mese”
Lendvay Kamilló: A tücsök, a hangya
meg a többiek
Ránki György: Két bors ökröcske
Vez.: Gyüdi Sándor

**December 19. hétfő 19,30,
Szegedi Nemzeti Színház**

Vaszy-bérlet / 2.
Haydn: A teremtés
Km.: Tatiana Davidova, Szerekován
János, Gregor József, Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Fürst János

**SZOMBATHELYI
SZIMFONIKUS ZENEKAR**

**2005. november 29. kedd
Művészetek Palotája**

M. Haydn: Andromeda és Perseo
Vez.: Pál Tamás

**December 2. péntek 19:30
Bartók Terem**

Filharmonia – Raiffeisen bérlet 3.
Haydn: Az évszakok
Km.: Sáfár Orsolya, Szappanos Tibor

Hámori Szabolcs
Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

**December 3. szombat 19.00
Hangverseny- és Kiállítóterem,
Zalaegerszeg**

Haydn: Az évszakok
Km.: Sáfár Orsolya
Szappanos Tibor
Hámori Szabolcs
Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

**December 7. szerda 19:30
Bartók Terem**

Mozart bérlet 2.
Debussy: Kis szvit
Poulenc: d-moll kézzongorás verseny
Mozart: g-moll szimfónia KV. 550.
Szólisták: Zalánki Rita,
Marosfalvi Tünde
Vez.: Pál Tamás

**December 14. szerda 17:30
Bartók Terem**

Szív Alapítvány rendezvénye
Beethoven: 3. Leonóra-nyitány
Verdi: Nabucco – Szabadság kórus
Liszt: Les Preludes
Berlioz: Rákóczi induló
Km: Erkel Kórus
Vez.:Petró János

**December 19. hétfő 18.00
Bartók Terem**

Karácsonyi hangverseny
Mozart: A színgazgató – nyitány
Mozart: G-dúr hegedűverseny KV. 217.
Mozart: Német táncok
Mozart: Le petits riens Kis semmiségek
Szólista: Edoardo Zosi
Vezényel: Cser Miklós

**December 29. csütörtök 19:30
Bartók Terem**

Szilveszteri Gálakoncert
Km.: Gregor József
Vez.: Pál Tamás

**December 30. péntek 16.00, 19.30
Bartók Terem**

Szilveszteri Gálakoncert
Km.: Gregor József
Vez.: Pál Tamás

**TELEKOM SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

**2005. november 21. 18.00 óra
Olasz Kultúrintézet**

Koraesti bérlet
Európa zenéje az Csajkovszkij:
Hegedűverseny
Borodin: II. szimfónia
Km.: Kokas Katalin
Vez.: Kesselyák Gergely

**2005. november 22. 19.30 óra
Zeneakadémia**

Rapszódia bérlet
Muszorgszkij: Egy éj a kopár hegyen
Csajkovszkij: Hegedűverseny
Borodin: II. szimfónia
Km.: Kokas Katalin
Vez.: Kesselyák Gergely

**December 1. 19.30 óra
Nemzeti Hangversenyterem**

Gálabérlet
Morricone: Cinema Paradiso – részletek
Gershwin: Porgy és Bess – szvit
Nino Rota: La strada – szvit
Bernstein: Szimfonikus táncok
a West Side Story-ból
Vez.: Dante Anzolini

**2005. december 9. 19.30 óra
Olasz Kultúrintézet**

Itália bérlet
Geminiani: Concerto Grosso
Mozart: g-moll szimfónia KV. 183.
Haydn: C-dúr szimfónia Nr. 97.
Vez.: Fürst János

**December 19. 19.30 óra
Zeneakadémia**

Concerto bérlet
Haydn: Teremtés
Km: Verebics Ibolya, Mukk József,
Kovács István, Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Vez.: Ligeti András

**December 20. 19.30 óra
Zeneakadémia**

Rapszódia bérlet
Haydn: Teremtés
Km.: Verebics Ibolya, Mukk József,
Kovács István, Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Vez.: Ligeti András

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK
SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális
Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS
KULTURÁLIS ÜGYOSZTÁLYA támogatásával.

ALAPÍTÓTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

**Nyomdai kivitelezés: PUBLIKTAS
1021 Budapest, Tárogató út 26.**

Telefon/fax: 200-7330

**Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702**

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel
szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

**A Magyar Szimfonikus
Zenekarok Szövetségének tagjai:**

**Béluői Általános Kht.
– Duna Szimfonikus Zenekar**
Próbaterem: 1124 Budapest,
Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
Levelezési cím: 1535 Bp., Pf. 794
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Jagoschitz Istvánné (+36-1) 250-5338
Internet:www.orchestra-duna.hu
E-mail:info@orchestra-duna.hu

**Budafoki Dohnányi Ernő
Szimfonikus Zenekar Kht.**
Cím: 1221 Budapest,
Ady Endre út 25.

Levélcíme: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
E-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest,
Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810
Fax: 413-6365

**Danubia Ifjúsági
Filharmonikus Zenekar**
1067 Budapest, Csengery u. 68.
(Fáklya klub)
Levélcíme: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178
Sms: 06/20-20-20-11
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200
Fax: (52) 412-395
E-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

**Magyar Nemzeti Filharmonikus
Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.**
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 Fax: 411-6699
E-mail:
G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

**Magyar Állami Operaház
Budapesti Filharmoniai Társaság
Zenekara**
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550; fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

**Magyar Rádió
Szimfonikus Zenekara**
1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

**Magyar Telekom
Szimfonikus Zenekar**
1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770; fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu
http://www.telekomzenekar.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 tel./fax: 338-4085
E-mail: bco.office@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net
www.mso.hu.

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114; fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu
www.symph-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
E-mail:
savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Fotó: Moldvai József

Krzysztof Penderecki

Magyarországon jártak...

Krzysztof Penderecki